

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΤΕ
ΕΝΑ**

**ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ
GLAM**

Δημιουργήστε ένα Εργαστήριο Καινοτομίας GLAM:
για την Ψηφιακή, Πολιτισμική Κληρονομιά σε Πινακοθήκες, Βιβλιοθήκες,
Αρχαία και Μουσεία (GLAM)

Χωρίς επιφύλαξη δικαιωμάτων.

Οι συγγραφείς έχουν παραιτηθεί από όλα τα πνευματικά και τα συναφή ή συγγενικά δικαιώματα του Open a GLAM Lab. Ωστόσο, προς την κατεύθυνση αυτή προτείνουμε ενδεικτικά να αναφέρεστε ως εξής:

Παπαϊωάννου, Γ. (επιμ.) 2022. *Δημιουργήστε ένα Εργαστήριο Καινοτομίας GLAM: Εργαστήρια Καινοτομίας για την Ψηφιακή Πολιτισμική Κληρονομιά σε Πινακοθήκες, Βιβλιοθήκες, Αρχαία και Μουσεία (GLAM), μετάφραση Α. Ορφανού. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο & Χρόνος Εκδόσεις. Απόδοση στα ελληνικά του έργου: Mahey, M., Al-Abdulla, A., Ames, S., Bray, P., Candela, G., Chambers, S., Derven, C., Dobрева-McPherson, M., Gasser, K., Karner, S., Kokegei, K., Laursen, D., Potter, A., Straube, A., Wagner, S-C. and Wilms, L., with forewords by: Al-Emadi, T. A., Broady-Preston, J., Landry, P. and Papaioannou, G. (2019) Open a GLAM Lab. Digital Cultural Heritage Innovation Labs, Book Sprint, Doha, Qatar, 23-27 September, 2019.*

Επιμέλεια της ελληνικής έκδοσης (2022):

Γεώργιος Παπαϊωάννου, Αναπλ. Καθηγητής Μουσειολογίας,
Διευθυντής Ερευνητικού Εργαστηρίου Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Μετάφραση–απόδοση από τα αγγλικά στα ελληνικά:

Δρ. Αλεξία Ορφανού

Κριτική ανάγνωση:

Δρ. Άννα Μιχέλη

Δρ. Αριστούλα (Αριέττα) Παπαϊωάννου

Η ανά χείρας ελληνική έκδοση από τις Χρόνος Εκδόσεις έγινε με χρηματοδότηση του Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα. Πρόκειται για έκδοση ελεύθερης και ανοικτής πρόσβασης, και εκτός εμπορίου.

Εφέσου 37 - 35133 Λαμία

τηλ. 0030-2231051424

0030-6945776259 (Ελλάδα)

00357-99067779 (Κύπρος)

✉ ergo_n@yahoo.gr 📘 Χρόνος Εκδόσεις

Δημιουργήστε ένα Εργαστήριο Καινοτομίας GLAM

Το βιβλίο αυτό δημιουργήθηκε το 2019 από το University College London στο Κατάρ (UCL Qatar) και αφιερώνεται στην 100ή επέτειο της βιβλιοθηκονομικής εκπαίδευσης στο University College London (UCL). Το πρώτο ακαδημαϊκό πρόγραμμα για βιβλιοθηκονόμους στη Μεγάλη Βρετανία ξεκίνησε από ένα Πανεπιστήμιο που προωθεί την ανατρεπτική σκέψη από το 1826. Τίποτε άλλο δεν θα μπορούσε να τιμήσει καλύτερα αυτό το πνεύμα από τον συνδυασμό της καινοτόμου διαδικασίας που χρησιμοποιήθηκε για τη δημιουργία ενός πρωτοποριακού βιβλίου για τα GLAM Εργαστήρια Καινοτομίας, η δράση των οποίων είναι καταλυτική στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το UCL Qatar, στο 10ο και τελευταίο έτος λειτουργίας του (2019-2020), βλέπει αυτό το βιβλίο ως μία από τις παρακαταθήκες του όχι μόνο για το Κατάρ, αλλά και για όλο τον κόσμο.

Με την υποστήριξη των:

 BookSprints®

Main organisers / sponsors

Other participating institutions

KB national library of the netherlands

Leobhartann Naiseanta na h-Alba

KBR Where time is treasured

UNIVERSITY OF LIMERICK

Österreichische Nationalbibliothek

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Print publication supported by Qatar University Press.

Πρόλογος	9
Πρόλογος: GLAMs και Εργαστήρια	10
Πρόλογος: Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ	14
Πρόλογος: Βρετανικό Ίδρυμα Βιβλιοθηκονόμων και Επαγγελματιών της Πληροφόρησης (CILIP)	20
Πρόλογος: Εκδόσεις του Πανεπιστημίου του Κατάρ	23
Ευχαριστίες	25
Οι συγγραφείς	26
Ιδρύματα που υποστήριξαν την πρωτοβουλία	28
Εισαγωγή	29
Σχετικά με αυτό το βιβλίο	30
Περίληψη	32
Παρουσίαση των Εργαστηρίων GLAM	35
Ορισμός του Εργαστηρίου	36
Οφέλη του εργαστηρίου	43
Βασικά σημεία	46
Δημιουργία ενός Εργαστηρίου GLAM	47
Αξίες	48
Σχεδιασμός του Εργαστηρίου	50
Υλοποίηση του Εργαστηρίου	57
Βασικά σημεία	66
Οι Ομάδες Εργαστηρίων GLAM	67
Συγκρότηση της εργαστηριακής ομάδας	68
Σύμμαχοι της ομάδας	74
Ευκαιρίες για ανάπτυξη	77
Βασικά σημεία	80
Κοινότητες χρηστών	81
Κατανόηση των χρηστών	82
Συμμετοχή	84
Συνεργασίες και συμπράξεις	89
Βασικά σημεία	94

Επανεξέταση των συλλογών ως δεδομένων	95
Σχετικά με τις ψηφιακές συλλογές	96
Κοινή χρήση των δεδομένων	97
Βασικά σημεία	108
Η συνταγή των εργαστηριακών δεδομένων	109
Μετασχηματισμός	111
Εργαστήρια που προωθούν την αλλαγή	112
Από το πρωτότυπο στην πράξη	115
Βασικά σημεία	120
Χρηματοδότηση και βιωσιμότητα	121
Χρηματοδότηση	122
Βιωσιμότητα	132
Διακοπή δραστηριοτήτων και κλείσιμο	137
Βασικά σημεία	138
Στο μέλλον με τα Εργαστήρια GLAM	139
Στο μέλλον με τα Εργαστήρια GLAM	140
Παραρτήματα	141
Βιβλιογραφία και υλικό για περαιτέρω μελέτη	142
Ακρωνύμια	148
Μορφές δεδομένων	152
Κολοφώνας	155

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση

Γεώργιος Παπαϊωάννου

Αναπληρωτής Καθηγητής,

Διευθυντής Ερευνητικού Εργαστηρίου Μουσειολογίας, Προστασίας, Αποκατάστασης και Αξιοποίησης Πολιτισμικών Αγαθών (μνημείων, μουσείων, κ.λπ.)

Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα, Ελλάδα

Το βιβλίο αυτό δημιουργήθηκε το 2019 στα αγγλικά με καινοτόμες διαδικασίες (book sprint) και με αντικείμενο την καινοτομία. Αποδόθηκε και διατίθεται στα αραβικά, στα ισπανικά και στα βουλγαρικά. Την υποστήριξη της ελληνικής έκδοσης έχει αναλάβει το Ερευνητικό Εργαστήριο Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Πρόκειται για έναν χρήσιμο οδηγό καινοτομίας σε θέματα οργάνωσης και διαχείρισης ενός ερευνητικού εργαστηρίου ανάδειξης της πληροφορίας και του πολιτισμού, με στόχο την ενίσχυση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας στον τρόπο ανάδειξης και αξιοποίησης της ψηφιακής πολιτισμικής κληρονομιάς. Τέτοια Εργαστήρια Καινοτομίας λειτουργούν με μεγάλη επιτυχία σε πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία (GLAMs – Galleries, Libraries, Archives and Museums) σε όλο τον κόσμο. Είχα την τιμή να συμμετάσχω στην προσπάθεια αυτή το 2019 και με μεγάλη χαρά προλογίζω φέτος, το 2022, την ελληνική απόδοση.

Πρόκειται για ένα βιβλίο ελεύθερης και ανοικτής πρόσβασης, δωρεάν διάθεσης και εκτός εμπορίου, διαθέσιμο σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Είμαι βέβαιος ότι το βιβλίο αυτό θα ενθαρρύνει τη δημιουργία Εργαστηρίων Καινοτομίας στον ελληνόφωνο κόσμο. Ευχαριστώ θερμά όλους και όλες που συνέβαλαν στην ανά χείρας ελληνική απόδοση. Πολλές ευχαριστίες οφείλονται στην ομάδα των συναδέλφων από όλον τον κόσμο, η οποία εργάστηκε για τη συγγραφή της πρώτης έκδοσης στα αγγλικά. Το δίκτυο καινοτομίας GLAM που ξεκινήσαμε το 2019 συνεχίζει και επεκτείνεται!

Κέρκυρα, Ιανουάριος 2022

Πρόλογος

Πρόλογος: GLAMs και Εργαστήρια

Δρ Γεώργιος Παπαϊωάννου
Αναπληρωτής Καθηγητής Μουσειολογίας
University College London in Qatar & Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα, Ελλάδα

Τον 21ο αιώνα τα Εργαστήρια Καινοτομίας βρίσκονται στο επίκεντρο ευρείας συζήτησης αναφορικά με την αειφόρο και βιώσιμη ανάπτυξη. Δικαίως αποτελούν το επόμενο μεγάλο γεγονός για τις εταιρείες, τους οργανισμούς και τα ιδρύματα που δημιουργούν ευκαιρίες και προωθούν την καινοτομία, την ανάπτυξη, τον πειραματισμό και τις νέες ιδέες μέσω της ανατρεπτικής σκέψης. Ισχύει άραγε το ίδιο και για τις Πινακοθήκες (γκαλερί), τις Βιβλιοθήκες, τα Αρχεία και τα Μουσεία (GLAMs); Η απάντηση αυτού του βιβλίου, που αποτελεί από μόνο του προϊόν της καινοτόμου διαδικασίας Book Sprint, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2019 στη Ντόχα του Κατάρ, είναι «ναι»!

Το βιβλίο περιγράφει τι είναι και σε τι εξυπηρετεί ένα Εργαστήριο Καινοτομίας στο πλαίσιο των GLAMs. Επίσης, πώς να το υλοποιήσουμε! Το βιβλίο ασχολείται με τα χαρακτηριστικά, τους σκοπούς και τους στόχους, τις διαδικασίες και τις προοπτικές, τα εργαλεία και τις υπηρεσίες, καθώς και με τα νομικά, οικονομικά και λειτουργικά ζητήματα που αφορούν ένα τέτοιο εργαστήριο. Εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι πινακοθήκες, οι βιβλιοθήκες, τα αρχεία, τα μουσεία, τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς και άλλα κέντρα και οργανισμοί πληροφόρησης μπορούν να λειτουργήσουν και να επωφεληθούν από τα Εργαστήρια Καινοτομίας. Μπορούν τα Εργαστήρια Καινοτομίας να αποτελέσουν μέρος αυτών των οργανισμών και ιδρυμάτων και να τα βοηθήσουν στην αποστολή, το όραμα, τις αξίες, τους σκοπούς και τους στόχους τους; Προσωπικά είμαι βέβαιος ότι το παρόν βιβλίο εκπληρώνει τους στόχους για τους οποίους δημιουργήθηκε.

Τα Εργαστήρια Καινοτομίας αφορούν σε ανθρώπους και νοοτροπίες που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των δραστηριοτήτων των GLAMs στον 21ο αιώνα. Έχουν να κάνουν με τις αποστολές και τα οράματα των GLAMs και ασχολούνται με τις ανησυχίες, τις πρακτικές και τις ευκαιρίες των GLAMs, διερευνώντας τα ταλέντα του προσωπικού και άλλες εσωτερικές και ενδο-υπηρεσιακές τους δυνατότητες. Αυτό επιτυγχάνεται με διάφορους τρόπους: με την ανάπτυξη νέων και καινοτόμων ιδεών και διαδικασιών• με τη βέλτιστη αξιοποίηση του κόσμου που βασίζεται στα δεδομένα (data-based) και του κόσμου που καθοδηγείται από τα δεδομένα (data-driven)• με επενδύσεις στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη• με τη δημιουργία και διάθεση συνδέσεων με εξω-

τερικούς φορείς (όπως εταιρείες, ιδρύματα, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, νεοσύστατες επιχειρήσεις, ιδιώτες)• με την ενίσχυση του συμμετοχικού χαρακτήρα των GLAMs• με τη σχέση και τη σύνδεση των GLAMs με τους επισκέπτες και τους χρήστες τους, καθώς και με την προσφορά χώρων για εποικοδομητικές δοκιμές, ασφαλή πειραματισμό και μάθηση, ακόμη και από τις αναπόφευκτες αλλά και ευπρόσδεκτες ευεργετικές αποτυχίες.

Ένα Εργαστήριο Καινοτομίας GLAM μπορεί να είναι ένας φυσικός χώρος, χωρίς αυτό να είναι απαραίτητο. Μια πινακοθήκη, μια βιβλιοθήκη, ένα αρχείο ή/και ένα μουσείο πιθανώς έχουν να προσφέρουν αίθουσες, χώρους και υποδομές για την ανάπτυξη ενός Εργαστηρίου Καινοτομίας, αλλά μπορεί και όχι. Η προώθηση της καινοτομίας δεν συνεπάγεται αναπόφευκτα την ύπαρξη ενός πραγματικού, φυσικού χώρου που θα ονομάζεται «Εργαστήριο». Η καινοτομία σχετίζεται περισσότερο με νοοτροπίες και πρακτικές και με την επένδυση σε ανθρώπους, χρόνο και ανοχή σε ένα εργασιακό περιβάλλον. Αν η πρώτη σκέψη σας διαπιστώνει έλλειψη αιθουσών και χώρων εργασίας, αλλά και άλλων υποδομών, μην απορρίπτετε την ιδέα δημιουργίας ενός Εργαστηρίου Καινοτομίας σε πινακοθήκες, βιβλιοθήκες αρχεία και μουσεία. Χωρίς να υποτιμάται η αξία των διαθέσιμων χώρων και υλικών, το σημείο εκκίνησης μπορεί να είναι η ανοιχτή νοοτροπία των υπεύθυνων λήψης αποφάσεων του οργανισμού και η προθυμία του προσωπικού της πινακοθήκης, της βιβλιοθήκης, του αρχείου ή του μουσείου να αφιερώσει χρόνο, ενέργεια, δεξιότητες, δημιουργικότητα και προσπάθεια.

Η πραγματοποίηση και η επιτυχία των Εργαστηρίων Καινοτομίας οφείλονται στους ανθρώπους και όχι στους χώρους. Η επιτυχία τους σχετίζεται με δεξιότητες και ικανότητες, καθώς και με τη λήψη αποφάσεων, την ενδυνάμωση, την εμπιστοσύνη, την ανοχή και την επένδυση του να σκέφτεται κανείς δημιουργικά. Ένα γνωστό παράδειγμα είναι, η απόφαση της Google να ενθαρρύνει όλο το προσωπικό της να αφιερώνει το 20% του χρόνου εργασίας τους σε δευτερεύοντα, δικά τους έργα που διευκολύνουν τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία και τη συμμετοχικότητα. Σε περιβάλλοντα GLAM οι δεξιότητες και οι ικανότητες θεωρούνται δεδομένες. Τα Εργαστήρια Καινοτομίας είναι επενδύσεις σε ταλέντα, δυνάμεις και άλλες έμφυτες ικανότητες, καθώς και μια ευκαιρία για την περαιτέρω διερεύνηση αυτών και την ανάπτυξη του προσωπικού. Με τα Εργαστήρια Καινοτομίας, οι πινακοθήκες, οι βιβλιοθήκες, τα αρχεία και τα μουσεία αναπτύσσουν τόσο τον οργανισμό όσο και το ανθρώπινο δυναμικό τους. Παρέχουν επίσης, ελκυστικά κίνητρα για τους ανθρώπους του υπάρχοντος προσωπικού να παραμείνουν στους οργανισμούς αυτούς και να μεγαλοουργήσουν, αλλά και το περιβάλλον και το υπόβαθρο για περισσότερο ταλέντο, δεξιότητες και διαφορετικότητα.

Τα Εργαστήρια Καινοτομίας ταυτίζονται με τις αποστολές, τα οράματα και τις αξίες των πινακοθηκών, των βιβλιοθηκών, των αρχείων και των μουσείων (GLAMs). Για παράδειγμα, στις δηλώσεις αποστολής και οράματος των GLAMs βλέπουμε συχνά τις λέξεις, πληροφόρηση, μελέτη, εκπαίδευση, απόλαυση, συμμετοχή του κοινού, έμπνευση, ένταξη, τεχνολογία και συμμετοχή. Τα Εργαστήρια Καινοτομίας αντιμετωπίζουν τα παραπάνω τόσο στρατηγικά όσο και πρακτικά. Ενισχύοντας την καινοτομία, τη δημιουργικότητα και την ανοικτή πρόσβαση, τα Εργαστήρια Καινοτομίας μπορούν να προσφέρουν στα GLAMs συνδέσμους με εξωτερικούς φορείς, όπως εταιρείες, ιδρύματα, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, κοινωνικές πρωτοβουλίες και ιδιώτες. Αυτό επεκτείνει περαιτέρω τη συμμετοχική, περιεκτική και συν-δημιουργική κουλτούρα, καθώς και τον χαρακτήρα που προσπαθούν να εφαρμόσουν τα GLAMs.

Τα κυριότερα ίσως, χαρακτηριστικά των Εργαστηρίων Καινοτομίας είναι η ωρίμανση και η καλλιέργεια πρωτότυπων εφευρετικών ιδεών και διαδικασιών. Ωστόσο, σε ένα περιβάλλον GLAM τα στοιχεία αυτά αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και αξία. Σήμερα τα GLAMs πρέπει να είναι δυναμικά, προσαρμοστικά, ανεκτικά και ενεργά στα αναδυόμενα κοινωνικά, πολιτικά, φυσικά και ψηφιακά περιβάλλοντα. Τα Εργαστήρια Καινοτομίας μπορούν να εντοπίζουν τα ζητήματα που ανακύπτουν, να τα αντιμετωπίζουν και να τα θέτουν προς συζήτηση τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Μια νέα εξέλιξη, κάτι που προέκυψε απροσδόκτα, μια εξελισσόμενη τάση στην επιστήμη, την κοινότητα και την κοινωνία, το περιβάλλον ή/και τον κόσμο μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για περαιτέρω σκέψη. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε δράσεις, δραστηριότητες και παρεμβάσεις μετά από προβληματισμό και πειραματισμό στο Εργαστήριο Καινοτομίας. Οι πινακοθήκες, οι βιβλιοθήκες, τα αρχεία και τα μουσεία το χρειάζονται αυτό.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα, αφορά τη σχέση των οργανισμών GLAMs και την ανάγκη διαχείρισης και εκμετάλλευσης των ευκαιριών που παρουσιάζει ο κόσμος του 21ου αιώνα, ο οποίος βασίζεται στα δεδομένα και καθοδηγείται από αυτά. Μέσα σε αυτόν τον κόσμο των δεδομένων, και ομολογουμένως των Μεγάλων Δεδομένων (Big Data), όπου παράγεται και διαδίδεται τεράστιος όγκος ποσοτικών και ποιοτικών (κυρίως ψηφιακών) δεδομένων, οι οργανισμοί GLAM έχουν ανάγκη από λύσεις διαχείρισης και επεξεργασίας δεδομένων. Σε αυτό το τοπίο, όπου υπάρχει πλήθος φυσικών και ψηφιακών πληροφοριών, από το φυσικό περιβάλλον (αίθουσα βιβλιοθήκης, γραφείο αρχείου, έκθεση μουσείου ή/και πινακοθήκης) έως τους ιστοτόπους, τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες, τις εφαρμογές για κινητά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα Εργαστήρια Καινοτομίας GLAM μπορούν να προσφέρουν επωφελείς προτάσεις και λύσεις.

Καταλήγοντας, πιστεύω ότι τα Εργαστήρια Καινοτομίας μπορούν να είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για τις πινακοθήκες, τις βιβλιοθήκες, τα αρχεία και τα μουσεία (GLAMs). Το παρόν βιβλίο παρουσιάζει μερικούς από τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται αυτό. Η ανάπτυξη τέτοιων Εργαστηρίων Καινοτομίας GLAM θα προσδώσει γόνιμη υποστήριξη διευρύνοντας την αποστολή και το όραμα των GLAMs στον 21ο αιώνα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ενσωμάτωση της καινοτομίας στις πρακτικές και με την επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό, επισκέπτες και χρήστες. Τα Εργαστήρια Καινοτομίας GLAM θα αποτελέσουν το μέσο για ένα λαμπρό μέλλον στις πινακοθήκες, στις βιβλιοθήκες, στα αρχεία και στα μουσεία.

Μέσα σε αυτό το GLAM πλαίσιο δεδομένων, τεχνολογίας, καινοτομίας, νέων ιδεών και κριτικής σκέψης, το University College London in Qatar (UCL Qatar) πήρε την απόφαση να φιλοξενήσει και να υποστηρίξει τη συγγραφή και την έκδοση αυτού του βιβλίου. Ήταν ένα μακρύ ταξίδι από την ιδέα μέχρι την υλοποίηση. Όλοι εμείς στο UCL Qatar, που εργαστήκαμε για αυτό, πιστεύουμε ότι πρέπει να αξιοποιούμε κάθε ευκαιρία καινοτομίας στη δική μας προοπτική. Το UCL Qatar υπηρετεί ακαδημαϊκά τον κόσμο των GLAMs με δύο προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών: το Μεταπτυχιακό στη Βιβλιοθηκονομία και στις Επιστήμες της Πληροφορίας (MA in Library and Information Science) και το Μεταπτυχιακό στην Πρακτική των Μουσείων και των Πινακοθηκών (MA in Museum and Gallery Practice), και τα δύο πιστοποιημένα από το Βρετανικό Ίδρυμα Βιβλιοθηκονόμων και Επαγγελματιών της Πληροφορίας (CILIP). Χάρη στις προσπάθειες της Δρ. Milena Dobрева-McPherson, Αναπληρώτριας Καθηγήτριας Βιβλιοθηκονομίας και Επιστήμης της Πληροφορίας στο UCL Qatar, καθώς και του κου Mahendra Mahey, Διευθυντή των Εργαστηρίων Καινοτομίας της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (Εργαστήρια BL), διοργανώσαμε το πρώτο «Book Sprint Εργαστηρίων Καινοτομίας Ψηφιακής Πολιτιστικής Κληρονομιάς», που πραγματοποιήθηκε στη Ντόχα του Κατάρ την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου 2019. Χορηγοί της δράσης ήταν το UCL Qatar, η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Κατάρ και η εταιρεία Books Sprint Ltd. Στόχος ήταν η δημιουργία ενός νέου οδηγού για την ίδρυση, τη λειτουργία και τη συντήρηση ενός Εργαστηρίου Καινοτομίας Ψηφιακής Πολιτιστικής Κληρονομιάς για οργανισμούς GLAM, που θα συμβάλει στη δημιουργία μιας παρακαταθήκης για τον τομέα της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας είναι το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας. Ελπίζουμε ότι θα βοηθήσει τους συναδέλφους των πινακοθηκών, των βιβλιοθηκών, των αρχείων και των μουσείων (GLAMs) σε όλο τον κόσμο να προωθήσουν την καινοτόμο πρακτική τους ενισχύοντας την παγκόσμια κοινότητα καινοτομίας όσων πιστεύουν στα Εργαστήρια Καινοτομίας.

Πρόλογος: Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ

Patrice Landry

Διευθυντής και Αναπληρωτής Εκτελεστικός Διευθυντής
της Εθνικής Βιβλιοθήκης του Κατάρ

Η Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ είναι ευτυχής που συμμετέχει σε αυτή την πρωτοβουλία **Book Sprint**, και ο πρόλογος αυτός αποτελεί μια μικρή συμβολή στο έργο που ανέλαβαν η **Milena Dobрева** και ο **Γεώργιος Παπαϊωάννου** από το Πανεπιστημιακό Κολλέγιο του Λονδίνου στο Κατάρ και ο **Mahendra Mahey** από τη Βρετανική Βιβλιοθήκη, που διαχειρίζεται τα Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης για τη διοργάνωση της εκδήλωσης στη Ντόχα. Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι στο πλαίσιο αυτής της δράσης 16 συμμετέχοντες σε ένα δωμάτιο ξενοδοχείου της Ντόχα, προκειμένου να δημιουργήσουν ένα βιβλίο για την έννοια και την πραγματικότητα των Εργαστηρίων Καινοτομίας στις βιβλιοθήκες όλου του κόσμου. Αυτός ο πρόλογος γράφτηκε την ώρα που η ομάδα αντιμετώπιζε με επιμέλεια και θάρρος την αποστολή που είχε αναλάβει να φέρει εις πέρας.

Κατά κάποιον τρόπο, η δημιουργία των Εργαστηρίων Καινοτομίας στην Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ μοιάζει πολύ με το έργο της ομάδας Book Sprint στη Ντόχα: και τα δύο ξεκίνησαν από μία λευκή σελίδα. Ο σχεδιασμός της Εθνικής Βιβλιοθήκης του Κατάρ άρχισε από το μηδέν, χωρίς προϋποθέσεις για το τι πρέπει να είναι μια βιβλιοθήκη. Ως μια νέα βιβλιοθήκη του 21ου αιώνα στην ψηφιακή εποχή, η Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ δεν έπρεπε να είναι μόνο ένα ίδρυμα που συλλέγει και διατηρεί την έγγραφη κληρονομιά του Κατάρ, αλλά και μια δημόσια βιβλιοθήκη για τους κατοίκους του Κατάρ που παρέχει πόρους και δραστηριότητες που προωθούν την ανακάλυψη, τη δημιουργικότητα και τη μάθηση. Επιπλέον, έπρεπε να λειτουργεί και ως ερευνητική βιβλιοθήκη, να διαθέτει και να προωθεί τις σχετικές πηγές τεκμηρίωσης της ιστορίας και του πολιτισμού του Κατάρ και της περιοχής του Κόλπου.

Αυτό το πνεύμα ανασχηματισμού της εθνικής βιβλιοθήκης, ανέλαβε να φέρει εις πέρας ο αρχιτέκτονας **Rem Koolhaas**, που δημιούργησε ένα χώρο καινοτομίας και δημιουργικής χρήσης για να καλύψει τις ανάγκες όλων των επισκεπτών – παιδιών, νεαρών ενηλίκων, φοιτητών, ερευνητών και ακαδημαϊκών, από μωνα με προβλήματα όρασης και χρηστών με αναπηρίες. Ενσωματώνοντας την τεχνολογία στη φυσική της αρχιτεκτονική, τις υπηρεσίες και τα προγράμματά της και ανοί-

γοντας τους χώρους του κτιρίου σε καινοτόμες και δημιουργικές δραστηριότητες, η Βιβλιοθήκη άλλαξε τον τρόπο χρήσης ολόκληρου του χώρου. Ουσιαστικά, αλλάζει την ίδια τη φύση της εμπειρίας των επισκεπτών της βιβλιοθήκης. Η Βιβλιοθήκη διαφημίζεται πλέον ως κοινοτικός χώρος για τους κατοίκους του Κατάρ, με τον ανοιχτό κύριο όροφο της να θυμίζει αστική πλατεία. Δημιουργεί ένα περιβάλλον αναψυχής, στο οποίο οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν βόλτα, να περιηγηθούν στις έντυπες συλλογές που είναι τοποθετημένες σε διάφορα επίπεδα γύρω από την περιοχή της πλατείας, να πιούν καφέ στην καφετέρια ή να εξερευνήσουν μια διαδραστική ψηφιακή έκθεση.

Έχοντας δημιουργήσει ελκυστικούς χώρους για εκδηλώσεις και κοινωνική αλληλεπίδραση, η Βιβλιοθήκη πέτυχε τους στόχους της, προσελκύοντας περισσότερους από 1,5 εκατομμύριο επισκέπτες από τα εγκαίνιά της, τον Νοέμβριο του 2017. Επίσης, μέσα σε δύο χρόνια κατάφερε να διοργανώσει κατά μέσο όρο 100 μηνιαία προγράμματα χρησιμοποιώντας διάφορους χώρους, προσαρμοσμένους στις ανάγκες της εκάστοτε εκδήλωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο τεράστιος χώρος «ειδικών εκδηλώσεων», που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διαλέξεις, πάνελ, ταινίες και δωρεάν μηνιαίες συναυλίες από τη Φιλαρμονική Ορχήστρα του Κατάρ. Καθώς ο ήχος της μουσικής γεμίζει τη Βιβλιοθήκη, οι φοιτητές και οι ερευνητές εργάζονται ανενόχλητοι στους παραδοσιακούς χώρους ατομικής και ομαδικής μελέτης.

Επίσης, η τεχνολογία ενσωματώθηκε απρόσκοπτα στο κτίριο για να βελτιώσει διακριτικά την εμπειρία των επισκεπτών. Στα ράφια της υπάρχει ενσωματωμένο ένα σύστημα αυτόματης επιστροφής βιβλίων, ώστε τα βιβλία να επιστρέφονται ταχύτερα στα κατάλληλα τμήματα των ραφιών, γεγονός που βελτιώνει τόσο τη διαθεσιμότητα των αντικειμένων όσο και την εργασιακή εμπειρία των υπεύθυνων για την τοποθέτηση των βιβλίων. Διαθέτει ψηφιακές γιγαντοθόκες αναπαραγωγής οπτικοακουστικού υλικού για παιχνίδια, χάρτες, πληροφορίες προγραμμάτων και ψηφιακές εκθέσεις. Οι ψηφιακές αυτές εκθέσεις που αναπαράγονται στις γιγαντοθόκες δημιουργούν μια διαδραστική ευκαιρία για τους επισκέπτες, που επιτρέπει μια δημιουργική και πιο υποβλητική εμπειρία ανακάλυψης.

Μια αυξανόμενη τάση στον 21ο αιώνα είναι η σταδιακή στροφή των βιβλιοθηκών στην προσαρμογή της χρήσης της τεχνολογίας ώστε να μπορούν οι χρήστες τους να πειραματιστούν, να δημιουργήσουν και να ανακαλύψουν. Τα τελευταία 10 χρόνια, πολλές βιβλιοθήκες έχουν υιοθετήσει την ιδέα της δημιουργίας εργαστηρίων τεχνολογίας μάθησης, ως χώρων συνεργατικής και δημιουργικής εφαρμοσμένης μάθησης. Αυτή η στροφή προς τη διευκόλυνση της «μάθησης μέσω της πράξης» στις βιβλιοθήκες έχει προσφέρει στις βιβλιοθήκες νέες δυνατότητες συνεργασίας με τους φοιτητές και ειδικότερα τους ερευνητές. Η έμ-

πνευση για τη δημιουργία των δημιουργικών τεχνολογικών Εργαστηρίων, που ονομάζονται Σταθμοί Καινοτομίας (**Innovation Stations**), στη Βιβλιοθήκη, προήλθε από την κουλτούρα της τεχνολογικής καινοτομίας κατά την ανάπτυξη της Βιβλιοθήκης.

Η αντίληψη της Εθνικής Βιβλιοθήκης του Κατάρ για ένα Εργαστήριο Καινοτομίας/**GLAM** διαφέρει από τον ορισμό του βιβλίου, όπου η έμφαση δίνεται στον πειραματισμό με ψηφιακές συλλογές και δεδομένα και στην επιμέλειά τους. Η Βιβλιοθήκη δεν έχει φτάσει ακόμη σε αυτό το στάδιο ανάπτυξης για διάφορους λόγους, αλλά η εμπειρία της προσέλκυσης επισκεπτών που συμμετέχουν σε καινοτόμες δραστηριότητες παίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία μιας κοινότητας που θα ενδιαφέρεται να εξερευνήσει περαιτέρω τις δυνατότητες καινοτομίας όταν αυτές θα είναι διαθέσιμες. Η Βιβλιοθήκη βρίσκεται ακόμη στη διαδικασία κατασκευής των ψηφιακών συλλογών της μέσω προγραμμαμάτων συνεργασίας, όπως αυτό με τη Βρετανική Βιβλιοθήκη, και μέσω της ψηφιοποίησης των δικών της ιστορικών συλλογών. Η εμπειρία από τη συνεργασία με άλλα θεσμικά όργανα θα οδηγήσει ασφαλώς στη δημιουργία μιας νέας προοπτικής για την επέκταση του ψηφιακού εργαστηρίου καινοτομίας. Η Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ ανυπομονεί πολύ για το βιβλίο αυτό, το οποίο θα παράσχει περαιτέρω καθοδήγηση για τη δημιουργία ενός εργαστηρίου **GLAM**.

Η ιδέα των Σταθμών Καινοτομίας αναπτύχθηκε με σκοπό τη δημιουργία στη Βιβλιοθήκη ενός χώρου που να προωθεί τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία και την ενασχόληση, και να συνάδει με την αποστολή του Ιδρύματος του Κατάρ (**QF**) να είναι ένας «τόπος γνωστός για τη δημιουργικότητα, την απελευθέρωση των δυνατοτήτων του ανθρώπου και ένας τόπος καλλιέργειας και ανταλλαγής γνώσεων». Σκοπός ήταν να δημιουργηθούν οι ευκαιρίες για τους ανθρώπους να έρθουν στη Βιβλιοθήκη για να μάθουν, να συζητήσουν, να ανακαλύψουν, να δοκιμάσουν και να δημιουργήσουν μαζί. Αυτό προσφέρει ένα νέο είδος παιδείας στο Κατάρ, όπου οι επισκέπτες μας μπορούν να υλοποιήσουν τις ιδέες τους και να μάθουν για τις νέες τεχνολογίες. Αυτή η makerspace¹ προσέγγιση υποστηρίζει τη μάθηση σε ένα άτυπο περιβάλλον που εστιάζει στο παιχνίδι και στοχεύει στην καλλιέργεια του ενδιαφέροντος για την επιστήμη, την τεχνολογία και τον σχεδιασμό.

Οι Σταθμοί Καινοτομίας αποτελούνται από τέσσερις χώρους:

1. Makerspace (n.d.). In Cambridge Dictionary. Ανακτήθηκε 2021, 28 Μαρτίου από <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/makerspace>: Makerspace: «a place where people can come together to create or invent things, either using traditional crafts or technology: Bring your projects along to the makerspace.

- Ο σταθμός 1 είναι μια αίθουσα ηλεκτρονικών υπολογιστών/ψηφιακής παραγωγής για την επεξεργασία και την ανάπτυξη ψηφιακών και φυσικών έργων και τη δημιουργία τρισδιάστατων (3D) σχεδίων.
- Ο σταθμός 2 είναι μια αίθουσα μουσικής παραγωγής με διάφορα μουσικά όργανα και εξοπλισμό ηχογράφησης.
- Ο σταθμός 3 είναι ένας χώρος τρισδιάστατης εκτύπωσης και σάρωσης, που περιλαμβάνει ηλεκτρονικά εργαλεία και εργαλεία DIY, όπως βοηθητικό εξοπλισμό εικονικής πραγματικότητας και εξοπλισμό DIY για ράψιμο και κέντημα.
- Ο σταθμός 4 είναι ένα στούντιο βιντεοσκόπησης/φωτογράφησης για τη λήψη και επεξεργασία βίντεο και φωτογραφιών με τη βοήθεια μιας πράσινης οθόνης. Οι σταθμοί έχουν δημιουργηθεί για να ενθαρρύνουν τους επισκέπτες να χρησιμοποιούν περισσότερο από ένα στούντιο για τη σύλληψη, την ανάπτυξη και την παραγωγή δημιουργικού έργου. Για παράδειγμα, οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν την αίθουσα υπολογιστών για να σχεδιάσουν ένα αντικείμενο, το οποίο θα αναπαραγάγουν χρησιμοποιώντας τον τρισδιάστατο εκτυπωτή και θα φωτογραφίσουν χρησιμοποιώντας το φωτογραφικό στούντιο.

Ένας μουσικός μπορεί να ηχογραφήσει ένα πρωτότυπο τραγούδι και στη συνέχεια να πάει στο τέλος του διαδρόμου όπου θα δημιουργήσει το συνοδευτικό μουσικό βίντεο. Οι σταθμοί αυτοί λειτουργούν με την υποστήριξη του προσωπικού Προβολής και Συμμετοχής της Κοινότητας της Βιβλιοθήκης που καθοδηγεί τους χρήστες και προσφέρει μαθήματα τρισδιάστατης εκτύπωσης, βιντεοσκόπησης/φωτογραφίας (Photoshop, μοντάζ βίντεο, πράσινη οθόνη²), εικονικής πραγματικότητας, Makey Makey for Kids και βασικού προγραμματισμού. Για την υποστήριξη της χρήσης των σταθμών, το προσωπικό μας διοργάνωσε 173 εργαστήρια και προγράμματα τους τελευταίους 20 μήνες. Οι Σταθμοί Καινοτομίας υποστηρίζουν επίσης τα προγράμματα που οργανώνονται από το Τμήμα Έρευνας και Μάθησης, καθώς και τη Βιβλιοθήκη για Παιδιά και Νέους.

Η ιδέα του Σταθμού Καινοτομίας και η δημιουργία των τεσσάρων σταθμών σημείωσαν μεγάλη επιτυχία ήδη από τα εγκαίνια της βιβλιοθήκης. Οι εκπαιδευτικές και ερευνητικές κοινότητες στη Ντόχα εκμεταλλεύτηκαν τους Σταθμούς Και-

2. Green screen (n.d.). In Cambridge Dictionary. Ανακτήθηκε 2021, 28 Απριλίου από <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/green-screen>: A green surface used as a background when making a film or television programme, so that any image can replace the screen behind the actors.

νοτομίας για να υποστηρίξουν τα προγράμματά τους. Επίσης, κρατήσεις στους Σταθμούς έχουν γίνει και από ιδιώτες που θέλουν να καλλιεργήσουν περαιτέρω τις γνώσεις, τα ταλέντα και τις δεξιότητές τους, και να αναπτύξουν τα δικά τους σχέδια και τις ιδέες. Βάσει του αριθμού των επισκεπτών που καταγράφηκε, οι Σταθμοί σημείωσαν τεράστια επιτυχία. Από τον Ιανουάριο του 2018 έως τον Αύγουστο του 2019 (20 μήνες), πραγματοποιήθηκαν 1.784 κρατήσεις για τους σταθμούς μουσικής και φωτογραφίας, και 49.372 περιηγήσεις και στους τέσσερις Σταθμούς. Επίσης, έχουμε λάβει ιδιαίτερα ικανοποιητικά σχόλια από τους επισκέπτες μας, τα οποία επιβεβαιώνουν τις εντυπώσεις που σχηματίσαμε και οι ίδιοι για τη χρήση και την εκτίμηση των υπηρεσιών μας.

Φυσικά, ούτε είναι εύκολο να μετρήσουμε τη δημιουργικότητα, ούτε έχουμε ακόμη κατανοήσει πλήρως την αξία που έχουμε δημιουργήσει με αυτούς τους σταθμούς. Για παράδειγμα, πολλοί από τους χρήστες μας είναι σχολεία που διοργανώνουν μαθήματα στη βιβλιοθήκη για να εφαρμόσουν τις γνώσεις και τις ιδέες τους στην πράξη. Γνωρίζουμε από τα έργα που έχουμε παρακολουθήσει ότι όντως δημιουργείται αξία από τους Σταθμούς Καινοτομίας, αλλά προς το παρόν δε διαθέτουμε από τρόπο μέτρησής της. Για να έχουμε μια πραγματική εικόνα του αντίκτυπού τους, πρέπει να δημιουργήσουμε εργαλεία αξιολόγησης για να μετρήσουμε τον τρόπο με τον οποίο η Βιβλιοθήκη συνέβαλε στη μαθησιακή διαδικασία και τα αποτελέσματά της. Αυτό που διακυβεύεται είναι η έννοια του σκοπού. Αρκεί οι Σταθμοί Καινοτομίας να είναι απλώς διαθέσιμοι και να είμαστε ικανοποιημένοι από τη χρήση τους; Ή μήπως πρέπει να μάθουμε πώς ακριβώς επηρεάζουμε τη μαθησιακή μας κοινότητα και το κάθε άτομο; Έχουμε συμβάλει στη διαμόρφωση της ζωής των νέων μιώντας τους σε νέες εμπειρίες και δυνατότητες; Θα πυροδοτήσει η εκμάθηση της τρισδιάστατης εκτύπωσης το ενδιαφέρον για τη μηχανική; Δώσαμε στην επόμενη γενιά τα εργαλεία που χρειάζεται για να ακολουθήσει τα όνειρά της και να ακολουθήσει επαγγέλματα όπως του μουσικού παραγωγού, του ηχολόγητη και του σκηνοθέτη;

Στα δύο πρώτα χρόνια της λειτουργίας της, η Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ απέδειξε ότι το όραμα ανασχηματισμού της εθνικής βιβλιοθήκης με έμφαση στη μαθησιακή εμπειρία των επισκεπτών αποδείχθηκε η σωστή προσέγγιση. Ο αυξανόμενος αριθμός των επισκεπτών και των εγγεγραμμένων μελών αποτελεί βασικό δείκτη του μεγέθους της ελκυστικότητας που έχει η Βιβλιοθήκη για ένα ευρύ τμήμα του πληθυσμού του Κατάρ. Τα τελευταία δύο χρόνια μας ενίσχυσαν την πεποίθησή μας ότι οι βασικές υπηρεσίες και οι συλλογές που διαθέτουμε αναπτύσσονται σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προσδοκίες μας. Η πρόκληση είναι διττή. Πρώτον, πώς μπορούμε να διασφαλίσουμε τη βιωσιμότητα της ποιότητας και της ποσότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και δραστηριοτήτων; Δεύτερον, πώς μπορούμε να προχωρήσουμε στο επόμενο επίπεδο του να δι-

ευρύνουμε τις ήδη υπάρχουσες υπηρεσίες μας και να παρέχουμε νέες; Η Βιβλιοθήκη βρίσκεται ακόμη σε «περίοδο μέλιτος» - το προσωπικό μας διαθέτει ακόμη υψηλό επίπεδο κινήτρων και δέσμευσης και το κοινό μας την αίσθηση της καινοτομίας. Ωστόσο, ελλοχεύει ο κίνδυνος της «κόπωσης από τον προγραμματισμό εκδηλώσεων» όταν το προσωπικό αρχίζει να χάνει το κίνητρό του (επειδή επαναλαμβάνει τα ίδια και τα ίδια) και η ανάπτυξη νέων και δημιουργικών προγραμμάτων γίνεται όλο και δυσκολότερη.

Στην περίπτωση των Σταθμών Καινοτομίας, η πρόκληση, φυσικά, θα είναι να διατηρήσουμε και να διαχειριστούμε το υψηλό επίπεδο χρήσης και υπηρεσιών που παρέχονται σήμερα από τους υπαλλήλους μας. Υπάρχουν και άλλα ζητήματα που θα πρέπει να εξεταστούν. Ήδη υπάρχουν ενδείξεις ότι η χωρητικότητα ορισμένων σταθμών μας είναι πολύ μικρή. Για παράδειγμα, ο σταθμός τριοδιάστατης εκτύπωσης μπορεί να φιλοξενήσει μόνο οκτώ άτομα και η οροφή του είναι πολύ χαμηλή γεγονός που δεν επιτρέπει την πλήρη λειτουργία του. Καθώς επεκτείνουμε τις τεχνολογικές μας υπηρεσίες - για παράδειγμα, την υποστήριξη και την εκπαίδευση στη ρομποτική - μπορεί να χρειαστεί να δημιουργήσουμε νέους χώρους για Σταθμούς Καινοτομίας σε άλλα σημεία της Βιβλιοθήκης. Μια άλλη πρόκληση είναι να επεκτείνουμε τη συμμετοχή της κοινότητάς μας στη χρήση των Σταθμών Καινοτομίας. Υπάρχει έντονη συμμετοχή από τα σχολεία και τους συχνούς επισκέπτες, αλλά πρέπει ακόμη να εξετάσουμε πόσο αποτελεσματικοί είμαστε στην προσέγγιση άλλων κοινοτήτων, όπως οι πολίτες του Κατάρ, οι μη προνομιούχοι χρήστες ή οι μεγαλύτερες γενιές. Και τέλος, πρέπει να αναζητούμε συνεχώς τρόπους για να βελτιώνουμε την ικανότητά μας να μετράμε σωστά τον αντίκτυπο που είχαν οι Σταθμοί Καινοτομίας και η συμμετοχή μας στη μάθηση, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία των επισκεπτών μας.

Η πρωτοβουλία Book Sprint που συγχρηματοδοτήθηκε από το Πανεπιστημιακό Κολλέγιο του Λονδίνου στο Κατάρ, την Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Κατάρ, τη Βρετανική Βιβλιοθήκη και τη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου των ΗΠΑ, και πραγματοποιήθηκε στη Ντόχα, συνέβαλε θετικά στη συζήτηση για τη δημιουργία Εργαστηρίων Καινοτομίας στις βιβλιοθήκες. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ύπαρξη Εργαστηρίων Καινοτομίας στις βιβλιοθήκες είναι μια αρκετά πρόσφατη ιδέα που άρχισε να εφαρμόζεται μόλις τα τελευταία 10 περίπου χρόνια. Οι Σταθμοί Καινοτομίας στην Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ συνεχίζουν να εξελίσσονται και αναμένεται ότι τα επόμενα χρόνια θα χρειαστεί να προσθέσουν νέες υπηρεσίες για να ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες και προσδοκίες των επισκεπτών. Συνεισφορές όπως η πρωτοβουλία Doha Book Sprint είναι απαραίτητες για την ενθάρρυνση της επέκτασης τέτοιων υπηρεσιών στις βασικές δραστηριότητες των βιβλιοθηκών και, κυρίως, για την διεύρυνση της έννοιας των Εργαστηρίων Καινοτομίας ώστε να συμπεριλάβουν νέες τεχνολογίες και Εργαστήρια.

Πρόλογος: Βρετανικό Ίδρυμα Βιβλιοθηκονόμων και Επαγγελματιών της Πληροφόρησης (CILIP)

Judith Broady-Preston

Εκλεγμένη Πρόεδρος CILIP: The Library and Information Association
 Αρχισυντάκτρια Global Knowledge, Memory and Communication
 Ομότιμη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Aberystwyth, ΗΒ

«Η βιβλιοθηκονομία είναι ένα επάγγελμα που δεν φοβάται να επανεφεύρει τον εαυτό του» (Elves, 2017, 89)

Η αλλαγή και η καινοτομία είναι τα μόνιμα χαρακτηριστικά του επαγγέλματος της βιβλιοθηκονομίας και της πληροφόρησης. Ο **Parcell (2019)** υποστηρίζει ότι οι βιβλιοθήκες έχουν επιβιώσει λόγω της «κουλτούρας συνεργασίας και καινοτομίας τους... ως κέντρα ψηφιακής πρακτικής... που οδηγούν τις αλλαγές του ψηφιακού περιεχομένου και των επιστημονικών επικοινωνιών». Το εγχειρίδιο των **GLAM** ενσωματώνει όλες τις πτυχές της δήλωσης του **Parcell**: είναι καινοτόμο και μετασχηματιστικό τόσο στην παραγωγή και τη δημοσίευση, όσο και στο περιεχόμενό του.

Η δημιουργική συνεργασία, η ομαδική εργασία και η οικοδόμηση συναίνεσης, που απαιτούνται για την παραγωγή ενός εγχειριδίου μέσω της μεθόδου **Book Sprint**, ταιριάζει απόλυτα στον τομέα και το θέμα. Το **Book Sprint** (σύμφωνα με την ιστοσελίδα του) είναι μια ιδέα που σχεδιάστηκε αρχικά το **2005** από τον Thomas Krag, ως μια συνεργατική διαδικασία που διαρκεί αρκετούς μήνες. Ο **Adam Hyde** ανέπτυξε περαιτέρω αυτή την αρχική ιδέα το **2008**, σχεδιάζοντας μια μέθοδο για μια πενθήμερη εκδήλωση συγγραφής τεκμηρίωσης για Ελεύθερο Λογισμικό Ανοικτού Κώδικα (**Free Open Source Software**), η οποία στη συνέχεια βελτιώθηκε και δοκιμάστηκε περαιτέρω (**2019**). Το Εγχειρίδιο των **GLAM** έχει βασιστεί στην τελευταία αυτή μέθοδο.

Προηγούμενα παραδείγματα από τα επαγγέλματα των βιβλιοθηκονομίας και της πληροφόρησης περιλαμβάνουν το Εγχειρίδιο Ανοικτής Επιστήμης³ που δημιουργήθηκε το 2018 από μια ομάδα που εδρεύει στην Εθνική Βιβλιοθήκη Επι-

3. Open Science (n.d.). In Wikipedia. Ανακτήθηκε 2021, 27 Απριλίου από https://en.wikipedia.org/wiki/Open_science: «One definition of Open science holds that it is the movement to make scientific research (including publications, data,

στήμης και Τεχνολογίας της Γερμανίας (TIB), ως «ένα ανοιχτό, ζωντανό εγχειρίδιο για την εκπαίδευση στην Ανοικτή Επιστήμη». Οι συντονιστές, **Heller** και **Brinken**, μοιράζονται τις συμβουλές και τις εμπειρίες τους σε ένα **blog** του **LSE Impact** με τίτλο «Πώς να οργανώσετε ένα **book sprint** σε 16 βήματα» (**How to run a book sprint in 16 steps**).

Όπως υποδηλώνει και ο τίτλος του, το εγχειρίδιο αυτό επικεντρώνεται στη δημιουργία ενός Εργαστηρίου Καινοτομίας **GLAM**. Τα Εργαστήρια Καινοτομίας αντιπροσωπεύουν μια σύγχρονη προσέγγιση για την επίτευξη συστημικής αλλαγής με τη δημιουργία λύσεων σε προβλήματα ή ζητήματα που είναι πολύ μεγάλα για να τα επιλύσει μόνη της μια χώρα ή ένας οργανισμός. Στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτών των Εργαστηρίων συγκαταλέγονται η ανάγκη για ετερογενείς συμμετέχοντες και στοχευμένη συνεργασία, η «επινόνηση του αδύνατου» και η «ανακάλυψη του μέλλοντος» (**Gryszkiewicz, Toivonen, & Lykourentzou, Νοεμ. 3, 2016**).

Η δημοσίευσή του είναι επίκαιρη για διάφορους λόγους. Τον Ιούνιο του **2019** η Ευρωπαϊκή Ένωση δημοσίευσε την έκθεση «Πολιτιστική Κληρονομιά: Ψηφιοποίηση, Διαδικτυακή Πρόσβαση και Ψηφιακή Διατήρηση», επανεξετάζοντας και εδραιώνοντας την πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά την «ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη διάθεσή της στο διαδίκτυο, τόσο στον δημόσιο τομέα⁴ για ελεύθερη χρήση όσο και στο πλαίσιο των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας». Ομοίως, η έμφαση στην ισότητα της συμβολής καθώς και στην ισότητα της πρόσβασης στο υλικό που αντιπροσωπεύουν τόσο οι μέθοδοι παραγωγής όσο και το περιεχόμενο του Εγχειριδίου, συμφωνεί με τις αξίες που περιγράφονται στη Στρατηγική **2019-2024** της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ενώσεων και Ιδρυμάτων Βιβλιοθηκών (**IFLA**), η οποία εγκαινιάστηκε τον Αύγουστο του **2019** και εγκρίθηκε μεταξύ άλλων από το **CILIP: The Library and**

physical samples, and software) and its dissemination accessible to all levels of an inquiring society, amateur or professional. Open science is transparent and accessible knowledge that is shared and developed through collaborative networks. It encompasses practices such as publishing open research, campaigning for open access, encouraging scientists to practice open-notebook science, and generally making it easier to publish and communicate scientific knowledge.»

4. The public domain (n.d.) In WordReference.com, English-Greek Dictionary. Ανακτήθηκε 2021, 28 Μαρτίου από <https://www.wordreference.com/engr/public%20domain>: "The public domain: legal status: out of copyright". Public domain (n.d.). In Wikipedia. Ανακτήθηκε 2021, 7 Απριλίου από https://en.wikipedia.org/wiki/Public_domain : "The public domain consists of all the creative work to which no exclusive intellectual property rights apply

Information Association

Όπως περιγράφεται στα επόμενα κεφάλαια, οι βιβλιοθήκες και οι βιβλιοθηκονόμοι συνεργάζονται με συναδέλφους τους σε συναφείς τομείς, αγκαλιάζοντας θετικά τις προκλήσεις που θέτουν οι αυξανόμενες απαιτήσεις διαχείρισης και ελεύθερης διάθεσης ψηφιακού περιεχομένου πολιτιστικής κληρονομιάς στον δημόσιο τομέα. Στο μέλλον, ο τομέας όχι μόνο θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις αλλαγές στο ψηφιακό περιεχόμενο και την επιστημονική επικοινωνία, αλλά και να προλάβει τις προκλήσεις που παρουσιάζουν οι εξελίξεις στην τεχνητή νοημοσύνη, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και τα μαζικά δεδομένα (big data). Στην έκθεση Αξιοποίηση της δύναμης της τεχνητής νοημοσύνης: Το αίτημα για μελλοντικές δεξιότητες (πρωτότυπος τίτλος: **Harnessing the Power of AI: The Demand for Future Skills**), που δημοσιεύθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 2019, προβλέπεται ότι η υιοθέτηση της τεχνητής νοημοσύνης από τη βιομηχανία θα δημιουργήσει **133** εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας παγκοσμίως.

Σε αυτόν τον ταχέως εξελισσόμενο κόσμο, οι ευκαιρίες για τα επαγγέλματα **GLAM** είναι τεράστιες και συναρπαστικές: η τεχνογνωσία και οι δεξιότητες που υπάρχουν στον τομέα αυτό έχουν ως αποτέλεσμα να είμαστε σε μοναδική θέση για να προσφέρουμε και να ηγηθούμε αυτής της φουτουριστικής ατζέντας δεξιοτήτων. Το Εγχειρίδιο των **GLAM** είναι ένα σημείο εκκίνησης: η ομάδα που συγκεντρώθηκε στη Ντόχα του Κατάρ τον Σεπτέμβριο του **2019** για να δημιουργήσει αυτό το έργο, αντιπροσωπεύει μια παγκόσμια δέσμευση για πολιτιστική συνεργασία και καινοτομία, αποτυπώνοντας το πρωτοποριακό πνεύμα των σύγχρονων επαγγελματιών από πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία. Χαίρομαι που κλήθηκα να γράψω τον πρόλογο αυτού του συναρπαστικού πειράματος, που αποτελεί πρότυπο για τους κλάδους με τόσους πολλούς τρόπους.

Πρόλογος: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Κατάρ

Dr. Talal Al-Emadi

Διευθυντής Εκδόσεων του Πανεπιστημίου του Κατάρ και Καθηγητής Δικαίου Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου

Για να γιορτάσουμε τη Διεθνή Εβδομάδα Ανοικτής Πρόσβασης 2019 (**International Open Access Week 2029**) σε συνεργασία με ιδρύματα από το Κατάρ και όχι μόνο, οι Εκδόσεις του Πανεπιστημίου του Κατάρ (**QU Press**) είμαστε στην ευχάριστη θέση να εκδώσουμε αυτή την πρωτοβουλία **Book Sprint**. Θα ήθελα να ξεκινήσω ευχαριστώντας τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Κατάρ, που εκπροσωπείται από τη διευθύντριά της **Samia Al-Shiba**, για την προσεκτική προσέγγιση. Ομοίως, ευχαριστώ όλους τους εταίρους αυτής της πρωτοβουλίας για την απόφασή τους να καταστήσουν το προϊόν διαθέσιμο σε όλους, να υπάρχει δηλαδή ανοικτή πρόσβαση. Αυτό αντικατοπτρίζει ακριβώς τη δέσμευσή μας, ως πανεπιστημιακού εκδοτικού οίκου, να ευαισθητοποιήσουμε την κοινότητα σχετικά με τη σημασία και τον υψηλό αντίκτυπο της δημοσίευσης στο πλαίσιο της ανοικτής πρόσβασης.

Τα ιδρύματα **GLAM** - πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία - προάγουν την ταυτότητα και αποτελούν πηγές έμπνευσης και καινοτομίας. Όταν τα δεδομένα τους ψηφιοποιούνται, μπορούν να είναι προσβάσιμα σε όλους. Όπως όλα τα εργαστήρια και οι κλινικές σε διάφορους τομείς, έτσι και τα Εργαστήρια **GLAM** διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη μεταμόρφωση των **GLAMs**. Αυτό που κρατάμε σήμερα στα χέρια μας είναι το αποτέλεσμα της δουλειάς που έκανε μια ομάδα δεκαέξι εμπειρογνομόνων από όλο τον κόσμο τον περασμένο Σεπτέμβριο στη Ντόχα για να συντάξει το εγχειρίδιο «Δημιουργήστε **GLAM**».

Το εγχειρίδιο ανταποκρίνεται στη σπουδαιότητα της δημιουργίας Εργαστηρίων **GLAM**, τονίζοντας τον ζωτικό τους ρόλο στην αλλαγή του μέλλοντος της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς. Παρέχει λεπτομερή εικόνα του σχεδιασμού και της υλοποίησης ενός Εργαστηρίου στο πλαίσιο των **GLAM**. Επίσης, παρουσιάζει τα οφέλη ενός Εργαστηρίου για τα **GLAMs**, τους χρήστες και την κοινωνία και υπογραμμίζει τα προσόντα και τις δεξιότητες που πρέπει να αναζητούνται στις ομάδες των Εργαστηρίων. Το εγχειρίδιο περιγράφει επίσης τη διαδικασία για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας ενός Εργαστηρίου και παρέχει πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο εντοπισμού, πρόσβασης και επαναχρησιμοποίησης

των ψηφιακών συλλογών ως δεδομένων και τον τρόπο μετατροπής των εργαλείων σε λειτουργικές υπηρεσίες.

Κλείνοντας, θέλω να τονίσω ότι οι Εκδόσεις του Πανεπιστημίου του Κατάρ θέτουν την ανοικτή πρόσβαση στο επίκεντρο της αποστολής τους, που είναι «η δημοσίευση υψηλού επιπέδου ερευνητικών και εκπαιδευτικών πηγών και η εξασφάλιση ότι αυτές θα είναι προσιτές σε όλους». Οι Εκδόσεις του Πανεπιστημίου του Κατάρ φιλοξενούν σήμερα έξι επιστημονικά περιοδικά ανοικτής πρόσβασης με κριτές σε διάφορους τομείς, ενώ σχεδιάζονται προγράμματα ανοικτής πρόσβασης και για βιβλία. Εύχομαι σε όλους καλή ανάγνωση και μια επιτυχημένη Διεθνή Εβδομάδα Ανοικτής Πρόσβασης σε αυτόν τον μικρό κόσμο.

Ευχαριστίες

Συγγραφείς:

Το βιβλίο αυτό είναι ένα συλλογικό αποτέλεσμα με συνεισφορές από τους Mahendra Mahey, Abigail Potter, Aisha Al-Abdulla, Armin Straube, Caleb Derven, Ditte Laursen, Gustavo Candela, Katrine Gasser, Kristy Kokegei, Lotte Wilms, Milena Dobрева-McPherson, Paula Bray, Sally Chambers, Sarah Ames, Sophie-Carolin Wagner και Stefan Karner.

Συγχρηματοδότες:

Πανεπιστημιακό Κέντρο Λονδίνου στο Κατάρ, Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Κατάρ, Βρετανική Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου των ΗΠΑ.

Οργανωτική επιτροπή:

Mahendra Mahey (Βρετανική Βιβλιοθήκη), Milena Dobрева-McPherson (Πανεπιστημιακό Κέντρο Λονδίνου στο Κατάρ), Γεώργιος Παπαϊωάννου (Πανεπιστημιακό Κέντρο Λονδίνου στο Κατάρ), Samia Al-Shiba (Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Κατάρ), Somia Salim (Πανεπιστημιακό Κέντρο Λονδίνου στο Κατάρ) και Dania Jalees (Πανεπιστημιακό Κέντρο Λονδίνου στο Κατάρ).

Εξωτερικοί κριτές:

Wendy Durham, Ruth Hansford, Rachel Withington και Jennifer Quealy.

Οι συγγραφείς

- **Abigail Potter**, Senior Innovation Specialist στη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου, συνεργάζεται με το **Εργαστήριο της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου** για την υποστήριξη νέων και δημιουργικών χρήσεων των ψηφιακών συλλογών που στοχεύουν στην ενεργό συμμετοχή ποικίλων ακροατηρίων.
- **Aisha Al-Abdulla**, Προϊστάμενη Τμήματος του Ψηφιακού Αποθετηρίου και των Αρχείων της **Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου του Κατάρ**, διοικεί το πρώτο Open Access Institutional Repository QSpace στο Κράτος του Κατάρ.
- **Armin Straube**, Ακαδημαϊκός υπότροφος Βιβλιοθηκονομίας και **Συστημάτων Πληροφόρησης στο Πανεπιστημιακό Κολλέγιο του Λονδίνου στο Κατάρ**. Είναι αρχαιολόγος με εργασιακή εμπειρία στην επιμέλεια δεδομένων, την ψηφιακή διατήρηση και την αρχειοθέτηση στο διαδίκτυο.
- **Caleb Derven**, Προϊστάμενος Τεχνικών και Ψηφιακών Υπηρεσιών στη **Βιβλιοθήκη Glucksman**, του Πανεπιστημίου του Λίμερικ με συνολική ευθύνη για τη στρατηγική και τις λειτουργίες που σχετίζονται με τις συλλογές, τους ψηφιακούς πόρους και τα συστήματα της βιβλιοθήκης.
- **Ditte Laursen**, Προϊσταμένη Τμήματος στη **Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας**, είναι υπεύθυνη για την απόκτηση ψηφιακού υλικού πολιτιστικής κληρονομιάς, τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των συλλογών ψηφιακής κληρονομιάς και την πρόσβαση στις συλλογές ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς. Είναι επίσης Μέλος του **Συμβουλίου Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Επιστημών των Σκανδιναβικών Χωρών**.
- **Gustavo Candela**, Αναπληρωτής Καθηγητής στο **Πανεπιστήμιο του Αλικάντε** και μέλος του τμήματος Έρευνας και Ανάπτυξης της **Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes**.
- **Katrine Gasser**, Προϊσταμένη Τμήματος Πληροφορικής των **Εργαστηρίων KB** στη Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας, ηγείται μίας ομάδας εμπειρογνομών στον προγραμματισμό, τη δικτύωση και την έρευνα.
- **Kristy Kokegei**, Διευθύντρια Δημόσιας Δέσμευσης στο History Trust of South Australia εποπτεύει τον προγραμματισμό του οργανισμού για το κοινό, την **ψηφιακή δέσμευση**, το μάρκετινγκ, τη μάθηση και τα εκπαιδευτικά προγράμματα σε 4 μουσεία που χρηματοδοτούνται από την πολιτειακή κυβέρνηση, υποστηρίζοντας και διευκολύνοντας 350 κοινοτικά μουσεία και ιστορικές εταιρείες σε όλη τη Νότια Αυστραλία.

- **Lotte Wilms**, Σύμβουλος Ψηφιακών Γνώσεων, διοικεί το Εργαστήριο KB, συμπροεδρεύει στην Ομάδα Εργασίας Ανθρωπιστικών Επιστημών της **Ένωσης Ευρωπαϊκών ερευνητικών Βιβλιοθηκών (LIBER)** και είναι μέλος του συμβουλίου του **IMPACT Centre of Competence**.
- **Mahendra Mahey**, Διευθυντής των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (Εργαστήρια BL), μια πρωτοβουλία που χρηματοδοτείται από το ίδρυμα Andrew W. Mellon και τη Βρετανική Βιβλιοθήκη, η οποία υποστηρίζει και εμπνέει τη χρήση των **δεδομένων** της με καινοτόμους τρόπους από μελετητές, καλλιτέχνες, επιχειρηματίες, εκπαιδευτικούς και καινοτόμους μέσω διαγωνισμών, βραβείων και άλλων δραστηριοτήτων που ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή.
- **Milena Dobрева-McPherson**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Βιβλιοθηκονομίας και **Συστημάτων Πληροφόρησης στο Πανεπιστημιακό Κολλέγιο του Λονδίνου στο Κατάρ** με διεθνή εμπειρία εργασίας στη Βουλγαρία, τη Σκωτία, τη Μάλτα και το Κατάρ.
- **Paula Bray**, **Επικεφαλής του Εργαστηρίου DX** στη **Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Νότιας Ουαλίας** είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη και την προώθηση ενός Εργαστηρίου Καινοτομίας, το οποίο χρησιμοποιεί αναδυόμενες και υπάρχουσες διαδικτυακές τεχνολογίες για να προσφέρει νέους τρόπους εξερεύνησης των συλλογών και των δεδομένων της Βιβλιοθήκης.
- **Sally Chambers**, Συντονίστρια Ερευνών Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Επιστημών στο **Κέντρο Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Επιστημών της Γάνδης, Πανεπιστήμιο της Γάνδης, στο Βέλγιο** και Εθνική Συντονίστρια National Coordinator της DARIAH, Υποδομής Ψηφιακής Έρευνας για τις Τέχνες και τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, στο Βέλγιο. Είναι μία από τους εμπνευστές του Κέντρου Ψηφιακής Έρευνας KBR στη Βασιλική Βιβλιοθήκη του Βελγίου.
- **Sarah Ames**, Βιβλιοθηκονόμος Ψηφιακών Υποτροφιών (Digital Scholarship Librarian) στην **Εθνική Βιβλιοθήκη της Σκωτίας**, υπεύθυνη για την Υπηρεσία Ψηφιακών Υποτροφιών και την πλατφόρμα **Data Foundry**.
- **Sophie-Carolin Wagner**, Συνιδρύτρια του Ερευνητικού Ινστιτούτου Τεχνών και Τεχνολογίας (RIAT), Co-Editor της εφημερίδας **Journal for Research Cultures** και Project Manager των **Εργαστηρίων ÖNB** στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστρίας.
- **Stefan Karner**, Technical Lead των **Εργαστηρίων ÖNB** στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστρίας, συνυπεύθυνος για την ανάπτυξη μιας πλατφόρμας που θα παρέχει πρόσβαση σε ορισμένα από τα δεδομένα και τα μεταδεδομένα της βιβλιοθήκης, ώστε οι χρήστες να δημιουργούν και να μοιράζονται σχόλια και άλλα δεδομένα.

Ιδρύματα που υποστήριξαν την πρωτοβουλία παρέχοντας στα μέλη του προσωπικού τους χρόνο για να συμμετέχουν:

- Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστρίας/
Österreichische Nationalbibliothek, Αυστρία
- Βρετανική Βιβλιοθήκη/ the British Library (BL), ΗΒ
- Fundaci n Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, Ισπανία
- Κέντρο Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Επιστημών της Γάνδης/ Ghent Centre for Digital Humanities, Πανεπιστήμιο της Γάνδης, Βέλγιο
- History Trust of South Australia, Αυστραλία
- Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου/ Library of Congress (LC), ΗΠΑ
- Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας/ Koninklijke Bibliotheek (KB), Ολλανδία
- Εθνική Βιβλιοθήκη της Σκωτίας, Αγγλία
- Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Κατάρ, Κατάρ
- Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας/ Det Kgl. Bibliotek, Δανία
- Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Νότιας Ουαλίας/
State Library of New South Wales (NSW), Αυστραλία
- Πανεπιστημιακό Κέντρο Λονδίνου στο Κατάρ/ UCL Qatar, Κατάρ
- Πανεπιστήμιο του Αλικάντε/ University of Alicante, Ισπανία
- Πανεπιστήμιο του Λίμερικ/ University of Limerick, Ιρλανδία

Εισαγωγή

Σχετικά με αυτό το βιβλίο

Στα τέλη Σεπτεμβρίου 2019, η ομάδα μας, αποτελούμενη από δεκαέξι άτομα από όλο τον κόσμο, συγκεντρώθηκε στη Ντόχα του Κατάρ. Ανυπομονούσαμε να ξαναδούμε τους συναδέλφους μας, είμασταν ενθουσιασμένοι που θα γνωρίζαμε νέους, εντυπωσιασμένοι από τις προσπάθειες των συντονιστών Mahendra Mahey και Milena Dobрева-McPherson και ευγνώμονες για τους οικοδεσπότες μας από το Πανεπιστημιακό Κολλέγιο του Λονδίνου στο Κατάρ και το Πανεπιστήμιο του Κατάρ. Παρόλο που είμασταν άμαθοι από τέτοιου είδους εγχειρήματα, δεν πτοηθήκαμε από το έργο που είχαμε μπροστά μας: να γράψουμε ένα βιβλίο σε πέντε ημέρες! Ένα βιβλίο που ελπίζαμε ότι θα αποτυπώσει το πρωτοποριακό πνεύμα των Εργαστηρίων και την υπερηφάνεια που νιώθουμε για τη συμβολή μας στο αναπτυσσόμενο κίνημα των **GLAMs**.

Η δημιουργία αυτού του βιβλίου ήταν δύσκολη αλλά και πολύ ξεχωριστή. Τα θέματα που πραγματεύεται αυτό το βιβλίο όπως: ο πειραματισμός, η ανάληψη ρίσκων, η καινοτομία και ο μετασχηματισμός, αποτυπώνουν και τη μεθοδολογία του **Book Sprint**. Η διαδικασία της παραγωγής ιδεών από δεκαέξι μυαλά και της δημιουργίας μιας συνεκτικής αφήγησης, υπό εξαιρετικά περιορισμένες προθεσμίες, κατέληγε μερικές φορές σε χάος. Υπήρχαν σκαμπανεβάσματα, αναλαμπές, συναισθήματα ότι δεν θα τελειώναμε ποτέ, και ξενύχια μέχρι αργά. Έπρεπε να πιέσουμε ο ένας τον άλλον να συνεχίσουμε, να νιώσουμε άβολα, να αντιπαραθέσουμε τις απόψεις μας, να διαφωνήσουμε, για να καταλήξουμε τελικά σε μια απόφαση και να προχωρήσουμε για να τελειώσουμε. Μερικές φορές δεν τα πηγαίναμε καλά, αλλά πάντα καταφέραμε να ξαναβρεθούμε πάνω από τα πολλά φλιτζάνια καφέ ή τους γεμάτους μεσημεριανούς μπουφέςδες.

Ένα βιβλίο που δημιουργείται από το μηδέν μέσα σε πέντε ημέρες δεν μπορεί ποτέ να είναι τέλειο. Μπορεί μόνο να αντικατοπτρίζει τις σκέψεις των ανθρώπων που το έγραφαν κλεισμένοι μέσα σε ένα δωμάτιο ομολογουμένως περιορισμένο από άποψη ποικιλομορφίας. Αλλά, φέραμε πολλή έμπνευση μαζί μας. Μεγάλη επιρροή ήταν για εμάς οι συνάδελφοί μας από τα ιδρύματά μας και οι εταίροι μας σε όλο τον κόσμο και ελπίζουμε ότι αποτυπώσαμε ορθά τον χαρακτήρα του έργου τους και το κίνημα γενικότερα. Τυχόν λάθη στο βιβλίο είναι δικά μας λάθη: παρακαλούμε διορθώστε μας. Πρόθεσή μας είναι να προσφέρουμε ένα πρακτικό, αλλά όχι βαρετό βιβλίο για τη δημιουργία ενός Εργαστηρίου **GLAM**. Θέλουμε να μάθετε από τις εμπειρίες μας και να σας βοηθήσουμε να ξεκινήσετε. Θέλουμε επίσης να στηρίξουμε και να εμπνεύσουμε ο ένας τον άλλον έτσι

ώστε να συνεχίσουμε να ασκούμε πίεση στον τομέα μας για να υπάρχει ευρεία πρόσβαση στις συλλογές και τις υπηρεσίες μας καθώς και να συνεχίσουμε να βρίσκουμε νέους τρόπους ώστε τα ιδρύματά μας να παραμείνουν σημαντικά για τους ανθρώπους τώρα και στο μέλλον.

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε τη **Laia Ros** που μας καθοδήγησε σε αυτή την αξέχαστη διαδικασία και μας βοήθησε να συγκεντρώσουμε και να συνδυάσουμε τις γνώσεις μας σε ένα βιβλίο.

Ένα μεγάλο και εγκάρδιο ευχαριστώ στον **Mahendra Mahey** και τη **Milena Dobrevna-McPherson** για τη διοργάνωση της εκδήλωσης και για την περιποίηση τους με ξεναγήσεις σε εκπληκτικές βιβλιοθήκες (Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Κατάρ, Πανεπιστημιακό Κολλέγιο του Λονδίνου στο Κατάρ, Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ)· για τη φροντίδα· το νόστιμο φαγητό· την καταπληκτική τούρτα· και τη γνωριμία με τον πολιτισμό του Κατάρ.

Πολλές ευχαριστίες στο **Πανεπιστήμιο του Κατάρ**, την **Εθνική Βιβλιοθήκη του Κατάρ** και το **Πανεπιστημιακό Κολλέγιο του Λονδίνου στο Κατάρ** για τις ξεναγήσεις στους οργανισμούς σας και για την προσθήκη μερικών υπέροχων ανθρώπων, που τώρα είναι φίλοι μας, στην ομάδα μας: **Aisha Al-Abdulla**· **Armin Straube**· **Dania Jalees**· **Somia Salim**.

Στο προσωπικό του **Mövenpick Hotel**: ένα τεράστιο ευχαριστώ που φρόντισαν να μην ξεμείνουμε από καφέ (εσείς κάνατε όλη τη διαφορά).

Ιστορικό

Το βιβλίο αυτό είναι εμπνευσμένο από τη Διεθνή Κοινότητα Εργαστηρίων **GLAM** που δημιουργήθηκε το 2018 στην εκδήλωση που διοργάνωσε η Βρετανική Βιβλιοθήκη για τα **Εργαστήρια Βιβλιοθηκών ανά τον κόσμο**. Στην εκδήλωση συμμετείχαν πάνω από 70 άτομα από 43 ιδρύματα και 20 χώρες και ακολούθησε και δεύτερη **συνάντηση για τα Εργαστήρια GLAM σε παγκόσμιο επίπεδο** στη Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας στην Κοπεγχάγη την άνοιξη του 2019. Η κοινότητα αριθμεί πλέον 250 άτομα, από περισσότερα από 60 ιδρύματα, σε περισσότερες από 30 χώρες. Λόγω του τεράστιου ενδιαφέροντος και της ανάγκης για ανταλλαγή γνώσεων σχετικά με την ανάπτυξη των Εργαστηρίων στα ιδρύματα GLAM, σχεδιάστηκε η πραγματοποίηση ενός Book Sprint, το αποτέλεσμα του οποίου κρατάτε τώρα στα χέρια σας.

Σημείωση σχετικά με τους υπερσυνδέσμους: η ψηφιακή έκδοση αυτού του βιβλίου περιέχει υπερσυνδέσμους· αυτοί δεν εμφανίζονται στην έντυπη έκδοση.

Περίληψη

Ορισμός του Εργαστηρίου GLAM

Το Εργαστήριο Πινακοθηκών, Βιβλιοθηκών, Αρχείων ή Μουσείων (GLAM) είναι ένας χώρος πειραματισμού με ψηφιακές συλλογές και δεδομένα. Εδώ, ερευνητές, καλλιτέχνες, επιχειρηματίες, εκπαιδευτικοί και το ενδιαφερόμενο κοινό μπορούν να συνεργαστούν με μια ομάδα συμμετεχόντων εταίρων για τη δημιουργία νέων συλλογών, εργαλείων και υπηρεσιών, που θα συντελέσουν στη μεταμόρφωση των μελλοντικών τρόπων διάδοσης της γνώσης και του πολιτισμού. Σε ένα Εργαστήριο οι ανταλλαγές και ο πειραματισμός γίνονται ανοικτά, σε επαναλαμβανόμενη βάση και κοινοποιούνται ευρέως. Αυτό το βιβλίο περιγράφει γιατί και πώς να δημιουργήσετε ένα Εργαστήριο GLAM ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή σε ένα κίνημα που μπορεί να μεταμορφώσει τους οργανισμούς και τις κοινότητες που συνεργάζονται.

Δημιουργία ενός Εργαστηρίου GLAM

Η δημιουργία ενός εργαστηρίου GLAM προϋποθέτει τον καθορισμό των βασικών του αξιών που θα καθοδηγήσουν το μελλοντικό του έργο και την προώθηση μιας ανοιχτής, διαφανούς, γενναϊόδωρης, συνεργατικής, δημιουργικής, χωρίς αποκλεισμούς, τολμηρής, ηθικής και προσβάσιμης κουλτούρας, που ενθαρρύνει τη νοοτροπία της εξερεύνησης. Το Εργαστήριο θα πρέπει να εκπαιδεύει στις διαδικασίες χρηστοκεντρικού και συμμετοχικού σχεδιασμού. Επίσης, το προσωπικό του θα πρέπει να είναι σε θέση να επικοινωνεί με σαφήνεια το αντικείμενο του Εργαστηρίου. Όσο σημαντικό είναι να έχετε μεγαλεπήβολους στόχους άλλο τόσο σημαντικό είναι να ξεκινήσετε από μικρά βήματα και να σημειώσετε άμεσα επιτεύξιμα αποτελέσματα για να αρχίσετε να λειτουργείτε.

Ομάδες των Εργαστηρίων GLAM

Εδώ θα βρείτε συμβουλές για τα προσόντα και τις δεξιότητες που πρέπει να αναζητήσετε στις ομάδες εργασίας των Εργαστηρίων, για το πώς θα βρείτε συμμάχους εντός και εκτός του ιδρύματος, καθώς και ιδέες για το πώς να δημιουργήσετε ένα ευνοϊκό περιβάλλον στο οποίο οι ομάδες θα έχουν την ευκαιρία να αναπτυχθούν και να μεγαλοουργήσουν. Οι ομάδες χρειάζονται μια υγιή κουλτούρα για να διασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία του Εργαστηρίου, που μπο-

ρεί να αυξάνεται κατά διαστήματα με υποτρόφους, ασκούμενους ή φιλοξενούμενους ερευνητές (researchers-in-residence). Για να έχει διαρκή αντίκτυπο, ένα Εργαστήριο πρέπει να είναι ενσωματωμένο στον μητρικό οργανισμό και να έχει την υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού σε όλα τα επίπεδα.

Κοινότητες χρηστών

Τα Εργαστήρια GLAM θα πρέπει να έρθουν σε ενεργό επαφή και να συνδεθούν με δυνητικούς χρήστες και συνεργάτες. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να επανεξετάσουμε τις σχέσεις μεταξύ τους για να βοηθήσουμε στη δημιουργία σαφών και στοχευμένων μηνυμάτων για συγκεκριμένες κοινότητες. Αυτό με τη σειρά του θα επιτρέψει στα Εργαστήρια να προσαρμόσουν τα εργαλεία, τις υπηρεσίες και τις συλλογές τους ώστε να δημιουργήσουν βαθύτερες συνεργασίες που βασίζονται στη συν-δημιουργία και στον ανοικτό και ισότιμο διάλογο.

Επανεξέταση συλλογών και δεδομένων

Το βιβλίο πραγματεύεται τις ψηφιακές συλλογές που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των Εργαστηρίων. Παρέχει πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο διαμοιρασμού των συλλογών ως δεδομένων και τον τρόπο εντοπισμού, αξιολόγησης, περιγραφής, πρόσβασης και επαναχρησιμοποίησης των συλλογών. Επιπλέον, παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τα ατακτοποίητα και ταξινομημένα δεδομένα, την ψηφιοποίηση, τα μεταδεδομένα, τα δικαιώματα και τη συντήρηση.

Μετασχηματισμός

Πυρήνας της διαδικασίας του Εργαστηρίου είναι ο πειραματισμός. Στο βιβλίο δίδονται πληροφορίες για τον τρόπο μετασχηματισμού των εργαλείων σε λειτουργικές υπηρεσίες. Αποδεικνύεται ότι ο πειραματισμός μπορεί να προετοιμάσει την οργανωσιακή κουλτούρα και τις υπηρεσίες για τον μετασχηματισμό. Εξετάζεται η χρηματοδότηση και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των διαφόρων μοντέλων, μέσω της συζήτησης των διαφορετικών μηχανισμών και επιλογών που μπορεί να εφαρμόσει ένας οργανισμός για το στήσιμο ενός Εργαστηρίου.

Χρηματοδότηση και βιωσιμότητα

Παρέχονται πληροφορίες για τον τρόπο σχεδιασμού της βιωσιμότητας ενός Εργαστηρίου, καθώς και ένας οδηγός βήμα προς βήμα για την περίπτωση που ένας οργανισμός θελήσει να παύσει ή να θέσει εκτός λειτουργίας ένα Εργαστήριο. Τα Εργαστήρια παίζουν καθοριστικό ρόλο στον μετασχηματισμό των πινακοθηκών, των βιβλιοθηκών, των αρχείων και των μουσείων και το βιβλίο υπογραμμίζει την ζωτική τους σημασία για την αλλαγή του μέλλοντος της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Παρουσίαση των Εργαστηρίων GLAM

Τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς χρειάζεται να κάνουν στροφή προς την ψηφιακή εποχή. Τα Εργαστήρια Πινακοθηκών, Βιβλιοθηκών, Αρχείων και Μουσείων (Εργαστήρια GLAM) είναι εκείνα που θα την πραγματοποιήσουν. Τα Εργαστήρια GLAM έχουν διάφορες μορφές και μεγέθη. Χρησιμοποιούν πειραματικές μεθόδους για να καταστήσουν τις συλλογές πολιτιστικής κληρονομιάς διαθέσιμες με τρόπους καινοτόμους, ελκυστικούς και απροσδόκητους. Λειτουργούν στο σημείο εκείνο που τέμνονται η ψηφιακή πολιτιστική κληρονομιά, η καινοτομία, η τεχνολογία και η δημιουργικότητα και παρέχουν σημαντικά οφέλη για τους οργανισμούς, τους χρήστες, την κοινωνία και τον πολιτισμό.

Ορισμός του Εργαστηρίου

Αφήστε κατά μέρος όποια ιδέα είχατε σχετικά με το τι είναι ένα Εργαστήριο και φανταστείτε κάτι διαφορετικό.

Σε ένα Εργαστήριο **GLAM** υπάρχουν ψηφιακοί χάρτες, φωτογραφίες και χειρόγραφα, τρισδιάστατα εικονικά αντικείμενα αιγυπτιακών κεφαλών και αγγεία, ψηφιοποιημένα βιβλία του 17ου αιώνα με εικόνες παράξενων ζώων, ηχογραφημένοι ήχοι μηχανών και βιολιού, παλιά τηλεοπτικά προγράμματα, εκατομμύρια σελίδες εφημερίδων, βιντεοπαιχνίδια από τη δεκαετία του **1980**, δικτυακοί τόποι που δεν υπάρχουν πια και προγράμματα υπολογιστών που λειτουργούσαν σε μηχανές που κανείς δεν κατασκευάζει πια. Υπάρχουν άνθρωποι που μπαίνουν για να κουβεντιάσουν, να μαστορέψουν διασκεδάζοντας, να μεταμορφώσουν και να μοιραστούν τις ιδέες και τη δουλειά τους.

Οι οργανισμοί πολιτισμικής κληρονομιάς ανέκαθεν παρείχαν πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά και την διατηρούσαν. Η ψηφιακή τους μεταστροφή δημιούργησε νέες ευκαιρίες για πειραματισμό και καινοτομία. Ο γρήγορος ρυθμός των τεχνολογικών εξελίξεων έχει επηρεάσει την κοινωνία και τον πολιτισμό σε παγκόσμιο επίπεδο. Ορισμένα ιδρύματα μπορεί να μην είναι έτοιμα γι' αυτό. Αυτός είναι ο κόσμος των Εργαστηρίων **GLAM**. Τα Εργαστήρια και η εργασία σε εργαστηριακό στυλ προκαλούν την παραδοσιακή προσέγγιση και χρησιμοποιούν νέες, υπάρχουσες και αναδυόμενες τεχνολογίες για να καταστήσουν τις συλλογές τους διαθέσιμες με τρόπους καινοτόμους, ελκυστικούς και απροσδόκητους. Τα Εργαστήρια πειραματίζονται, συνεργάζονται και παίρνουν ρίσκα. Μερικές φορές αποτυγχάνουν, αλλά πάντα καταφέρνουν να διευρύνουν τα όρια.

Ιστορία των Εργαστηρίων GLAM

Τα πρώτα Εργαστήρια εμφανίστηκαν στις ΗΠΑ. Πολύ γρήγορα ακολούθησε η δημιουργία Εργαστηρίων πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη και την Αυστραλασία και σήμερα συνεχίζουν να εξαπλώνονται σε όλο τον κόσμο. Ένα από τα πρώτα εργαστήρια ήταν τα Εργαστήρια της Δημόσιας Βιβλιοθήκης της Νέας Υόρκης, «μια απίθανη ομάδα καλλιτεχνών, ερασιτεχνών και προσφύγων της **Liberal Arts Refugee Alliance (LARA)**⁵», που επηρέασε το έργο πολλών από τα Ερ-

5.LARA is a student organization that provides students with volunteer and educational opportunities supporting Austin's refugee population. Activities include assisting with English Language Learning classes at the Multicultural Refugee Coalition, volunteering

γαστήρια που υπάρχουν σήμερα. «Έχοντας λάβει ισχυρή οδηγία για πειραματισμό, αλλά με ελάχιστη πρόσβαση στην ψηφιακή υποδομή της Δημόσιας Βιβλιοθήκης της Νέας Υόρκης (και χωρίς καμία αρμοδιότητα να ψηφιοποιήσουν νέες συλλογές), τα Εργαστήρια της Δημόσιας Βιβλιοθήκης της Νέας Υόρκης λειτούργησαν στην αιχμή της καινοτομίας στον τομέα της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς» (Vershbow, 2013).

Άλλο ένα σπουδαίο παράδειγμα από την κοινότητα των μουσείων ήταν τα Εργαστήρια Cooper Hewitt του Μουσείου Cooper Hewitt Smithsonian Design της Νέας Υόρκης. Δημιουργήθηκαν από τον Seb Chan, Διευθυντή Ψηφιακών και Νέων Μέσων και την ομάδα του, που θέλησαν να εμψυχήσουν τον ψηφιακό μετασχηματισμό σε ολόκληρο το μουσείο κατά τη διάρκεια της ανακαίνισης του κτιρίου. Το μουσείο αποφάσισε να αυξήσει τις ψηφιακές δραστηριότητες του οργανισμού και να βρει νέους και καινοτόμους τρόπους ώστε το κοινό να έχει πρόσβαση, να βρίσκει, να ερευνά και να απολαμβάνει τη συλλογή. Τα Εργαστήρια Cooper Hewitt δεν ήταν μια ειδικά εντεταλμένη ομάδα, αλλά μια ψηφιακή ομάδα που έκανε εργαστηριακή δουλειά παράλληλα με την καθημερινή της εργασία.

Η επιρροή αυτών των πρωτοπόρων στην κοινότητα των Εργαστηρίων συνεχίζει να προσφέρει έμπνευση και ευκαιρίες για μάθηση. Τα Εργαστήρια είναι χώροι συνεργασίας που εξερευνούν ιδέες και παρέχουν ευκαιρίες σε δημιουργικούς τεχνολόγους, καλλιτέχνες, ερευνητές, πανεπιστήμια, σχολεία και κοινότητες για συνεργασία με ανθρώπους που ενδιαφέρονται να χρησιμοποιήσουν ψηφιακές συλλογές, για παράδειγμα, μέσω υποτροφιών, προγραμμάτων επιχορηγήσεων και πρακτικής.

Η προστιθέμενη αξία των Εργαστηρίων GLAM

Ανεξάρτητα από το αν ένα Εργαστήριο λειτουργεί αποκλειστικά διαδικτυακά ή έχει και φυσικό χώρο, όλα τα Εργαστήρια παρέχουν πειραματικούς τρόπους εργασίας που επιδιώκουν να αποκαλύψουν οργανωτικά κενά και προκλήσεις. Είναι το στοιχείο εκείνο που ενώνει τα ιδρύματα, την τεχνολογία, τους ανθρώπους και τις κοινότητες. Οι ομάδες Τεχνολογιών Πληροφορικής και Διαδικτύου που δημιουργούν και συντηρούν τους ιστοτόπους, τις υπηρεσίες και τις υποδομές του οργανισμού δε διαθέτουν γενικά τους πόρους ή τον χρόνο για να εργαστούν όπως εργάζονται στα εργαστήρια.

with the New Leaf Community Garden, and more». Ανακτήθηκε 2021, 25 Απριλίου <https://sites.utexas.edu/lahonors/2017/10/06/join-the-liberal-arts-refugee-alliance/>.

Εθνικά και Κρατικά Εργαστήρια Βιβλιοθηκών

Ορισμένες εθνικές και κρατικές βιβλιοθήκες ενέκριναν τη δημιουργία Εργαστηρίων. Εστιάζουν στον εσωτερικό και εταιρικά κατευθυνόμενο πειραματισμό με τις συλλογές και στη δέσμευση του κοινού, καθώς και στην παροχή τεχνικής υποστήριξης και συμβουλών για τους χρήστες. Συνολικά, αυτά τα Εργαστήρια Βιβλιοθηκών (όπως φαίνεται παρακάτω) δημιουργούν ευκαιρίες για επαφές με κοινότητες που μπορεί να μην εξυπηρετούνται από τις παραδοσιακές υπηρεσίες, όπως ερευνητές που χρησιμοποιούν συλλογές δεδομένων, δημιουργικούς τεχνολόγους, καλλιτέχνες και επιχειρηματίες.

Παράδειγμα: Εργαστήριο KB, Ολλανδία

Η Βασιλική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας (Koninklijke Bibliotheek ή KB) δημιούργησε το Εργαστήριο KB το 2014. Το Εργαστήριο φιλοξενεί εργαλεία, σύνολα δεδομένων⁷ και ένα πρόγραμμα φιλοξενίας ερευνητών (researchers - in - residence), όπου η ομάδα του Εργαστηρίου συνεργάζεται με ερευνητές στις αρχές της σταδιοδρομίας τους.

Εργαστήρια Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών

Τα Εργαστήρια αυτά, που βρίσκονται εντός των πανεπιστημίων, έχουν προκαθορισμένο κοινό, επικεντρώνονται στην κοινότητα διδασκαλίας και μάθησης και στην ερευνητική κοινότητα, και ενθαρρύνουν τη χρήση και την ενασχόληση με τις συλλογές σε μαθήματα και μακροπρόθεσμα προγράμματα. Τα Εργαστήρια στις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες έχουν δημιουργηθεί για να ανοίγουν και να επαναχρησιμοποιούν συλλογές και δεδομένα πολιτιστικής κληρονομιάς με καινοτόμο και δημιουργικό τρόπο. Τα Εργαστήρια αυτού του είδους αυξάνουν τις ευκαιρίες αξιοποίησης των αναδυόμενων τάσεων στην πανεπιστημιακή διδασκαλία και μάθηση. Μπορούν επίσης να επωφεληθούν τις υφιστάμενες υποδομές και τη δραστηριότητα συμμετοχής γύρω από την ανοιχτή πρόσβαση (open access) και τα ανοιχτά δεδομένα (open data), και συμπληρώνουν ή περιλαμβάνουν δραστηριότητες τύπου makerspace μέσα στις βιβλιοθήκες.

Makerspaces ονομάζονται οι χώροι δημιουργικής απασχόλησης, όπου οι χρήστες μπορούν να γνωρίσουν τεχνολογίες όπως η Εικονική Πραγματικότητα (VR)

7. Data set (n.d.) In WordReference.com, English-Greek Dictionary. Ανακτήθηκε 2021, 28 Μαρτίου από <https://www.wordreference.com/engr/Data%20Formats: Data set: σετ δεδομένων>. Dataset (n.d.). Στο Λεξικό της Επιστήμης της Πληροφορίας, Laboratory of Information Technologies (LIT). Ανακτήθηκε 2021, 28 Μαρτίου από: <http://lexiko.nivra1.com/en2gr.php: Dataset: Σύνολο δεδομένων>

ή να παραγάγουν δημιουργικά αποτελέσματα όπως η τρισδιάστατη μοντελοποίηση και εκτύπωση. Η διοργάνωση εκδηλώσεων και η συγκέντρωση ομάδων πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών είναι απαραίτητες για την ανταλλαγή της τεχνογνωσίας, των διδαγμάτων που αντλήθηκαν και των έργων ή προγραμμάτων που επιτεύχθηκαν. Οι ομάδες αυτές πρέπει να επαναλαμβάνουν και να βελτιώνουν τα οράματα μάθησης και διδασκαλίας και τις αποστολές τους αποτελεσματικά μέσω των Εργαστηρίων τους. Το ακόλουθο είναι ένα παράδειγμα ενός πανεπιστημιακού Εργαστηρίου Βιβλιοθήκης.

Παράδειγμα: Η Υπηρεσία Εργαστηρίου της Βιβλιοθήκης Glucksman του Πανεπιστημίου του Λίμερικ

Η Βιβλιοθήκη Glucksman του Πανεπιστημίου του Λίμερικ παρέχει υπηρεσία Εργαστηρίου. Στο πλαίσιο του μεγάλου έργου επέκτασης του κτιρίου που ολοκληρώθηκε το 2018, η Βιβλιοθήκη Glucksman άνοιξε ένα φυσικό Εργαστήριο, που είναι χτισμένο γύρω από χώρους συνεργασίας, εξαιρετικά εξειδικευμένους υπολογιστές κατάλληλους για εργασία με συλλογές και ερευνητικά δεδομένα, καθώς και ένα Εργαστήριο οπτικοποίησης δεδομένων μεγάλης κλίμακας. Το Εργαστήριο παρέχει τόσο διδακτική λειτουργία για μεταπτυχιακούς φοιτητές και ερευνητές όσο και έναν ειδικό χώρο για δημιουργικότητα και καινοτομία. Το Εργαστήριο της Βιβλιοθήκης υποστηρίζει τους στρατηγικούς στόχους του πανεπιστημίου γύρω από τον ψηφιακό μετασχηματισμό και την επιχειρηματικότητα.

Εργαστήρια Μουσείων ή Πινακοθηκών

Εργαστήρια Μουσείων ή Πινακοθηκών υπάρχουν σε διάφορα περιβάλλοντα μουσείων και πινακοθηκών. Όλα τα μουσεία τέχνης, επιστήμης και ιστορίας προσπαθούν να υιοθετήσουν μια πολιτιστική μεταστροφή προς την εμπειρία και την ενεργό συμμετοχή, τόσο στο διαδίκτυο όσο και στους φυσικούς τους χώρους. Τα Εργαστήρια των Μουσείων ή των Πινακοθηκών επιδιώκουν να συνδυάσουν τον σχεδιασμό, την τεχνολογία, τον πολιτισμό και την έρευνα για να μεταμορφώσουν τον τρόπο με τον οποίο αφηγούνται ιστορίες και τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζονται και χρησιμοποιούνται οι συλλογές, τόσο σε εσωτερικό επίπεδο όσο και με τις κοινότητες που εξυπηρετούν. Πράγματι, ο τομέας των μουσείων παγκοσμίως γνωρίζει ένα ισχυρό κίνημα αποαποικιοποίησης, το οποίο γίνεται γρήγορα βασικό στοιχείο του έργου των Εργαστηρίων. Η προσηλωμένη σκέψη, ο πειραματισμός και η συνεργασία γύρω από την αποαποικιοποίηση των ψηφιακών (και κατά συνέπεια και των φυσικών) συλλογών επαναπροσδιορίζουν τις θεσμικές σχέσεις με τις κοινότητες και βοηθούν τις πι-

νακοθήκες και τα μουσεία να βρουν νέα κοινωφελή ενδιαφέροντα και δρόμους για αμοιβαία κατανόηση. Για παράδειγμα, το North Terrace Cultural Precinct Innovation Lab (Εργαστήριο GLAM Νότιας Αυστραλίας) λειτουργεί μέσα σε ένα μουσείο.

Παράδειγμα: North Terrace Cultural Precinct Innovation Lab

Το **North Terrace Cultural Precinct Innovation Lab (Εργαστήριο GLAM Νότιας Αυστραλίας)** είναι ένα νέο Εργαστήριο πολιτιστικής κληρονομιάς στο οποίο συμμετέχουν τέσσερα ιδρύματα της Νότιας Αυστραλίας που χρηματοδοτούνται από την πολιτειακή κυβέρνηση: το History Trust της Νότιας Αυστραλίας, το Μουσείο της Νότιας Αυστραλίας, η Κρατική Βιβλιοθήκη της Νότιας Αυστραλίας και η Πινακοθήκη της Νότιας Αυστραλίας, δημιουργώντας ένα νοτιοαυστραλιανό κέντρο αριστείας στην ψηφιακή πολιτιστική κληρονομιά και επιφέροντας ψηφιακό και πολιτιστικό μετασχηματισμό σε όλο το πολιτιστικό τμήμα της πόλης. Το Εργαστήριο είναι ένας διεπιστημονικός χώρος συνεργασίας όπου και τα τέσσερα ιδρύματα μοιράζονται γνώσεις, πόρους, δεξιότητες και εμπειρογνωμοσύνη για την προώθηση νέων πολιτιστικών, ακροαματικών και ερευνητικών πρακτικών, καθώς και για την πρόσβαση και τον πειραματισμό με ψηφιακές συλλογές.

Εργαστήρια Αρχείων

Τα αρχεία υποεκπροσωπούνται ακόμη στον χώρο των Εργαστηρίων GLAM σε σύγκριση με τις βιβλιοθήκες και τα μουσεία. Αυτό θα μπορούσε να σχετίζεται με διάφορα ζητήματα, όπως την ιεραρχική πολυπλοκότητα των αρχειακών τεκμηρίων και την περιορισμένη ποσότητα ψηφιοποιημένου περιεχομένου. Μια

Παράδειγμα: Το Ψηφιακό Εργαστήριο των Εθνικών Αρχείων του Ηνωμένου Βασιλείου

Η επιχειρηματική στρατηγική των Εθνικών Αρχείων του Ηνωμένου Βασιλείου, *Archives Inspire*, έχει ορίσει ως στρατηγικό στόχο την εξέλιξη σε «ένα ψηφιακό αρχείο που θα διακατέχεται από ένστικτο και σχεδιασμό».

Το Ψηφιακό Εργαστήριο των Εθνικών Αρχείων είναι ένα περιβάλλον αφιερωμένο στον πειραματισμό. Είναι ένας χώρος που επιτρέπει την καινοτόμο, διεπιστημονική και συνεργατική έρευνα. «Ένας ασφαλής χώρος για να κάνεις επικίνδυνα πράγματα».

πρωτοβουλία που μοιάζει με Εργαστήριο είναι ο αναδυόμενος διεπιστημονικός τομέας της Υπολογιστικής Αρχαιακής Επιστήμης, τον οποίο το Κολλέγιο Σπουδών Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου του Maryland ορίζει ως «την εφαρμογή υπολογιστικών μεθόδων και πόρων σε εγγραφές / αρχεία μεγάλης κλίμακας».

Ανεξάρτητοι Labbers

Αξιοσημείωτο είναι ότι η καινοτομία GLAM δεν παρατηρείται μόνο μέσα στα ιδρύματα. Ορισμένες από τις μεγαλύτερες επιρροές στον τρόπο με τον οποίο τα Εργαστήρια έχουν αναπτύξει το έργο και την πρακτική τους ήταν μέσω αφοσιωμένων και παθιασμένων ατόμων (όπως ο ιστορικός στο παρακάτω παράδειγμα) που εργάζονται σε στυλ εργαστηρίου. Εντόπισαν από νωρίς την ανάγκη για θεσμικό μετασχηματισμό και οι δραστηριότητές τους επικεντρώνονται σε νέους τρόπους αφήγησης ιστοριών, ενθάρρυνσης της συμμετοχής και εντοπισμού ελλείψεων.

Παράδειγμα: Tim Sherratt

Ο **Tim Sherratt** αυτοπροσδιορίζεται ως ιστορικός και ερασιτέχνης, που ερευνά τι μπορεί να γίνει με τις συλλογές της πολιτιστικής κληρονομιάς και την πολιτική. Ο Tim δημιουργεί διαδικτυακές εμπειρίες χρησιμοποιώντας συλλογές. Είναι από τους πρώτους που χρησιμοποίησαν την τεχνολογία για να βρουν νέους τρόπους εργασίας και στη συνέχεια να την προσφέρουν στους άλλους μέσω της εκτεταμένης ανταλλαγής γνώσεων και κώδικα και της κατασκευής εργαλείων και μεθόδων οπτικοποίησης. Ο Τιμ αποτέλεσε μεγάλη έμπνευση για πολλούς συναδέλφους του στον τομέα, ιδίως για τους ανθρώπους που στήνουν ένα Εργαστήριο.

Οφέλη του Εργαστηρίου

Το να αποφασίζει κανείς τον λόγο για τον οποίο ένα ίδρυμα χρειάζεται ένα Εργαστήριο είναι μια κρίσιμη διαδικασία. Αυτό που πρέπει πρώτα να σκεφτεί είναι τι μπορεί να προσφέρει το Εργαστήριο στον οργανισμό και πώς θα ωφελήσει την κοινότητα. Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται τα πιθανά οφέλη για τον οργανισμό και την κοινωνία. Δεν πρόκειται για μια προσέγγιση που ταιριάζει σε όλους και όσα ακολουθούν δεν αναλύονται εκτενώς. Επομένως, από πού πρέπει να ξεκινήσετε και γιατί:

Οφέλη για τον οργανισμό Επιτάχυνση της αλλαγής εντός του οργανισμού

Τα Εργαστήρια προάγουν και μπορούν να επηρεάσουν την αλλαγή εντός των ιδρυμάτων μέσω της δημιουργικότητας και της καινοτομίας. Τα Εργαστήρια μεταμορφώνουν τις λειτουργίες του οργανισμού και οδηγούν σε νέο τρόπο σκέψης σχετικά με τους πολλούς ρόλους που μπορούν να υπάρχουν εντός του ιδρύματος αλλά και τη λειτουργία του ίδιου του ιδρύματος. Ως εκ τούτου, τα Εργαστήρια είναι ένας τρόπος να επιταχυνθεί η αλλαγή εντός του οργανισμού. Λειτουργώντας στην αιχμή των τεχνολογιών και της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς, τα εργαστήρια δημιουργούν για το ίδρυμα νέα γνώση, παίρνουν ρίσκα. Μαζί με αυτό μπορεί να προκύψει η καινοτομία και η ικανότητα για αλλαγή του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί ένας οργανισμός με την εισαγωγή νέων δεξιοτήτων και γνώσεων για τη βελτίωση των υφιστάμενων υπηρεσιών.

Ευκαιρίες συνεργασίας

Στους οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς, τα Εργαστήρια προωθούν τη συνεργασία εντός των ιδρυμάτων, αξιοποιώντας την υπάρχουσα τεχνογνωσία γύρω από τις συλλογές, την πρόσβαση και τα μεταδεδομένα. Αυτό προωθεί τη μάθηση σε ολόκληρο τον οργανισμό και επιτρέπει τη μεταφορά ιδεών.

Τα Εργαστήρια επεκτείνουν και αυξάνουν τις συνεργασίες με άλλους οργανισμούς, συγκεντρώνοντας συλλογές και εμπειρογνομosύνη. Επιπλέον, η δραστηριότητα των Εργαστηρίων σε τομείς που μπορεί να μην εξυπηρετούνται πάντα από τις παραδοσιακές οργανωτικές υπηρεσίες πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως οι καλλιτέχνες, οι επιχειρηματίες και οι δημιουργοί, μπορεί να οδηγήσει σε νέες δια-τομεακές συνεργασίες.

Ανάπτυξη δεξιοτήτων

Με την εφαρμογή νέων τεχνολογιών, τα Εργαστήρια ενθαρρύνουν την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων. Σύμφωνα με τον Neudecker (2018), τα Εργαστήρια προωθούν «την ανάπτυξη του εσωτερικού προσωπικού, την προώθηση των ψηφιακών δεξιοτήτων και γενικά τη δημιουργία μεγαλύτερου ενδιαφέροντος για ενασχόληση με τις ψηφιακές συλλογές σε ολόκληρο τον οργανισμό».

Καθώς οι συλλογές είναι διαθέσιμες ως δεδομένα, απαιτούνται νέες δεξιότητες για τον χειρισμό, τη χρήση και τη βελτίωσή τους. Αυτό ενθαρρύνει την υιοθέτηση δεξιοτήτων όπως ο προγραμματισμός ηλεκτρονικών υπολογιστών, η εκκαθάριση και ο χειρισμός δεδομένων - όλα αυτά είναι σημαντικά για τους οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς. Το προσωπικό που έρχεται σε επαφή με νέους τρόπους εργασίας στα Εργαστήρια μαθαίνει νέες δεξιότητες που μπορούν να διευκολύνουν τη δουλειά του. Αυτές οι δεξιότητες μπορούν στη συνέχεια να μεταφερθούν πίσω στο τμήμα και τη θέση τους και να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο εργάζονται.

Κόστος

Τα Εργαστήρια μπορούν να αναπτύξουν πρωτότυπα γρήγορα και να δοκιμάζουν αναδυόμενες τεχνολογίες και διαδικασίες σε πολύ μικρότερη κλίμακα και με πολύ λιγότερο κόστος. Αυτή η έρευνα μπορεί τελικά να οδηγήσει σε μεγάλη εξοικονόμηση κόστους για έναν οργανισμό, καθώς η ανάπτυξη μιας ιδέας και ο έλεγχος για την εξακρίβωση της δυνατότητας υλοποίησής της μπορούν να γίνουν εύκολα.

Διατήρηση της σημασίας

Οι τεχνολογίες μεταβάλλονται με ταχείς ρυθμούς και οι οργανισμοί πολιτιστικής κληρονομιάς οφείλουν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα για να παραμείνουν σημαντικοί. Τα Εργαστήρια βοηθούν τους οργανισμούς τους σε αυτό το έργο. Οι νέες προσεγγίσεις που δοκιμάζονται και εδραιώνονται στο Εργαστήριο διευκολύνουν την υιοθέτηση καινοτόμων και σύγχρονων εργαλείων και μεθόδων για την παροχή περιεχομένου και τη δέσμευση των χρηστών.

Οφέλη για τους χρήστες

Νέοι τρόποι χρήσης και ανταλλαγής συλλογών

Με τη διάθεση των συλλογών σε νέες μορφές και σε ευρεία συχνά κλίμακα, τα Εργαστήρια ενθαρρύνουν τη νέα επαφή με τις συλλογές των οργανισμών πολι-

τιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, ως υποστηρικτές των ανοικτών αδειών χρήσης και των ανοικτών δεδομένων, τα Εργαστήρια επιτρέπουν και προωθούν την επαναχρησιμοποίηση των δεδομένων πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία δεν ήταν προηγουμένως δυνατή. Αυτό παρέχει ευκαιρίες για τις συλλογές πολιτιστικής κληρονομιάς σε διάφορα πλαίσια, όπως για την προώθηση της έρευνας, για εμπορική χρήση, για την προσφορά νέων γνώσεων, για τη δημιουργία νέων καλλιτεχνικών ερμηνειών ή απλώς για τέρψη.

Γνωριμία με τους οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς

Με τη διάθεση των συλλογών σε μηχαναγνώσιμες μορφές, τα Εργαστήρια ενθαρρύνουν και επιτρέπουν την ανάλυση των συλλογών, προσφέροντας νέες γνώσεις για τους οργανισμούς και τους χρήστες, μια βαθύτερη κατανόηση των συλλογών που διαθέτουν οι οργανισμοί και των λόγων για τους οποίους συμβαίνει αυτό. Μέσω της εργαστηριακής έρευνας, οι οργανισμοί μπορούν να προσαρμόσουν τις στρατηγικές αγοράς τους με βάση τα στατιστικά στοιχεία χρήσης. Επιπλέον, οι οπτικοποιήσεις δεδομένων μπορούν να δώσουν μια νέα οπτική στις συλλογές και να βοηθήσουν στη δημιουργία νέων ερευνητικών ερωτημάτων.

Επαγγελματική εξέλιξη

Ευκαιρίες που προσφέρονται στα Εργαστήρια, όπως υποτροφίες για σπουδαστές, επιχορηγήσεις, μεταπτυχιακές υποτροφίες, πρακτική άσκηση και προγράμματα ανοικτής πρόσβασης (drop-in)⁸, έχουν αποδείξει την αξία τους καθώς συμβάλλουν στην επαγγελματική εξέλιξη. Έχοντας την ευκαιρία να συνεργαστούν με το Εργαστήριο, να αναπτύξουν και να παράγουν το πρωτότυπο μιας ιδέας σε μικρότερη κλίμακα, οι ερευνητές και οι δημιουργικοί τεχνολόγοι μπορούν να αποδείξουν στους μελλοντικούς τους εργοδότες και συνεργάτες τι μπορούν να επιτύχουν.

Οφέλη για την κοινωνία και τον πολιτισμό

Τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν πύλες εισόδου στον πολιτισμό – αλλά το σε ποιον ανήκει αυτός ο πολιτισμός και το πώς θα πλαισιωθεί είναι ερωτήματα περίπλοκα. Διαθέτοντας συλλογές ως δεδομένα και δεσμεύοντας ποικίλα ακροατήρια, τα Εργαστήρια μπορούν να επισημάνουν δυσάρεστες αλήθειες σχετικά με πολυμορφία, ή την έλλειψή της, στις συλλογές (δυτικών)

8.Drop-in (n.d.). In Oxford Learner's Dictionaries. Ανακτήθηκε 2021, 28 Μαρτίου από https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/drop-in_2?q=drop-in: drop-in: able to be visited without arranging a fixed time first

οργανισμών πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι πολιτικές για τις ιστορικές συλλογές μπορούν να αναδειχθούν - και, κυρίως, να αμφισβητηθούν - από το έργο των Εργαστηρίων και των χρηστών των Εργαστηρίων, ενισχύοντας τη διαφάνεια σχετικά με τον ρόλο των στρατηγικών συλλογής για τους οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς και ενθαρρύνοντας και εστιάζοντας τις προσπάθειες για την αντιμετώπιση ζητημάτων όπως οι εγγενείς προκαταλήψεις που προκύπτουν από αυτό.

Όπου υπήρξε αποικιοποίηση των αυτόχθωνων πολιτισμών, το αποτέλεσμα της ψηφιοποίησης ήταν η συνεχής αποικιοποίηση της πολιτιστικής τους κληρονομιάς από τους οργανισμούς αυτούς. Τα Εργαστήρια εργάζονται στον χώρο της αποαποικιοποίησης και έχουν πλήρη επίγνωση της ανάγκης να αποτραπεί η επαναποικιοποίηση του ψηφιακού χώρου, όταν πρόκειται για την αναπαράσταση της ψηφιακής κληρονομιάς των αυτόχθωνων. Μέσω του πειραματισμού και της δέσμευσης, τα Εργαστήρια μπορούν να επαναπροσδιορίσουν τον τρόπο με τον οποίο τα ιδρύματα συνεργάζονται με τις κοινότητες που εκπροσωπούνται στις συλλογές τους και από αυτές, να αναζητήσουν ποικίλες συνεργασίες για να επαναπροσδιορίσουν τον τρόπο με τον οποίο αφηγούνται τις ιστορίες τους, τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η ιδιοκτησία της πολιτιστικής κληρονομιάς και να δημιουργήσουν νέους δρόμους για αμοιβαία κατανόηση.

Βασικά σημεία

- Είναι καθοριστικός παράγοντας για την επίτευξη της ψηφιακής μεταστροφής των ιδρυμάτων πολιτιστικής κληρονομιάς με την αμφισβήτηση των παραδοσιακών προσεγγίσεων.
- Φέρνουν σε επαφή θεσμούς, τεχνολογία, ανθρώπους και κοινότητες μέσω πειραματικών τρόπων εργασίας.
- Έχουν την έδρα τους σε διάφορα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως εθνικές και κρατικές βιβλιοθήκες, πανεπιστημιακές πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία.
- Λειτουργούν στο σημείο εκείνο όπου τέμνονται η ψηφιακή πολιτιστική κληρονομιά, η καινοτομία, η τεχνολογία και η δημιουργικότητα, ωφελώντας έτσι τους οργανισμούς, τους χρήστες, την κοινωνία και τον πολιτισμό.

Δημιουργία ενός Εργαστηρίου GLAM

Υπάρχει το τέλειο εργαστήριο; Κανένα εργαστήριο δεν είναι φτιαγμένο με τον ίδιο τρόπο, αλλά υπάρχουν κάποια βασικά πρώτα βήματα που μπορούν να είναι ωφέλιμα για όλους. Η διαμόρφωση αξιών είναι ένα σημαντικό πρώτο βήμα για τα Εργαστήρια και αυτό το κεφάλαιο θα σας βοηθήσει να βρείτε ιδέες για το πώς να την πραγματοποιήσετε. Επίσης, συνιστά τον καθορισμό αρχών σχεδιασμού για τα Εργαστήρια ως τρόπο εργασίας σε ένα πειραματικό περιβάλλον και προτείνει συμβουλές για την εγκατάσταση και την δημιουργία ενός Εργαστηρίου.

Αξίες

Τέλειο Εργαστήριο δεν υπάρχει, και κανένας από τους συγγραφείς αυτού του βιβλίου δεν έχει δημιουργήσει ούτε θα δημιουργήσει ποτέ ένα τέτοιο. Αλλά η τόλμη και το θάρρος είναι το πρώτο βήμα προς τη δημιουργία ενός Εργαστηρίου. Από τη στιγμή που θα αποφασίσετε να στήσετε ένα Εργαστήριο, μην περιοριστείτε εστιάζοντας μόνο στη θεσμική πραγματικότητα εντός της οποίας αυτό θα λειτουργήσει. Το να επιτρέπετε σε θεσμικές, συγκυριακές ή οικονομικές συνθήκες να εμποδίζουν τη δημιουργική σας σκέψη εξ ορισμού περιορίζει τους στόχους και τον πιθανό αντίκτυπο ενός Εργαστηρίου.

Μεγαλεπίβολοι στόχοι: Η διαμόρφωση των αξιών σας

Η διαμόρφωση βασικών αξιών είναι ένα σημαντικό και εξελισσόμενο βήμα για την εφαρμογή του οράματος του Εργαστηρίου και μπορεί να απαιτήσει χρόνο. Οι αξίες πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτες ώστε να εξελίσσονται μαζί με το Εργαστήριο. Μπορούν να αποτελέσουν τον φάρο που θα φωτίσει τον δρόμο προς το είδος του πολιτιστικού ιδρύματος που ελπίζετε να δημιουργήσετε. Οι μελετημένες αξίες μπορούν να στηρίξουν μια ομάδα σε δύσκολες καταστάσεις και να καταδείξουν τα επόμενα βήματα που θα χρειαστεί να γίνουν. Ο καθορισμός και η κοινοποίηση φιλόδοξων αξιών για το Εργαστήριο βοηθά στον εντοπισμό των προκλήσεων, στον πειρατισμό με νέους τρόπους εργασίας και στην αντιμετώπιση αντικρουόμενων προτεραιοτήτων. Αποτελούν κρίσιμο σημείο αναφοράς όταν μιλάμε για τον σκοπό και το όφελος ενός Εργαστηρίου και είναι χρήσιμες για την ιεράρχηση των έργων, των υπηρεσιών και την κατανομή των πόρων.

Παρακάτω θα βρείτε ορισμένες αξίες που μπορεί να είναι σημαντικές. Κάθε Εργαστήριο θα πρέπει να βρει τις αξίες εκείνες που ταιριάζουν στην ομάδα, το ίδρυμα και την κοινότητά του:

- **Η ριζική ανοιχτότητα** είναι τρόπος συμπεριφοράς και νοοτροπία. Πρόκειται για ανταλλαγή πληροφοριών, εντοπισμό ελλείψεων και υπέρβαση ορίων, χωρίς «φόβο ή μεροληψία».
- **Η διαφάνεια** της διαδικασίας, της λήψης αποφάσεων και των πρακτικών στα Εργαστήρια δημιουργεί εμπιστοσύνη και κερδίζει θεσμικούς συμμάχους.

- **Ο πειραματισμός** στα Εργαστήρια επιτρέπει τη δημιουργικότητα και την καινοτομία. Η διαφορετική σκέψη αναπτύσσει τις ομαδικές και οργανωτικές δεξιότητες και την προσαρμοστικότητα.
- **Η συνεργασία** είναι το κλειδί. Συνεργαστείτε εντός του Εργαστηρίου, εντός του οργανισμού, με τους ενδιαφερόμενους, τους συνεργάτες και φυσικά με τους χρήστες.
- **Δημιουργικότητα.** Να είστε δημιουργικοί. Παίξτε με τις συλλογές. Σκεφτείτε αντισυμβατικά, πρωτότυπα. Κάντε ερωτήσεις. Εξερευνήστε νέους τρόπους για να βρείτε απαντήσεις.
- **Χωρίς αποκλεισμούς.** Λειτουργήστε χωρίς αποκλεισμούς και δημιουργήστε ένα ασφαλές περιβάλλον για πολυφωνία.
- **Τόλμη.** Τα Εργαστήρια προσφέρουν έναν χώρο για επίσημη ανυπακοή και αυτό απαιτεί τόλμη.
- **Ηθική.** Τα Εργαστήρια διευρύνουν τα όρια και αυτό πρέπει να γίνεται αποδεκτό σε ένα ηθικό πλαίσιο.
- **Προσβασιμότητα.** Τα Εργαστήρια διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα και οι συλλογές είναι κατανοητά τόσο από ανθρώπους όσο και από μηχανές και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να εξετάζουν τρόπους για να τα κάνουν προσβάσιμα.

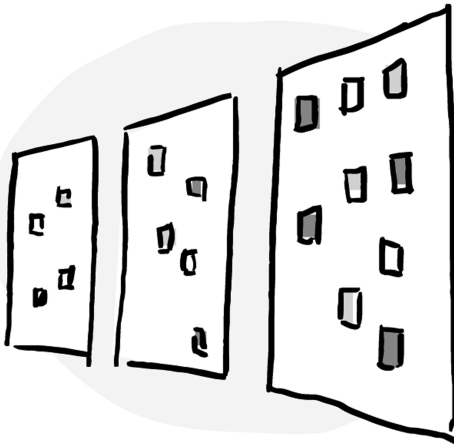
Ακολουθούν παραδείγματα με τους τρόπους εφαρμογής και κοινοποίησης των αξιών.

Παράδειγμα αξιών:

- Ψηφιακή στρατηγική της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου: Ανοίξτε το σεντούκι του θησαυρού. Συνδεθείτε. Επενδύστε στο μέλλον μας.
- Μανιφέστο των Εργαστηρίων ΟΝΒ: Ο διαμοιρασμός είναι η βασική μας αρχή. Προτιμήστε την ποιότητα έναντι της ποσότητας. Ας πούμε καλές ιστορίες.
- Αξίες των Εργαστηρίων ΚΒ: Είμαστε ανοιχτοί, πειραματιζόμαστε, συνδεόμαστε. Μαθαίνουμε.
- Αξίες του Εργαστηρίου ΔΧ: Συνεργαζόμαστε. Πειραματιζόμαστε. Δημιουργούμε. Συμμετέχουμε ενεργά. Είμαστε ανοιχτοί. Εκπλητουμε.

Σχεδιασμός του Εργαστηρίου

Οι αρχές σχεδιασμού βοηθούν τα Εργαστήρια να κατευθύνουν και να καθορίσουν το έργο τους. Θα πρέπει να αντνακλούν τους λόγους για τους οποίους δημιουργήθηκε το Εργαστήριο, πώς μπορεί να είναι χρήσιμο στο προσωπικό και να επικοινωνούν τον λόγο για τον οποίο κάθε τί γίνεται με συγκεκριμένο τρόπο. Είναι σημαντικό να βρεθεί η καλύτερη μέθοδος για τη λειτουργία του Εργαστηρίου και τη συνεργασία του με το υπόλοιπο προσωπικό. Η χρήση μιας ανθρωποκεντρικής προσέγγισης στον σχεδιασμό (μεθοδολογία της σχεδιαστικής σκέψης, της εμπειρίας χρήστη) μπορεί να λειτουργεί καλά για τις ομάδες, αλλά μάλλον θα πάρει χρόνο να βρείτε τη μέθοδο που ταιριάζει στα εργαστήρια και στον οργανισμό. Οι ψηφιακές ομάδες χρησιμοποιούν συχνά την **Ευέλικτη μεθοδολογία**. Και πάλι, η τήρηση μιας προδιαγεγραμμένης ευέλικτης μεθόδου μπορεί να λειτουργεί για κάποια Εργαστήρια, ενώ για άλλα όχι. Χρειάζεται χρόνος για να αρχίσει να λειτουργεί η διαδικασία σχεδιασμού και ο οργανισμός και το προσωπικό να νιώσουν άνετα με μια νέα προσέγγιση. Η παρακάτω εικόνα δείχνει τη χρήση σημειώσεων σε μια συνεδρία καταιγισμού ιδεών.

Ομαδοποίηση και ανάλυση αυτοκόλλητων σημειώσεων: συνεδρία καταιγισμού ιδεών, ανάπτυξης πρωτοτύπων και σχεδιασμού.

Η δουλειά των Εργαστηρίων χαρακτηρίζεται από τη συνεχή ανάπτυξη πρωτοτύπων, που επιτρέπει στα αποτελέσματα του σχεδιασμού να αλλάζουν ανάλογα με το τι ανακαλύπτεται.

Αυτό μπορεί να αποτελέσει πρόκληση για το προσωπικό που θέλει να γνωρίζει ποιο θα είναι το τελικό στάδιο πριν από την έναρξη κάθε έργου. Τα Εργαστήρια υπάρχουν για να προκαλούν, να δοκιμάζουν, να βρίσκουν και να αναπτύσσουν νέους τρόπους πρόσβασης σε συλλογές, δεδομένα και εμπειρίες. Τα Εργαστήρια πρέπει να έχουν και τον χώρο που χρειάζεται για να το κάνουν αυτό αλλά και να το κάνουν με αυτοπεποίθηση, γνωρίζοντας ότι ακόμη κι αν αποτύχουν ή λοξοδρομήσουν, δε θα υπάρξει πρόβλημα. Εδώ είναι που θα βοηθήσει ο καθορισμός των αρχών σχεδιασμού. Επομένως, ίσως να είναι σημαντικό να καθοριστούν και να ανακοινωθούν οι αρχές σχεδιασμού των Εργαστηρίων.

Καθορισμός των αρχών σχεδιασμού

Ο καθορισμός ευέλικτων και έγκυρων αρχών σχεδιασμού είναι σημαντικός, διότι σε αυτές θα ανατρέχουν τα Εργαστήρια όποτε απαιτείται. Οι αρχές σχεδιασμού θα βοηθήσουν το Εργαστήριο να προσδιορίσει την ταυτότητά του και τον τρόπο με τον οποίο θα εργάζεται και συνεργάζεται με το εσωτερικό προσωπικό, τους εξωτερικούς εργολάβους και δημιουργούς, καθώς και με το κοινό. Οι αρχές αυτές διαμορφώνουν τα αποτελέσματα κάθε πειράματος / έργου και μπορούν να υπενθυμίσουν στον οργανισμό για ποιον λόγο υπάρχει το Εργαστήριο και τι είναι αυτό που πρέπει να επιτύχει. Οι αρχές σχεδιασμού πρέπει να είναι σαφείς και συνοπτικές, να αντικατοπτρίζουν το έργο που θα πρέπει να προκύψει από το Εργαστήριο και να αποτελούν ένα μανιφέστο του τρόπου λειτουργίας του. Η διάδοση των αρχών σας σε εσωτερικό και εξωτερικό επίπεδο θα ευαισθητοποιήσει και θα βοηθήσει στη δημιουργία μιας κοινότητας. Να είστε ανοιχτοί σε αλλαγές και τροποποιήσεις της σχεδιαστικής πρακτικής με την πάροδο του χρόνου. Η δημιουργία της πρακτικής σχεδιασμού για τα Εργαστήρια ενός οργανισμού πολιτιστικής κληρονομιάς εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και είναι διαφορετική για κάθε οργανισμό. Τα θέματα που πρέπει να εξεταστούν περιλαμβάνουν:

- Τις δεξιότητες που υφίστανται εντός του οργανισμού.
- Το μέγεθος του οργανισμού.
- Την όρεξη για πειραματισμό και ανάληψη κινδύνων.
- Αν θα υφίσταται μόνο διαδικτυακά (online) ή διαδικτυακά και σε φυσικό χώρο ταυτόχρονα.

Τα Εργαστήρια χρειάζονται την υποστήριξη του οργανισμού και του προσωπικού στο έργο που επιτελούν. Η επίτευξη των στόχων μπορεί να αποτελεί πρόκληση, ιδίως για τις μικρότερες ομάδες Εργαστηρίων, που χρειάζονται πρόσθετη υποστήριξη δεξιοτήτων από το προσωπικό, τους ερευνητές, τους συνεργάτες και τους δημιουργούς για να το καταφέρουν. Η ενεργός συμμετοχή του προσωπικού από την αρχή, από το στήσιμο δηλαδή των εργαστηρίων, έχει πολλά οφέλη. Δίνει στο προσωπικό του οργανισμού την ευκαιρία να επικοινωνήσουν τις ιδέες τους σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας του Εργαστηρίου και το είδος της έρευνας και της ανάπτυξης που μπορούν να αναλάβουν.

Η εργαλειοθήκη των αρχών σχεδιασμού

Ανάλογα με το στήσιμο του κάθε οργανισμού, μια από τις ακόλουθες επιλογές θα μπορεί να λειτουργήσει ως κατευθυντήρια γραμμή για τον καθορισμό των αρχών σχεδιασμού.

Εάν δεν υπάρχει δήλωση οράματος:

- 1 Σχεδιάστε πώς θέλετε να διαμορφώσετε το Εργαστήριό σας.
- 2 Ξεκινήστε με λέξεις-κλειδιά.
- 3 Εξηγήστε / ορίστε τις λέξεις-κλειδιά.
- 4 Μιλήστε με την ομάδα και το προσωπικό σας γι' αυτό.
- 5 Επαναξιολογήστε αυτό που έχετε δημιουργήσει.
- 6 Εκθέστε τις αρχές στον οργανισμό σας.

Εάν ο μητρικός οργανισμός έχει δήλωση οράματος:

- 1 Συζητήστε ευρέως με το προσωπικό του οργανισμού.
- 2 Συλλέξτε λέξεις-κλειδιά από τη συνάντηση.
- 3 Εξηγήστε και ορίστε το όραμα.
- 4 Διατυπώστε τις αρχές σας.
- 5 Επαναξιολογήστε τις αρχές μαζί με την ομάδα σας.
- 6 Εκθέστε τις στον οργανισμό σας.

Αρχές συνεργατικού σχεδιασμού

Ένας τρόπος να συγκεντρώσετε όλες τις αρχές σχεδιασμού είναι να οργανώσετε ένα συνεργατικό σεμινάριο με τη μορφή εργαστηρίου (workshop) στην αρχή της δημιουργίας του Εργαστηρίου. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να χρησιμοποιη-

ηθεί για τη διοργάνωση αρκετών συνεδριών ανοιχτής πρόσβασης (drop-in sessions) για το ενδιαφερόμενο προσωπικό κατά τη διάρκεια του χρόνου. Μια συνεδρία ανοιχτής πρόσβασης μπορεί να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία:

- Βλέπετε την δουλειά συναδέλφων τόσο εντός όσο και εκτός του δικού σας τομέα, όπως εκείνων που εργάζονται στις ηλεκτρονικές αγορές, στις τράπεζες ή στη μουσική βιομηχανία.
- Ζητήστε από το προσωπικό να μιλήσει για μια εμπειρία που τους αρέσει και βάλτε τους να την παρουσιάσουν και να μιλήσουν για τον λόγο που την επέλεξαν. Αυτό δεν χρειάζεται να γίνει ψηφιακά. Θα σας δώσει την ευκαιρία να μιλήσετε για τις πιθανές αρχές σχεδιασμού που χρησιμοποιήθηκαν στην κάθε περίπτωση.
- Κάντε μια παρουσίαση για τις τρέχουσες δραστηριότητες άλλων Εργαστηρίων πολιτιστικής κληρονομιάς και για το πού έχουν επιτύχει ή αποτύχει, και συζητήστε πάνω σε αυτό το θέμα.
- Βρείτε τι πραγματικά πιστεύει το προσωπικό ότι χρειάζεται ο οργανισμός από άποψη πειραματικής, ερευνητικής και αναπτυξιακής προσέγγισης ιδεών και τομέων και σε τι θα ήθελαν να εστιάσει το Εργαστήριο κατά το πρώτο έτος της λειτουργίας του.
- Ζητήστε από το προσωπικό να καταγράψουν μία αρχή σχεδιασμού που πιστεύουν ότι είναι σημαντική για τους ίδιους και την οποία θα μπορούσε να υιοθετήσει το Εργαστήριο.

Μετά τις συνεδρίες ανοιχτής πρόσβασης (drop-in) είναι σημαντικό να κάνετε τα ακόλουθα βήματα:

- Συγκεντρώστε όλες τις αρχές σχεδιασμού από όλο το προσωπικό για να τις επανεπεξεργαστείτε.
- Συζητήστε και επανεξετάστε κάθε μία από αυτές.
- Ευθυγραμμίστε τις με τον στρατηγικό σχεδιασμό του οργανισμού.
- Ανακοινώστε τις στο προσωπικό.
- Δοκιμάστε τις τελικές αρχές.
- Συμφωνήστε επί των αρχών σχεδιασμού.

Επανεξετάστε τις αρχές σχεδιασμού για κάθε έργο/πείραμα που αναλαμβάνει το Εργαστήριο και ρωτήστε αν το προτεινόμενο έργο ανταποκρίνεται στις αρχές αυτές. Οι αρχές θα πρέπει να είναι υψηλού επιπέδου και να βοηθούν στην πρόοδο του Εργαστηρίου. Δεν πειράζει αν ορισμένα έργα δεν καλύπτουν πάντα όλες τις αρχές σχεδιασμού, ή αν ένα έργο χρησιμοποιεί μόνο μία από αυτές για ορισμένα πράγματα.

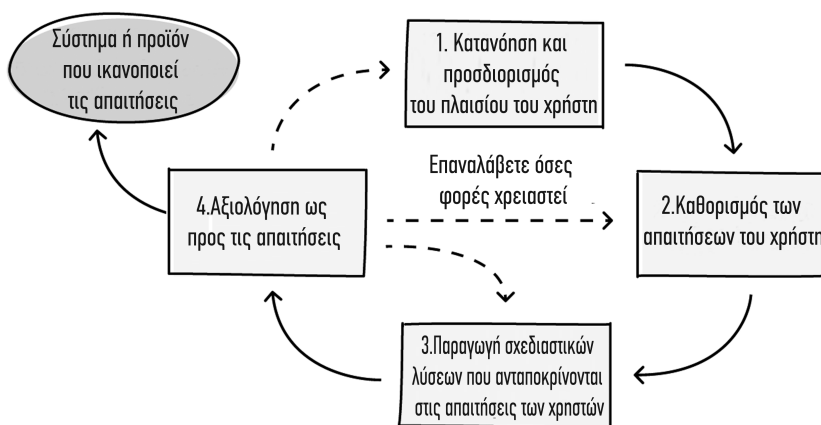
Παραδείγματα

Ενδεικτικός κατάλογος αρχών σχεδιασμού για καθοδήγηση:

- Πρώτα το κοινό: γνωρίστε τους χρήστες σας, κάντε το επειδή έχει σημασία ή επειδή υπάρχει ανάγκη, όχι επειδή είναι εντυπωσιακό.
- Σχεδιάστε δημιουργικά: με δεδομένα και συνεργάτες.
- Μην το παρακάνετε: είναι σημαντικό να αναπτύξετε πρωτότυπα και να δοκιμάσετε τα προϊόντα σας στους χρήστες το συντομότερο δυνατό, μην περιπλέκετε τα πράγματα.
- Καινοτομήστε: πειραματιστείτε, ρωτήστε γιατί τα πράγματα γίνονται με έναν συγκεκριμένο τρόπο.
- Επαναλάβετε: η ψηφιακή καινοτομία δεν είναι το ίδιο με την παραγωγή μιας έκθεσης ή μιας δημοσίευσης. Τα ψηφιακά προϊόντα, οι υπηρεσίες, οι συλλογές και οι εμπειρίες δεν είναι στατικά αποτελέσματα. Βελτιώστε αυτά που προσφέρετε σύμφωνα με όσα μαθαίνετε από τους χρήστες σας.
- Δημιουργήστε ψηφιακές εμπειρίες - τολμήστε.
- Να είστε ανοιχτοί: είναι σημαντικό να προσφέρετε στον τομέα.
- Συνεχής ανάπτυξη πρωτοτύπων.
- Δεχτείτε το ρίσκο: το να είστε οι πρώτοι που δοκιμάζουν νέα πράγματα εμπεριέχει πάντα ρίσκο. Τα κέρδη από την επιτυχία μπορεί να είναι μεγάλα, αλλά θα μάθετε πολλά και από τις αποτυχίες σας.
- Συνεργαστείτε: η ανταλλαγή γνώσεων και πόρων θα ωφελήσει οπωσδήποτε τα Εργαστήρια και τους οργανισμούς. Η προώθηση μιας κουλτούρας ανοιχτών θυρών και γενναιοδωρίας είναι σημαντική για την επιτυχία των Εργαστηρίων.

Διαδικασία σχεδιασμού

Αφού επιλέξετε τις αρχές του σχεδιασμού, μπορείτε να προχωρήσετε στη φάση του σχεδιασμού. Ανθρωποκεντρικός σχεδιασμός, σχεδιαστική σκέψη ή χρηστοκεντρικός σχεδιασμός, είναι η σχεδιαστική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των χρηστών πριν από τον σχεδιασμό μιας υπηρεσίας ή ενός προϊόντος αλλά και σε όλα τα επόμενα στάδια της παραγωγής. Σχεδιάστε πρώτα για τους ανθρώπους, όχι για την τεχνολογία. Είναι απαραίτητο να βεβαιωθείτε ότι έχει γίνει έρευνα χρηστών. Χρησιμοποιήστε μια μέθοδο που συνοψίζει τη γνώση που συγκεντρώνεται από πολλαπλές πηγές. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει την ανάπτυξη χαρακτήρων (personas) τυπικών χρηστών. Οι χαρακτήρες αυτοί δε βασίζονται σε έναν φανταστικό συνδυασμό ιδεών για έναν χρήστη, αλλά στην εκτεταμένη έρευνα που γίνεται σε ομάδες χρηστών που διακρίνονται από αυτόν τον χαρακτήρα. Επιπλέον, μπορεί να γίνει χρήση σεναρίων για να περιγραφεί η τυπική ακολουθία ενεργειών και παραγόντων που αφορούν μια συγκεκριμένη εργασία. Μια πιθανή ροή διαδικασίας σχεδιασμού απεικονίζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

*Η χρηστοκεντρική διαδικασία σχεδιασμού
(προσαρμογή από ISO 9241-210:2019)*

Η διαδικασία περιλαμβάνει την αξιολόγηση του τελικού σχεδιασμού. Αυτό μπορεί να γίνει με διάφορες μεθοδολογίες, όπως παρατήρηση, ομάδες εστίασης και έρευνες, και θα πρέπει πάντα να περιλαμβάνει τη συμμετοχή των χρηστών. Ιδανικά, η ομάδα χρηστών που συμμετέχει στην αξιολόγηση διαφέρει από την ομάδα με την οποία αναπτύχθηκαν οι προδιαγραφές. Ωστόσο, εάν υπάρχει μια συγκεκριμένη κοινότητα χρηστών στην οποία «ανήκει» το έργο, η αξιολόγηση μπορεί να γίνει από τα ίδια τα άτομα που συμμετείχαν στον προσδιορισμό των αναγκών. Το αποτέλεσμα της αξιολόγησης μπορεί να επιβεβαιώσει ότι ο σχεδιασμός συνάδει με τις απαιτήσεις των χρηστών, αλλά αυτό δε συμβαίνει πάντα. Στη συνέχεια θα πρέπει να ξαναδουλευτεί η σχεδιασμένη λύση ή να επαναπροσδιοριστούν οι απαιτήσεις του χρήστη. Ο ρυθμός των τεχνολογικών αλλαγών σημαίνει ότι καμία λύση δεν είναι οριστική – αν πρόκειται για συνεχή χρήση, ο σχεδιασμός θα πρέπει να υποβάλλεται σε περιοδική αναθεώρηση.

Συμμετοχικός σχεδιασμός

Μια δημοφιλής εκδοχή της διαδικασίας ανθρωποκεντρικού σχεδιασμού είναι ο συμμετοχικός σχεδιασμός που ενσωματώνει τις κοινότητες στη διαδικασία σχεδιασμού, δίνοντάς τους έτσι ενεργό ρόλο στα διάφορα στάδια της σύλληψης, του σχεδιασμού και της υλοποίησης. Ο εντοπισμός των ενεργών εκπροσώπων από μια σχετική κοινότητα χρηστών, όπως οι κοινότητες των ιθαγενών, είναι ζωτικής σημασίας. Είναι σημαντικό να συμπεριλαμβάνονται οι φωνές και οι απόψεις τους στην ανάπτυξη εμπειριών/ προϊόντων, ώστε οι εν λόγω κοινότητες να εξυπηρετούνται καλύτερα και με σεβασμό. Αυτό είναι σημαντικό για να διασφαλιστεί η ποικιλία των συλλογών, των εμπειριών και των υπηρεσιών.

«Αν οι άνθρωποι δεν θεωρούν τους εαυτούς τους μέρος της δουλειάς σας, δεν θα θεωρούν και τη δουλειά σας ουσιώδες μέρος της ζωής τους».

OF/BY/FOR/ALL

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορείτε να συμπεριλάβετε την κοινότητά σας/ τους χρήστες στη σχεδιαστική προσέγγιση:

- Καλέστε την κοινότητά σας να δρομολογήσει μια ιδέα για ένα σχέδιο.
- Ζητήστε τους να δημιουργήσουν περιεχόμενο και εμπειρίες.
- Συζητήστε πώς φαντάζονται το προϊόν/την εμπειρία και τους ιδανικούς χαρακτήρες (personas) των χρηστών.
- Πείτε τους τα σχόλιά σας για τα προσέδια.

- Συζητήστε την τελική εμφάνιση και αίσθηση.
- Αξιολογήστε τη συγκεκριμένη λειτουργικότητα.
- Συζητήστε τις προσδοκίες που αφορούν τα τελικά σχέδια και αποτελέσματα.
- Συμβάλετε σε οποιεσδήποτε πολιτικές που καθορίζουν πτυχές που σχετίζονται με τη συμμετοχή των χρηστών.
- Συμβάλετε στην τεκμηρίωση της εμπειρίας/του προϊόντος.

Ο συμμετοχικός σχεδιασμός εξετάζεται στο ακόλουθο παράδειγμα από το Εργαστήριο DX.

Παράδειγμα: #NewSelfWales, Εργαστήριο DX

Η #NewSelfWales ήταν μια έκθεση για τη δημιουργία μιας συλλογής από φωτογραφίες που δημιούργησε η κοινότητα, οι οποίες μεταφορτώθηκαν στην συλλογή από έναν φωτογραφικό θάλαμο ή μέσω Instagram. Το Εργαστήριο DX χρησιμοποίησε μια διαδικασία σχεδιασμού για να καθορίσει τις αρχές και το όραμα του σχεδιασμού, προσδιορίζοντας τον τρόπο χρήσης του εκθεσιακού χώρου, εξετάζοντας τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις για τους χρήστες, και πραγματοποιώντας βελτιώσεις και δοκιμές κατ'επαλήψην.

Υλοποίηση του Εργαστηρίου

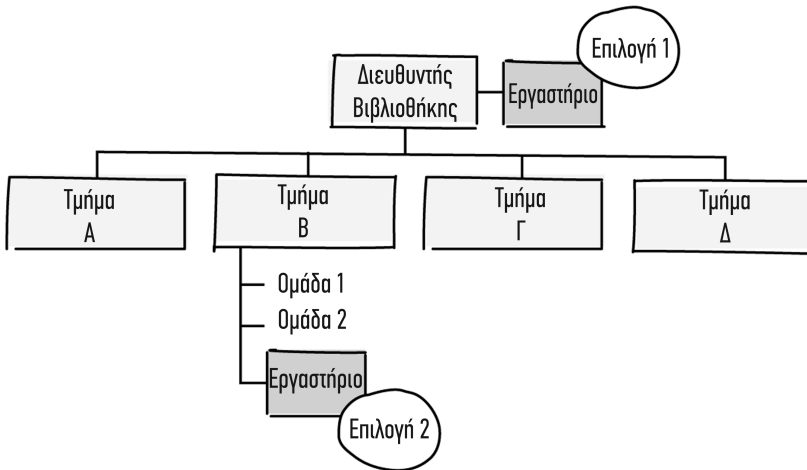
Τώρα που οι αξίες και οι αρχές σχεδιασμού του εργαστηρίου έχουν καθοριστεί, είναι καιρός να κάνετε το Εργαστήριο πραγματικότητα. Πρόκειται για μια συνεχή διαδικασία που καλύπτεται λεπτομερώς σε όλο το βιβλίο. Ωστόσο, αυτή η ενότητα καλύπτει ορισμένα στοιχεία που θα πρέπει να εξετάσετε πριν από την παρουσίαση του Εργαστηρίου, για να το θέσετε σε πλήρη λειτουργία.

Τοποθέτηση εντός του οργανισμού

Η τοποθέτηση μπορεί να αναφέρεται στα γραφεία του Εργαστηρίου, αλλά και στη θέση του εντός της οργανωτικής δομής. Ιδανικά, το Εργαστήριο είναι μια ανεξάρτητη ομάδα εντός του μητρικού ιδρύματος, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν μπορεί να ενσωματωθεί στον οργανισμό. Ακολουθούν δύο επιλογές θέσεων του Εργαστηρίου σε μια οργανωτική δομή:

Στην κορυφή του οργανογράμματος

Η τοποθέτηση ενός Εργαστηρίου ψηλά στον οργανισμό διευκολύνει τη γρήγορη επικοινωνία με τη διοικητική ομάδα και του παρέχει ορισμένη ελευθερία, καθώς το Εργαστήριο θα μπορεί να ασχολείται ή να μην ασχολείται με την ιδρυματική πολιτική. Εάν η ομάδα του Εργαστηρίου θεωρεί ότι βρίσκεται εκτός ιδρυματικής πολιτικής, αυτό μπορεί να οδηγήσει στην αποκοπή του Εργαστηρίου από άλλα τμήματα, γεγονός που καθιστά δύσκολη την ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων του Εργαστηρίου στο ίδρυμα.

Δύο επιλογές για την τοποθέτηση του Εργαστηρίου στην οργανωτική δομή

Εντός ενός τμήματος

Εάν ένα Εργαστήριο τοποθετηθεί εντός ενός τμήματος, θα πρέπει να τοποθετηθεί σε εκείνο που θα έχει τις καλύτερες συνδέσεις με τους εσωτερικούς συνεργάτες. Θα μπορούσε να είναι, για παράδειγμα, στο Τμήμα Υπηρεσιών Έρευνας, στο Τμήμα Συλλογών, στο Τμήμα Πληροφορικής ή στο Τμήμα Δημόσιας Ενεργούς Συμμετοχής. Η Ενσωμάτωση του Εργαστηρίου στον οργανισμό και μεν διευκολύνει την καλή ροή των πληροφοριών και της καινοτομίας στον οργανισμό, αλλά μπορεί να απαιτεί μεγαλύτερη περίοδο σχεδιασμού για τη δημιουργία χώρου στην οργανωτική δομή. Καθιστά επίσης το Εργαστήριο λιγότερο ευέλικτο, καθώς μπορεί να τοποθετηθεί κάτω από διάφορα διοικητικά επίπεδα. Αυτές είναι οι δύο πιο συνηθισμένες επιλογές, αλλά φυσικά μπορεί να υπάρχουν και άλλες.

Επιλογή Γραφείου Εργαστηρίου

Η ομάδα του Εργαστηρίου θα πρέπει να δουλεύει σε ένα γραφείο από όπου θα έχει εύκολη πρόσβαση στα άτομα με τα οποία θα συνεργάζεται εκτός της μονάδας της. Η κοινή χρήση παροχών, όπως η μηχανή καφέ και η αίθουσα διαλείμματος, με τους εσωτερικούς συνεργάτες, διευκολύνει την ενσωμάτωση του Εργαστηρίου και της ομάδας στον οργανισμό. Σκεφτείτε πού θα γίνεται η υποδοχή εξωτερικών συνεργατών στο Εργαστήριο, για παράδειγμα, τα μέτρα ασφαλείας που είναι απαραίτητα για την υποδοχή φοιτητών και ερευνητών για εκδηλώσεις ή διαβουλεύσεις. Προσέξτε μην τοποθετήσετε το γραφείο του Εργαστηρίου σε απομακρυσμένο σημείο του κτιρίου ή ακόμη και σε ξεχωριστό χώρο, καθώς αυτό θα αποτελέσει πρόσθετο εμπόδιο στην επικοινωνία μεταξύ των τμημάτων. Οι δυνατότητες για τους χώρους όπου μπορεί να στηθεί το Εργαστήριο διερευνώνται στα επόμενα δύο παραδείγματα.

Παράδειγμα: Το Εργαστήριο της Βιβλιοθήκης Glucksman στο Πανεπιστήμιο Λίμερικ της Ιρλανδίας

Το Εργαστήριο βρίσκεται στον δημόσιο χώρο της βιβλιοθήκης, διασφαλίζοντας ότι όλοι οι φοιτητές και το προσωπικό μπορούν να το επισκεφθούν. Σε αυτόν τον χώρο, η ομάδα του Εργαστηρίου διαθέτει ένα γραφείο κοντά στο Εργαστήριο, το οποίο είναι προσβάσιμο σε όλους τους συνεργάτες.

Παράδειγμα: Εργαστήριο Ψηφιακής Έρευνας KBR της Βασιλικής Βιβλιοθήκης του Βελγίου

Η δημιουργία του Εργαστηρίου Ψηφιακής Έρευνας KBR είναι αποτέλεσμα της μακροχρόνιας συνεργασίας μεταξύ της Βασιλικής Βιβλιοθήκης του Βελγίου (KBR) και του Κέντρου Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Επιστημών της Γάνδης (GhentCDH), επομένως ο Ερευνητής του Εργαστηρίου θα απασχοληθεί σε δύο οργανισμούς που βρίσκονται σε διαφορετικές πόλεις. Το πού θα βρίσκονται τα φυσικά γραφεία των Εργαστηρίων KBR είναι ένα ενδιαφέρον ερώτημα.

Δημιουργία της ταυτότητας του Εργαστηρίου

Η ταυτότητα ενός Εργαστηρίου αντιπροσωπεύει τις αξίες του, αλλά θα πρέπει επίσης να συνδέεται και με τον μητρικό οργανισμό. Η εύρεση ονόματος, η δημιουργία εμφάνισης και αισθητικής και η εύρεση λογότυπου - εν ολίγοις, η ανάπτυξη ενός αναγνωρίσιμου σήματος (brand) για το Εργαστήριο που θα αντικατοπτρίζει την κατεύθυνση, την προσέγγιση και την προοπτική του, διαμορ-

φώνει την ταυτότητα και τοποθετεί το Εργαστήριο στο οικοσύστημα του σήματος του οργανισμού. Ένα αναγνωρίσιμο σήμα που απηχεί το μήνυμα του Εργαστηρίου θα εμπνεύσει το προσωπικό και τους πιθανούς συνεργάτες και χρηματοδότες.

Παραδείγματα: Λογότυπο των Εργαστηρίων ÖNB

Τα Εργαστήρια ÖNB χρησιμοποιούν ως σήμα τους το ανεστραμμένο λογότυπο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Αυστρίας. Αυτό προήλθε από την πρωτοβουλία πληθοπορισμού της βιβλιοθήκης και σχεδιάστηκε από τον Paul Sommersguter. Η αναστροφή του λογότυπου βασίστηκε στην ιδέα να δοθεί έμφαση στη συμβολή του κοινού στη βιβλιοθήκη και ως εκ τούτου να οπτικοποιηθούν οι συμμετοχικές πρωτοβουλίες του ιδρύματος.

Η συνεπής χρήση της ταυτότητας του Εργαστηρίου σε όλα τα κανάλια επικοινωνίας συμβάλλει στην αναγνώριση του σήματος. Αυτό περιλαμβάνει την επιλογή ονόματος χώρου (domain name) για τον ιστότοπο (απαραίτητο για ένα Εργαστήριο), διευθύνσεων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μέσω κοινωνικής δικτύωσης κ.λπ. Καθοριστικής σημασίας είναι επίσης ο τρόπος με τον οποίο αυτά σχετίζονται με τη διαδικτυακή παρουσία του ιδρύματος του μητρικού οργανισμού, όπως φαίνεται σε αυτά τα παραδείγματα.

Παράδειγμα: Domain names Εργαστηρίων

<https://labs.onb.ac.at> | <http://labs.kb.dk/> | <https://dxlab.sl.nsw.gov.au/>

Αντίκτυπος

Αφού το Εργαστήριο καθορίσει τις αξίες και τις αρχές του, τοποθετηθεί εντός του οργανισμού και αποκτήσει το δικό του σήμα, είναι καιρός να σκεφτείτε τον αντίκτυπο που θα θέλει να έχει. Η απόδειξη του αντίκτυπου και της αξίας στερείται ακρίβειας, αλλά αποτελεί κοινό θέμα συζήτησης ανά τους οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς. Επομένως, είναι λογικό να σχεδιάσουμε με γνώμονα τον αντίκτυπο. Σε διεθνές επίπεδο, η γλώσσα που χρησιμοποιείται γύρω από την αξία των πολιτισμού και των αριθμών είναι προβληματική, γι' αυτό είναι σημαντικό να υπάρχει σαφήνεια σχετικά με το τι θέλει να κάνει ένα Εργαστήριο και γιατί.

Μέτρηση του αντίκτυπου

Ο αντίκτυπος μπορεί να έχει πολλές μορφές. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν τις ποιοτικές μετρήσεις γύρω από την αξία ή το κύρος, τον κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπο, τον αντίκτυπο στο κοινό (δέσμευση ή ικανοποίηση των χρηστών) και τον οργανωτικό αντίκτυπο (όπως ο μετασχηματισμός τμημάτων και διαδικασιών). Τα ποσοτικά μέτρα που αφορούν την πρόσβαση και τις χρήσεις των συλλογών, των εργαλείων, των υπηρεσιών και των Διεπαφών Προγραμματισμού Εφαρμογών (API), καθώς και ο όγκος των έργων ή των αποτελεσμάτων του Εργαστηρίου είναι πιο εύκολο να μετρηθούν.

Είναι επίσης δυνατό να μετρηθεί η εξοικονόμηση πόρων από την παραγωγή λύσεων χαμηλού κόστους και ταχείας ανάπτυξης πρωτοτύπων πριν από την ανάπτυξη ενός εργαλείου ή μιας υπηρεσίας σε ευρεία κλίμακα. Επιπλέον, ένα Εργαστήριο μπορεί να παρακολουθεί την εξοικονόμηση κόστους που έχει από τη διακοπή μιας προσέγγισης κατόπιν της πιλοτικής εφαρμογής της ή όταν τα Εργαστήρια αποσύρουν ένα εργαλείο ή κλείνουν μια υπηρεσία. Υπάρχει πληθώρα άλλων δεικτών αντίκτυπου, πολλοί από τους οποίους είναι ποιοτικοί, όπως η ικανοποίηση των χρηστών ή ο αντίκτυπος που έχει στη σταδιοδρομία του ερευνητή. Αυτά είναι πιο δύσκολο να καταγραφούν, αλλά μπορεί να είναι σημαντικά.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του αντίκτυπου των Εργαστηριακών εργασιών εξυπηρετεί πολλαπλούς σκοπούς και το σκεπτικό της αξιολόγησης θα βοηθήσει στον καθορισμό των μεθόδων και των αποτελεσμάτων που χρησιμοποιούνται. Η αξιολόγηση παρέχει ζωτικής σημασίας πληροφορίες σχετικά με τη χρησιμότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών για τους χρήστες, οι οποίες με τη σειρά τους βοηθούν τα Εργαστήρια να λαμβάνουν καλύτερες αποφάσεις σχετικά με τους πόρους, τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη. Η αξιολόγηση μπορεί να παρέχει αριθμητικές και ποιοτικές μετρήσεις αντίκτυπου, μπορεί να καταδείξει την αξία ενός Εργαστηρίου στα ενδιαφερόμενα μέρη και, τέλος, μπορεί να υποστηρίξει τις ομάδες των Εργαστηρίων αναγνωρίζοντας την αξία του έργου τους.

Όπως ακριβώς τα Εργαστήρια μετρούν και αξιολογούν πολλούς διαφορετικούς τύπους επιπτώσεων, έτσι και χρησιμοποιούν πολλά διαφορετικά εργαλεία και τεχνικές για να το πράξουν. Τα εργαλεία για απλές μετρήσεις δεδομένων και χρηστών είναι άφθονα και συχνά ελεύθερα διαθέσιμα, όπως το Google Analytics. Υπάρχουν και πιο εξελιγμένα εργαλεία για τη μέτρηση του κοινωνικού,

καλλιτεχνικού ή οικονομικού αντίκτυπου, όπως το [European Impact Playbook](#). Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένα από αυτά τα εργαλεία ενδέχεται να απαιτούν ειδικές δεξιότητες και προσεκτική χρήση. Εάν αυτές οι δωρεάν επιλογές δεν επαρκούν, οι οργανισμοί μπορεί να χρειαστεί να επενδύσουν σε ειδικό λογισμικό, δεξιότητες, συνεργασίες ή συμβούλους για την αξιολόγηση του αντίκτυπου.

Παράδειγμα: Αξιολόγηση του αντίκτυπου των έργων των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (BL)

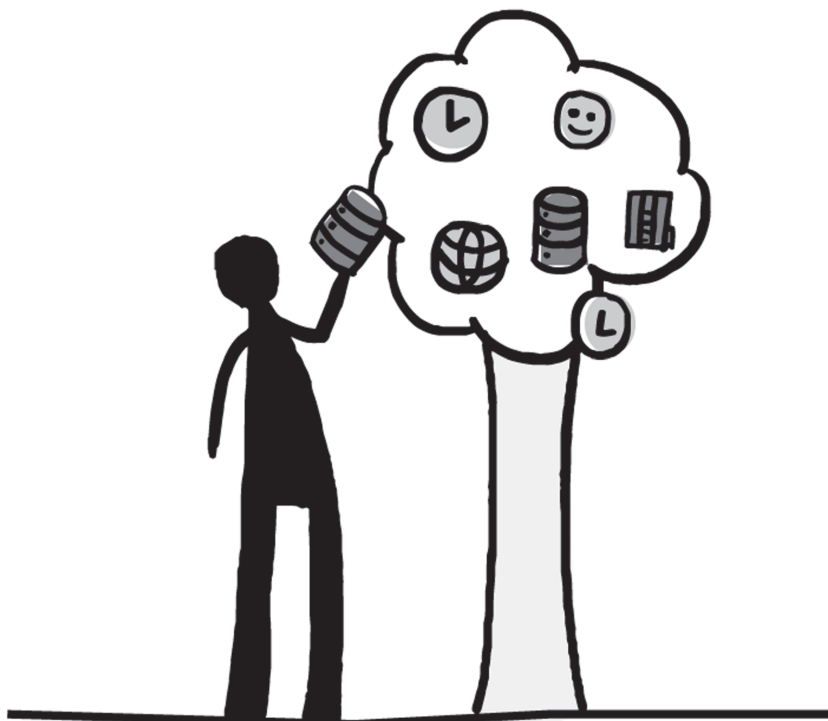
Τα Εργαστήρια BL διενήργησαν δύο ανεξάρτητες αξιολογήσεις το 2013 και το 2016, οι οποίες ξεκίνησαν στα μέσα και των δύο φάσεων των έργων. Οι αξιολογήσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν για να παρέχουν στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο της κάθε φάσης του έργου και τους λόγους για τους οποίους θα ήταν απαραίτητο να εξασφαλιστεί περαιτέρω χρηματοδότηση για τον επόμενο γύρο του έργου. Η μεθοδολογία περιλάμβανε συνεντεύξεις εσωτερικών και εξωτερικών ενδιαφερομένων, μελέτες περιπτώσεων και ερωτηματολόγια. Ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα ήταν ότι η ψηφιακή υποδομή της Βρετανικής Βιβλιοθήκης δεν ήταν έτοιμη για υπολογιστική έρευνα σε ευρεία κλίμακα για πολλές από τις ψηφιακές συλλογές της στον χώρο της βιβλιοθήκης.

Οι περιλήψεις και τα εργαλεία αξιολόγησης που χρησιμοποιήθηκαν και για τις δύο εργασίες είναι διαθέσιμα για χρήση και προσαρμογή σε κάθε οργανισμό.

Οι πρώτες δραστηριότητες

- Μόλις το Εργαστήριο καθορίσει την ταυτότητα και τον σκοπό του, καλό θα είναι να προσδιορίσει γρήγορες, εύκολες και οικονομικά αποδοτικές δραστηριότητες από τις οποίες θα ξεκινήσει. Ενδεικτικά παραδείγματα ορισμένων από αυτές τις άμεσα επιτεύξιμες δράσεις είναι:
- Το ανέβασμα δεδομένων δημόσιου τομέα (public domain) σε μια ανοικτή πλατφόρμα όπως το Zenodo ή το Archive.org.
- Η δημιουργία μιας ιστοσελίδας που θα περιέχει τον κατάλογο των διαθέσιμων συλλογών, των ανθρώπων του Εργαστηρίου για επικοινωνία και μια γενική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για ερωτήσεις.
- Η καθιέρωση παρουσίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

- Η αναγγελία (εικονικών) ωρών λειτουργίας του Εργαστηρίου, όπου οι χρήστες θα μπορούν να μιλήσουν με ένα μέλος της ομάδας του Εργαστηρίου.
- Η ενθάρρυνση του προσωπικού να επεκτείνει τις δεξιότητές του με τη συμμετοχή του σε διαθέσιμα ανοικτά σεμινάρια (tutorials) όπως το *Library Carpentry* και το *Programming Historian*.
- Η υποβολή αιτήσεων σε υφιστάμενες τεχνικές υποδομές για ερευνητικά έργα για την παροχή υπολογιστικής ισχύος για το Εργαστήριο.
- Η ανάπτυξη μιας ελκυστικής συνοπτικής παρουσίασης (elevator pitch) για να μοιραστείτε την ιστορία του Εργαστηρίου όταν χρειάζεται. Δείτε παρακάτω συμβουλές για το πώς να το κάνετε αυτό.

Ξεκινήστε από τα πιο εύκολα

Ελκυστική Συνοπτική Παρουσίαση (elevator pitch)

Είναι απαραίτητο να έχετε έτοιμη μια ελκυστική συνοπτική παρουσίαση (elevator pitch) για να εξηγήσετε τον σκοπό και την ταυτότητα του Εργαστηρίου στο προσωπικό, τους εξωτερικούς χρήστες, τους χρηματοδότες και την ευρύτερη επαγγελματική κοινότητα. Η εξάσκηση και η τελειοποίηση ενός μικρού λόγου θα σας βοηθήσει να **παρουσιάσετε την ιστορία** του Εργαστηρίου, ιδίως σε στελέχη και σε όσους έχουν περιορισμένο χρόνο.

Αν έχετε προετοιμάσει τα βασικά στοιχεία που αφορούν το έργο του Εργαστηρίου, θα είναι εύκολο να επικοινωνήσετε περιληπτικά σημαντικές πληροφορίες. Με τον τρόπο αυτό θα έχετε περισσότερο χρόνο για να συνδεθείτε με τον συνομιλητή – να ρωτήσετε για τη δουλειά του, για θέματα που τον ενδιαφέρουν, όπως ειδικές συλλογές ή έργα. Μπορεί να σας βοηθήσει να ξεκινήσετε τη συζήτηση με μια ερώτηση και να την κλείσετε με μια πρόσκληση, για να υπάρξει συνεχής διάλογος.

Τα βασικά στοιχεία που θα πρέπει να έχει η συνοπτική παρουσίαση του εργαστηρίου θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ορισμένα από τα ακόλουθα:

- Το όραμα και την αποστολή του Εργαστηρίου και το πώς συμβάλλει στους στόχους του ιδρύματος.
- Για ποιο λόγο θεωρείτε ότι αυτή είναι η κατάλληλη στιγμή για τη δημιουργία του Εργαστηρίου.
- Τα αριθμητικά στοιχεία που περιγράφουν λεπτομερώς το Εργαστήριό σας, όπως αριθμός υπαλλήλων, χρηματοδότηση, έργα, χρονοδιάγραμμα.
- Συγκεκριμένα παραδείγματα ανάλογων επιτυχιών.

Όπως δείχνει το επόμενο παράδειγμα θα ήταν επίσης χρήσιμο να εστιάσετε στα θετικά σημεία και να τα συμπεριλάβετε όταν αναφέρετε γενικά τις ψηφιακές υπηρεσίες ή την ψηφιακή καινοτομία του ιδρύματος.

Παράδειγμα ελκυστικής συνοπτικής παρουσίασης: Βασικά στοιχεία για τα Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (BL)

Από την έναρξη της λειτουργίας τους πριν από έξι χρόνια, υποστήριξαν πάνω από 160 απίθανα έργα χρησιμοποιώντας τις ψηφιακές συλλογές και τα δεδομένα της βιβλιοθήκης. Τα τέσσερα έργα τέχνης μεγάλης κλίμακας που δημιούργησε ο συνεργάτης της David Normal χρησιμοποιώντας την ελεύθερα επαναχρησιμοποιήσιμη συλλογή ψηφιακών εικόνων των Εργαστηρίων BL εκτέθηκαν για πρώτη φορά στο φεστιβάλ Burning Man το 2014 που παρακολούθησαν 50.000 άνθρωποι. Στη συνέχεια έφεραν τα έργα τέχνης στη Βρετανική Βιβλιοθήκη και τα τοποθέτησαν έξω στην πλατεία μας για να τα απολαύσουν όλοι. Δήλωση αποστολής: Τα Εργαστήρια BL προωθούν, εμπνέουν και υποστηρίζουν τη χρήση των ψηφιακών συλλογών και δεδομένων της Βιβλιοθήκης.

Βασικά σημεία

Η δημιουργία ενός Εργαστηρίου GLAM περιλαμβάνει:

- Τον καθορισμό των βασικών αξιών που θα διέπουν τις μελλοντικές του εργασίες.
- Την προώθηση μιας κουλτούρας που είναι ανοιχτή, διαφανής, γενναιοδωρη, συνεργατική, δημιουργική, χωρίς αποκλεισμούς, τολμηρή και γενναία, ηθική, προσβάσιμη από όλους και ενθαρρύνει τη νοοτροπία της εξερεύνησης.
- Την εκπαίδευση του Εργαστηρίου σε διαδικασίες χρηστοκεντρικού και συμμετοχικού σχεδιασμού.
- Να είστε σε θέση να επικοινωνείτε στους άλλους με σαφήνεια το αντικείμενο του Εργαστηρίου.
- Την καθιέρωση άμεσα επιτεύξιμων δράσεων στην έναρξή του.
- Την εύρεση απτών τρόπων προσδιορισμού και μέτρησης της αξίας του Εργαστηρίου.
- Να επηρεάσετε και ίσως να επαναπροσδιορίσετε τις μετρικές αξιολόγησης του ιδρύματος για την προώθηση του βασικού οράματος και των αξιών του Εργαστηρίου.

Οι Ομάδες των Εργαστηρίων GLAM

Δεν υπάρχει Εργαστήριο χωρίς ανθρώπους. Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει τις ιδιότητες που πρέπει να αναζητήσετε στην ομάδα του Εργαστηρίου και πώς να βρείτε συμμάχους εντός και εκτός του ιδρύματος. Επιπλέον, προσφέρει ιδέες για το πώς μπορεί να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον που να ευνοεί την ανάπτυξη των ομάδων.

Συγκρότηση της ομάδας του Εργαστηρίου

Ζωτικής σημασίας στοιχεία για τη συγκρότηση μιας ομάδας Εργαστηρίου είναι το σωστό σύνολο γνώσεων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων και δομής στην ομάδα. Αυτά είναι, ωστόσο, και τα πιο δύσκολα να καθοριστούν και να εντοπιστούν. Οι ομάδες των Εργαστηρίων πρέπει να γνωρίζουν τις συλλογές των GLAM, να είναι εξοικειωμένες με τις τρέχουσες τεχνολογίες και να ενδιαφέρονται για αυτές. Θα πρέπει να γνωρίζουν τα νομικά ζητήματα, να έχουν ικανότητες επικοινωνίας και προβολής και την ικανότητα να φέρνουν τις υποθέσεις εις πέρας. Τα μέλη του Εργαστηρίου πρέπει να επιδεικνύουν αντοχή, πάθος, πρέπει να είναι ευέλικτα και να διακρίνουν δυνατότητες.

Δεξιότητες

Η ομάδα ενός Εργαστηρίου πρέπει να μπορεί να γεφυροποιήσει τις σχέσεις του προσωπικού των συλλογών και του τμήματος πληροφορικής, οπότε απαιτείται διπλωματία και υπομονή. Μία ομάδα Εργαστηρίου πρέπει να υπολογίσει πώς θα καταφέρει να ολοκληρώσει τα καθήκοντά της σε πολύπλοκες γραφειοκρατικές δομές. Αυτό απαιτεί εφευρετικότητα και ικανότητα εργασίας σε διαφορετικούς ρυθμούς. Οι ομάδες Εργαστηρίου πρέπει να ενθαρρύνουν τους συναδέλφους τους να εργαστούν έξω από το στοιχείο τους, γεγονός που απαιτεί δύναμη πειθούς και ικανότητα ανάληψης ρίσκου. Η εργασία μπορεί να είναι τόσο χαμηλού όσο και υψηλού προφίλ και να απαιτεί υψηλά επίπεδα συνεργασίας και ικανότητα αυτοκαθοδήγησης. Οι ομάδες Εργαστηρίου διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην προώθηση του ψηφιακού μετασχηματισμού του ιδρύματός τους, οπότε η αναζήτηση του ιδανικού συνδυασμού δεξιοτήτων για το Εργαστήριο είναι μείζων παράγοντας για την επιτυχία του.

Σύνθεση

Δεν υπάρχει ιδανικό μέγεθος ή ιδανική σύνθεση ομάδας. Ο αριθμός των μελών της ομάδας και οι ικανότητές τους θα εξαρτηθούν από τις φιλοδοξίες του Εργαστηρίου, το όραμά του και το πλαίσιο εντός του οποίου βρίσκονται. Οι τίτλοι των θέσεων ποικίλλουν. Ορισμένα παραδείγματα είναι: διευθυντής, ειδικός καινοτομίας, ειδικός ψηφιακής κληρονομιάς, ψηφιακός επιμελητής, προγραμματιστής, σύμβουλος και ειδικός εμπειρίας χρήστη. Ιδανικά, ο συνδυασμός γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων συμπληρώνουν το ένα το άλλο.

Κουλτούρα

Η καθιέρωση μιας υγιούς και ευέλικτης κουλτούρας είναι απαραίτητη για την καλή λειτουργία ενός Εργαστηρίου. Η εργασία μπορεί να αλλάξει από μέρα σε μέρα και το αντικείμενο εργασίας μπορεί να είναι τόσο περιορισμένο όσο ο καθαρισμός ενός συνόλου δεδομένων και τόσο ευρύ όσο η ευθύνη για τον ψηφιακό μετασχηματισμό ενός οργανισμού. Το κλειδί είναι να υπάρχει μια ομάδα ικανή να εργάζεται σε όλα τα επίπεδα του ιδρύματος και να διαχειρίζεται σύνθετες σχέσεις. Ο σαφής καθορισμός των στόχων, των αξιών και των κανόνων του Εργαστηρίου βοηθά το προσωπικό να βρει ποια θα είναι τα επόμενα βήματά του και βοηθά τους νέους συναδέλφους και τους συνεργάτες σας να γνωρίζουν τι να περιμένουν. Όπως φαίνεται παρακάτω, τα Εργαστήρια της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου διαθέτουν το δικό τους εγχειρίδιο.

Παράδειγμα: Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου, Εγχειρίδιο των Εργαστηρίων LC

Εμπνευσμένη από Εργαστήρια άλλων τομέων, η Kate Zwaard, Διευθύντρια Ψηφιακής Στρατηγικής και επί κεφαλής της ομάδας των Εργαστηρίων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (LC), δημιούργησε ένα εγχειρίδιο που αποτυπώνει την κουλτούρα και τις αξίες της ομάδας, ώστε τα νέα μέλη και οι συνεργάτες τους να έχουν ένα κοινό σημείο εκκίνησης.

Στήσιμο της ομάδας

Δεν υπάρχει μια ενιαία προσέγγιση που να ταιριάζει σε όλους όσον αφορά το στήσιμο μιας ομάδας, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν διάφορα επιτυχημένα μοντέλα, το καθένα από τα οποία βασίζεται στις πραγματικότητες του ιδρυματικού πλαισίου. Το μέγεθος της ομάδας θα καθορίσουν πιθανότατα οι πόροι και ο εκάστοτε προϋπολογισμός. Τα Εργαστήρια μπορούν να λειτουργούν και ανεξάρτητα και να είναι ενσωματωμένα σε ολόκληρο τον οργανισμό. Στις ομάδες των Εργαστηρίων συναντάμε συχνά υποτρόφους, ερευνητές, ασκούμενους και εθελοντές που έρχονται είτε για να ενισχύσουν την ομάδα ή για να συμβάλουν σε συγκεκριμένα έργα. Το Εργαστήριο μπορεί να το παρουσιάσει είτε το υπάρχον προσωπικό, ή μπορεί να προσληφθεί προσωπικό για τον σκοπό αυτό, ή να υπάρξει συνδυασμός και των δύο.

Σύσταση της ομάδας

Τα παραδείγματα που ακολουθούν είναι ενδεικτικά της ποικιλομορφίας που υπάρχει στις ομάδες των Εργαστηρίων:

Μια ομάδα με ευέλικτη, μικρότερη σύνθεση που διαθέτει τεχνικές και δημιουργικές δεξιότητες είναι αυτή του Εργαστηρίου **DX της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Νέας Νότιας Ουαλίας στην Αυστραλία**. Έχει τρία μέλη προσωπικού, έναν επί κεφαλής Εργαστηρίου (Lab Leader), έναν τεχνικό επί κεφαλής (Technical Lead) και έναν προγραμματιστή Εργαστηρίου (Lab Developer). Η συγκεκριμένη ομάδα Εργαστηρίου αποσκοπεί σε συνεργασίες εντός του οργανισμού. Η ομάδα συνεργάζεται με επισκέπτες επιστήμονες, υποτρόφους και ψηφιακούς επισκέπτες (digital drop-ins).

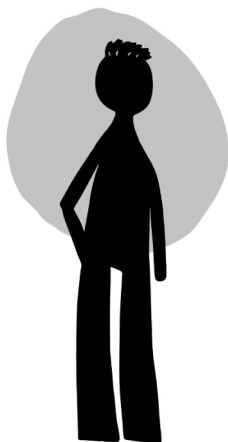
Μια ομάδα όπου το Εργαστήριο διαθέτει βασικό προσωπικό, επωφελείται από το εκάστοτε επιπλέον προσωπικό που προσλαμβάνεται στο ίδρυμα, και συνεργάζεται με εξωτερικούς χρήστες, είναι εκείνη των **Εργαστηρίων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου**. Διοικείται από τον Διευθυντή Ψηφιακής Στρατηγικής και διαθέτει σήμερα μια ομάδα τεσσάρων ανώτερων ειδικών καινοτομίας (Senior Innovation Specialists) και ενός ειδικού καινοτομίας (Innovation Specialist). Αυτή η βασική ομάδα δεν περιλαμβάνει προγραμματιστές, αλλά τους μεταφέρει από άλλα τμήματα του ιδρύματος για να εργαστούν σε συγκεκριμένα έργα. Επίσης, η ομάδα συνεργάζεται συχνά με επισκέπτες επιστήμονες, υποτρόφους και φιλοξενούμενους ειδικούς καινοτομίας (Innovators-in-Residence) που οργανώνουν διάφορα πειράματα.

Μια ομάδα με σύνθετη δομή, όπου ολόκληρο το τμήμα πληροφορικής της βιβλιοθήκης συμμετέχει στην ανάπτυξη εργαλείων, και εξειδικευμένο βασικό προσωπικό από ένα δίκτυο κοντά στους χρήστες των υπηρεσιών του Εργαστηρίου είναι εκείνη των **Τεχνικών Εργαστηρίων KB (KB Tech Labs) στη Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας**. Το Εργαστήριο βρίσκεται σε ένα ίδρυμα που είναι ταυτόχρονα εθνική και πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη. Η δομή των Εργαστηρίων είναι κατανεμημένη - υπάρχουν τρία φυσικά Εργαστήρια στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης ενώ άλλα τρία βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού. Όλα αυτά τα Εργαστήρια έχουν ή θα έχουν έναν βασικό διευθυντή. Επιπλέον, το τμήμα πληροφορικής της βιβλιοθήκης διαθέτει μια ομάδα 30 προγραμματιστών, που συμμετέχουν περιοδικά στην ανάπτυξη υπηρεσιών για τα Εργαστήρια.

Γνωρίστε έναν Labber

Στις σελίδες που ακολουθούν θα βρείτε τις ερωτήσεις και απαντήσεις ορισμένων από τα εργαστηριακά στελέχη (Labbers) αυτού του βιβλίου που αποτελούν ενδεικτικό παράδειγμα των ανθρώπων που εργάζονται σε ένα Εργαστήριο.

Labber 1: Mahendra Mahey, Υπεύθυνος Εργαστηρίων ΒΛ, Βρετανική Βιβλιοθήκη

Τί υπόβαθρο έχετε;

Εχω εργαστεί ως καθηγητής κοινωνικών επιστημών, αγγλικών ως ξένης γλώσσας και πληροφορικής, ως δημιουργός κοινότητας (community builder) στον τομέα της τεχνολογίας και ως διευθυντής ψηφιακών τεχνολογιών στην μετασχολική και τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ποιες δεξιότητες διαθέτετε;

Είμαι καλός μάνατζερ, φυσικό ταλέντο στη δικτύωση και τη δημιουργία κοινοτήτων.

Γιατί θέλετε να εργαστείτε σε Εργαστήριο;

Είμαι απόλυτα παθιασμένος με το άνοιγμα των ψηφιακών συλλογών και των δεδομένων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης σε όλους, για ενδιαφέροντα, καινοτόμα και εμπνευσμένα έργα.

Πώς θα περιγράφατε την οπτική ή τη νοοτροπία σας όταν εργάζεστε στα Εργαστήρια;

Θέλω να ενθαρρύνω τους συναδέλφους να χρησιμοποιήσουν τις ψηφιακές συλλογές και την τεχνολογία μας με τρόπους που μπορεί να μην είχαν σκεφτεί ποτέ πριν- να επιφέρω πολιτισμική αλλαγή εντός του οργανισμού ώστε να γίνουμε πιο ανοικτοί και να μοιραζόμαστε. Θέλω ιδιαίτερα να φέρω στη Βρετανική Βιβλιοθήκη νέους ανθρώπους που δεν θα είχαν σκεφτεί ποτέ προηγουμένως να συνεργαστούν μαζί μας.

Labber 2: Kristy Kokegei, Διευθύντρια Δέσμευσης Κοινού, Εργαστήρι Καινοτομίας του Πολιτιστικού Τμήματος του North Terrace

Τί υπόβαθρο έχετε;

Εχω διδακτορικό στη μεταναστευτική ιστορία και ξεκίνησα στα μουσεία ως επιμελήτρια.

Ποιες δεξιότητες διαθέτετε;

Διαθέτω δεξιότητες δέσμευσης, ερευνητικές δεξιότητες, βαθιά γνώση των βάσεων δεδομένων των μουσείων, των συστημάτων διαχείρισης ψηφιακών πόρων, των συλλογών και κάποιες ειδικές δεξιότητες σχετικά με τη διαχείριση των δεδομένων των αυτοχθόνων.

Γιατί θέλετε να εργαστείτε σε Εργαστήριο;

Θέλω να εργαστώ σε έναν καινοτόμο χώρο στον πολιτιστικό τομέα της Αυστραλίας. Θέλω να διευρύνω τα όρια και να σπάσω τα στεγανά της ιεραρχίας.

Πώς θα περιγράφατε την οπτική ή τη νοοτροπία σας όταν εργάζεστε στα Εργαστήρια;

Παθιασμένη και ίσως λίγο παιχνιδιάρικη, χωρίς αποκλεισμούς. Θέλω να κάνω τους πάντες να συμμετέχουν. Θέλω να δημιουργήσω έναν ασφαλή πειραματικό χώρο για όλους τους ταλαντούχους δημιουργικούς ανθρώπους μέσα στον οργανισμό μας.

Labber 3: Stefan Karner, Τεχνικός Διευθυντής Εργαστηρίων ÖNB, Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστρίας

Τί υπόβαθρο έχετε;

Είμαι επιστήμονας πληροφορικής, αλλά έχω σπουδάσει επίσης τζαζ φωνητικά και λίγο ανθρωπιστικές επιστήμες για σύντομο χρονικό διάστημα. Έχω εργαστεί ως κοινωνικός λειτουργός και διαχειριστής πληροφορικής και ως ανεξάρτητος προγραμματιστής λογισμικού λίγο πριν ενταχθώ στα Εργαστήρια ÖNB.

Ποιες δεξιότητες διαθέτετε;

Θεωρώ τον εαυτό μου πολύ κοινωνικό και ομιλητικό και μου αρέσει να μοντελοποιώ, να σχεδιάζω και να κατασκευάζω λογισμικό.

Γιατί θέλετε να εργαστείτε σε Εργαστήριο;

Μπήκα στην ομάδα επειδή σκέφτηκα ότι θα μπορούσα να συνεισφέρω με τις δεξιότητές μου ώστε να παραμείνει η βιβλιοθήκη επίκαιρη στον 21ο αιώνα, και παράλληλα να συνεργαστώ με ενδιαφέροντες ανθρώπους.

Πώς θα περιγράφατε την οπτική ή τη νοοτροπία σας όταν εργάζεστε στα Εργαστήρια;

Είναι πραγματικά αναζωογονητικό όταν έρχεσαι σε επαφή με συναδέλφους που διαθέτουν γνώσεις και να μαθαίνεις για διαφορετικά πράγματα και τεχνολογίες σε τακτική βάση. Το να είσαι μέρος μιας κάπως ανατρεπτικής επιχείρησης και να προσπαθείς να επιφέρεις αλλαγές σε ένα ίδρυμα που έχει τις ρίζες του εμφανώς στον 19ο αιώνα αποτελεί ωστόσο πρόκληση.

Σύμμαχοι της ομάδας

Η εύρεση συμμάχων είναι χρήσιμη για την επιτυχία κάθε Εργαστηρίου. Τα Εργαστήρια δεν είναι απομονωμένα και η δημιουργία κοινότητας αποτελεί βασικό μέρος της δουλειάς τους. Για να έχει μόνιμο αντίκτυπο ένα Εργαστήριο, πρέπει να ενσωματωθεί στον οργανισμό και να έχει την υποστήριξη του προσωπικού σε όλα τα επίπεδα. Τα Εργαστήρια συμμετέχουν συχνά σε έργα νέα, δημιουργικά και καινοτόμα. Το προσωπικό που δεν δεσμεύεται ή που δεν αισθάνεται ότι συμμετέχει ή ότι του ζητείται η γνώμη του μπορεί να νιώσει ότι αποκλείεται. Είναι σημαντικό να καταστεί σαφές ότι το έργο του Εργαστηρίου είναι συμπληρωματικό και ότι βασίζεται στο έργο της παραδοσιακής δραστηριότητας των οργανισμών πολιτιστικής κληρονομιάς και ότι θα πρέπει να υπάρξει ωφέλεια και για τα δύο. Η αποξένωση των συναδέλφων με τη λήψη αποφάσεων χωρίς τη συμμετοχή των βασικών ενδιαφερομένων μερών ή η δημιουργία μιας νοοτροπίας «εμείς και αυτοί» θα αφήσει ένα Εργαστήριο χωρίς συμμάχους. Προσπαθήστε να διευρύνετε όσο το δυνατόν περισσότερο τη συμμετοχή του προσωπικού και των συνεργατών στις διαβουλεύσεις, να κάνετε φίλους και να προχωρήσετε χωρίς να χάσετε την ισορροπία μεταξύ λόγου και πράξης στο πλαίσιο της ιδρυματικής πολιτικής.

Προσέγγιση των ενδιαφερομένων εντός του οργανισμού

Διαδώστε ευρέως το μήνυμα και το ήθος του Εργαστηρίου. Τα εσωτερικά ενημερωτικά δελτία και οι υπάρχουσες ομάδες προσωπικού είναι άριστες πηγές για την αφομοίωση των αναγκών και των ιδεών του. Το προσωπικό του οργανισμού είναι οι ενδιαφερόμενοι και οι χρήστες του Εργαστηρίου. Η ρητή παροχή ευκαιριών για το προσωπικό στο Εργαστήριο, μια ερευνητική υποτροφία για το προσωπικό ή η προσφορά μιας προσωρινής θέσης, αναγνωρίζει τη συμβολή τους και δημιουργεί υποστηρικτές. Ένα καλό παράδειγμα είναι τα **Βραβεία Προσωπικού των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης**.

Διοίκηση

Οι σύμμαχοι που μπορεί να βρείτε στην ανώτερη διοίκηση του οργανισμού μπορούν να γίνουν βασικοί υποστηρικτές του έργου του Εργαστηρίου. Θα βοηθήσουν στην τεκμηρίωση και την υποστήριξη της χρηματοδότησης, στην αξιοποίηση των πόρων εντός του οργανισμού, και στην προώθηση της αλλαγής και των αρχών της ανοιχτότητας και της ανταλλαγής από την κορυφή προς τη βάση.

Υποστηρικτές

Οι υποστηρικτές παρέχουν έναν τρόπο επικοινωνίας των μηνυμάτων του Εργαστηρίου εντός του οργανισμού. Αποτελούν χρήσιμους συμμάχους για κάθε ομάδα και για κάθε θέση στην ιεραρχία του οργανισμού. Οι υποστηρικτές είναι σημαντικό να εντοπίζονται από νωρίς, αλλά είναι επίσης χρήσιμο να συνεχίσετε να αναζητάτε νέους καθώς το προσωπικό εναλλάσσεται και η οργανωσιακή κουλτούρα αλλάζει.

Οι βασικοί τομείς στους οποίους πρέπει να δημιουργηθούν υποστηρικτές είναι οι εξής:

- Προσωπικό επιμέλειας εκθέσεων: οι σχέσεις με τους συναδέλφους αυτούς είναι το εισιτήριο τις συλλογές και είναι σημαντικό να καλλιεργηθούν από νωρίς. Εάν μπορείτε να βρείτε έναν υποστηρικτή σε αυτόν τον τομέα, θα ενημερώνεστε πιο εύκολα για τις διαθέσιμες συλλογές.
- Προσωπικό με τεχνικές δεξιότητες: θα τους βρείτε σε απίθανα μέρη! Η αξιολόγηση των δεξιοτήτων μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση των τεχνικών ικανοτήτων του προσωπικού. Μπορεί να κληθούν να συμμετάσχουν σε έργα και να ενσωματώσουν τις εργαστηριακές δεξιότητες στις δικές τους ομάδες.
- Νεοπροσληφθέντες: δημιουργήστε από νωρίς σχέση με το νέο προσωπικό, ενημερώστε τους για το Εργαστήριο και τις ενδεχόμενες δυνατότητες συνεργασίας.

Υπεύθυνοι ταχείας διεκπεραίωσης

Αυτοί οι άνθρωποι ξεμπλοκάρουν καταστάσεις. Εξομαλύνουν και επιταχύνουν τις διαδικασίες, λύνουν προβλήματα (ή βάζουν άλλους να τα λύσουν), ενθαρρύνουν τη λήψη γρήγορων (αλλά τεκμηριωμένων) αποφάσεων και προωθούν παραγωγικές και αποδοτικές πρακτικές εργασίας. Μπορεί να υπάρχουν σε οποιοδήποτε τμήμα του οργανισμού σας, δεδομένου ότι το δυνατό τους σημείο είναι οι προσωπικές σχέσεις.

Εξωτερικοί υποστηρικτές

Προσωπικότητες με επιρροή από τις κοινότητες των τομέων της έρευνας, της δημιουργίας και των GLAM μπορούν να στηρίξουν το Εργαστήριο, προσδίδοντάς του βάρος και αναγνώριση. Έχουν τη δυνατότητα να ασκούν πιέσεις στον οργανισμό και να διασφαλίσουν ότι το Εργαστήριο θα γίνει και θα παραμείνει μια αξιόλογη οντότητα. Επιπλέον, οι εξωτερικοί υποστηρικτές μπορούν να είναι εξαιρετικοί και γενναίοδωροι διαφημιστές των έργων και των δραστηριοτήτων του Εργαστηρίου στον ευρύτερο κόσμο.

Η Διεθνής Κοινότητα Εργαστηρίων GLAM είναι μια παγκόσμια ομάδα ανθρώπων. Γίνετε μέλος!! Αν θέλετε να συνδεθείτε με την Διεθνή Κοινότητα Εργαστηρίων GLAM, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα <http://glamlabs.io> και εγγραφείτε στη λίστα αλληλογραφίας <http://www.jiscmail.ac.uk/GLAMLABS> .

Ευκαιρίες για ανάπτυξη

Τα εργαστήρια αναπτύσσονται και ευημερούν όταν είναι σε θέση να δημιουργήσουν ένα ασφαλές και γόνιμο περιβάλλον για όλα τα μέλη της ομάδας και διαθέτουν μια σειρά από αλληλένδετα στοιχεία.

Αυτενέργεια και ευελιξία

Η παροχή ελευθερίας στις ομάδες του Εργαστηρίου να αποφασίζουν για τα έργα και να διαχειρίζονται τον προϋπολογισμό του Εργαστηρίου ενισχύει την ευελιξία. Έτσι, θα μπορούν να επιδιώξουν να επιτύχουν σημαντικά αποτελέσματα σε συνεργασία με τους χρήστες, γεγονός που βελτιώνει την αίσθηση της αυτενέργειας και της ευθύνης. Αυτό με τη σειρά του ενισχύει την ικανοποίηση από την εργασία.

Αναγνώριση

Η οικοδόμηση θεσμικών δομών που διασφαλίζουν την αναγνώριση της καλής εργασίας αποτελεί μέρος ενός γόνιμου εργασιακού περιβάλλοντος. Η αναγνώριση μπορεί να είναι ενδογενής, με τη μορφή θετικής ανατροφοδότησης, και εξωγενής, όπως τα μπόνους. Μερικές φορές πάλι, η καλή δουλειά ανταμείβεται με περισσότερη δουλειά, όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα.

Μην επιβραβεύετε ένα στέλεχος εργαστηρίου δίνοντάς του περισσότερη δουλειά

Τα επιτεύγματα των Εργαστηρίων είναι αποτέλεσμα ομαδικής εργασίας και μπορεί να είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς την ατομική συμβολή. Η αναγνώριση της εργασίας ολόκληρης της ομάδας όχι μόνο τιμά ένα επίτευγμα αλλά και υποστηρίζει το ομαδικό πνεύμα και τονίζει τη νοοτροπία ανταλλαγών και κοινής χρήσης που υπάρχει στα Εργαστήρια.

Η κουλτούρα της αποτυχίας

Η εργασία σε ένα πειραματικό περιβάλλον οδηγεί εκ φύσεως στην ανάληψη ρίσκου, με αποτελέσματα που δεν μπορούν να προκαθοριστούν. Η αποδοχή της αποτυχίας και η εμπειρία που αποκομίζεται από αυτήν αποτελεί ουσιαστικό μέρος μιας θετικής εργαστηριακής κουλτούρας. Αν ένα αποτέλεσμα δεν είναι το αναμενόμενο, αυτό δεν αναιρεί τη σκληρή δουλειά που έγινε, ούτε την ιδέα που το γέννησε. Το παρακάτω παράδειγμα είναι ενδεικτικό του πώς μια αποτυχία μπορεί να οδηγήσει σε απροσδόκητα αποτελέσματα.

Παράδειγμα: Δοκιμή αναδυόμενων τεχνολογιών, Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes

Η ομάδα του Εργαστηρίου αποφάσισε να εφαρμόσει την ενσωμάτωση λέξεων στο corpus των κειμένων του συγγραφέα Μιγκέλ ντε Θερβάντες. Δεδομένου ότι το corpus περιορίστηκε σε 20 έργα, τα αποτελέσματα δεν ήταν τόσο πλούσια όσο αναμενόταν. Ωστόσο, η γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διαδικασία άξιζε τον κόπο για άλλα πειράματα που βασίζονται σε διαλεκτικούς παράγοντες

Συνεχής επαγγελματική εξέλιξη

Τα Εργαστήρια αποτελούν μέρος μιας κουλτούρας συνεχών αλλαγών - στις τεχνολογίες, στις προσδοκίες των χρηστών και στις κλίμακες των ψηφιακών λειτουργιών. Αυτό απαιτεί αναπόφευκτα επενδύσεις στη συνεχή επαγγελματική εξέλιξη των μελών της ομάδας των Εργαστηρίων. Προέρχονται από πολύ διαφορετικά υπόβαθρα και δεν υπάρχει μια εκπαιδευτική κατεύθυνση που να ταιριάζει σε όλα τα μέλη του Εργαστηρίου, αλλά αυτό που τους συνδέει είναι η περιέργεια. Το παράδειγμα που ακολουθεί δείχνει τον τρόπο με τον οποίο το Τεχνικό Εργαστήριο της Βιβλιοθήκης της Δανίας (KB) δίνει στους προγραμματιστές του τον χρόνο που χρειάζονται για να καινοτομούν.

Παράδειγμα: Εβδομάδα καινοτομίας, Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας

Μία ή δύο φορές τον χρόνο, το τμήμα πληροφορικής συνεργάζεται για το Τεχνικό Εργαστήριο ΚΒ και όλοι οι προγραμματιστές έχουν στη διάθεσή τους μια ολόκληρη εβδομάδα για να καινοτομήσουν. Καμία εργασία δεν επιτρέπεται να θυμίζει συνηθισμένη δραστηριότητα, κάτι που η διοίκηση φροντίζει να εφαρμόζεται. Οι προγραμματιστές επιλέγουν συνήθως είτε την αυτοεκπαίδευση (για παράδειγμα: να διαβάσουν για τη Java 11) είτε να υλοποιήσουν μια καλή ιδέα που είχαν στο μυαλό τους. Στη συνέχεια, τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε εσωτερικό επίπεδο, από προγραμματιστή σε προγραμματιστή, αλλά και ενδοεταιρικά με τη μορφή ανοιχτής εκδήλωσης όπου προσκαλείται όλο το προσωπικό. Ορισμένα αποτελέσματα καταλήγουν στον δικτυακό τόπο του Τεχνικού Εργαστηρίου ΚΒ.

Τα Εργαστήρια εφαρμόζουν έναν συνδυασμό προσεγγίσεων που βοηθούν τα μέλη του προσωπικού τους να αναπτύξουν την επιθυμία για μάθηση. Αυτές οι προσεγγίσεις μπορεί να περιλαμβάνουν:

- **Παροχή κατάρτισης:** Εντοπισμός των τομέων που απαιτούν κατάρτιση και αντιμετώπισή τους με εσωτερική κατάρτιση ή κατάρτιση που παρέχεται από τρίτους. Αυτό μπορεί για παράδειγμα να γίνει μέσω του Library Carpentry.
- **Μάθηση μέσα από την πράξη:** Ένα σημαντικό μέρος της μάθησης στα Εργαστήρια πραγματοποιείται μέσω του πειραματισμού. Η δημιουργία των προϋποθέσεων γι' αυτό συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων. Για παράδειγμα, μπορείτε κατά τον καταμερισμό του όγκου εργασίας να κρατήσετε για τον σκοπό αυτό το 20% του χρόνου του προσωπικού.
- **Αλληλοδιδαχή από ομοτίμους (Peer learning):** Οι προκλήσεις δεν είναι πάντα καινούργιες. Μπορείτε κάλλιστα να απευθυνθείτε σε συναδέλφους σας εντός και εκτός των θεσμικών οργάνων για να βοηθήσουν στην επίλυση ενός προβλήματος. Σε αυτό μπορεί να βοηθήσει η φιλοξενία συναδέλφων από άλλους οργανισμούς και η αποστολή μελών του προσωπικού για πρακτική άσκηση.
- **Αξιοποίηση της κοινότητας των Εργαστηρίων GLAM:** Υπάρχει μια ενεργή διεθνής κοινότητα Εργαστηρίων GLAM, που διοργανώνει τακτικά εκδη-

λώσεις και διαθέτει διάφορα κανάλια επικοινωνίας. Τα συγκεκριμένα κανάλια μπορούν να αξιοποιηθούν για τη γρήγορη επίλυση προβλημάτων με την υποβολή μιας ερώτησης ή τη σύνδεση με έναν συνάδελφο. Παρέχουν επίσης νέα για εργαλεία, πληροφορίες για νέα Εργαστήρια και άλλες χρήσιμες γνώσεις.

- **Αξιοποίηση άλλων κοινοτήτων:** Τα Εργαστήρια μπορούν επίσης να διδαχθούν από άλλες κοινότητες, όπως η ερευνητική κοινότητα ή τεχνολογίας λογισμικού.

Βασικά σημεία

Οι Ομάδες των Εργαστηρίων GLAM:

- Δεν έχουν ιδανικό μέγεθος ή σύνθεση και τα μέλη τους μπορούν να προέρχονται από όλα τα κοινωνικά στρώματα.
- Χρειάζονται ένα γόνιμο περιβάλλον και μια υγιή κουλτούρα για να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία του Εργαστηρίου.
- Το δυναμικό τους ενδέχεται να αυξάνεται αριθμητικά κατά διαστήματα από υποτρόφους, ασκούμενους ή φιλοξενούμενους ερευνητές.
- Πρέπει να ενσωματώνονται στον οργανισμό και να έχουν την υποστήριξη του προσωπικού σε όλα τα επίπεδα.

Κοινότητες χρηστών

Οι κοινότητες χρηστών έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στα Εργαστήρια. Ο εντοπισμός και η κατανόησή τους διευκολύνει την δέσμευσή τους για συμμετοχή και τη συνεργασία. Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει τις υπάρχουσες και τις πιθανές σχέσεις με τους χρήστες. Η επανεξέταση των σχέσεων με τους χρήστες και τους εταίρους μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία σαφών και στοχευμένων μηνυμάτων, εργαλείων και υπηρεσιών.

Κατανόηση των χρηστών

Τα Εργαστήρια έρχονται σε επαφή με ένα ευρύ κοινό που έχει διαφορετικές προσδοκίες, ανάγκες και ψηφιακές δεξιότητες. Η εξέταση των διαφορετικών ομάδων χρηστών βοηθά τα Εργαστήρια να δημιουργήσουν στοχευμένες και προσαρμοσμένες δραστηριότητες καθώς δεν υπάρχουν προκαθορισμένοι χρήστες Εργαστηρίων

Ομάδες χρηστών εργαστηρίου

Στόχος και κίνητρο

Οι χρήστες μπορούν να ομαδοποιηθούν με βάση τα κύρια κίνητρα και τους στόχους τους κατά την συμμετοχή τους στο Εργαστήριο, όπως ερευνητές, δημιουργοί, εκπαιδευόμενοι και επιχειρηματίες. Περαιτέρω υποδιαίρεση θα μπορούσε να είναι χρήσιμη για τη δημιουργία υπηρεσιών και δραστηριοτήτων προσέλκυσης συμμετοχών- οι ανάγκες ενός θεωρητικού επιστήμονα πιθανόν να διαφέρουν από εκείνες μιας πολιτιστικής νεοφυούς επιχείρησης. Οι φοιτητές μπορεί να χρειάζονται διαφορετικό τρόπο συμμετοχής από τους διδακτορικούς ερευνητές.

Επίπεδα δεξιοτήτων

Υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα ψηφιακών δεξιοτήτων που διαμορφώνουν το είδος των υπηρεσιών και των δραστηριοτήτων που είναι χρήσιμες στους χρήστες. Πολλές δραστηριότητες των Εργαστηρίων θα ασχοληθούν ειδικά με αυτό το θέμα και θα διευκολύνουν την ανάπτυξη δεξιοτήτων.

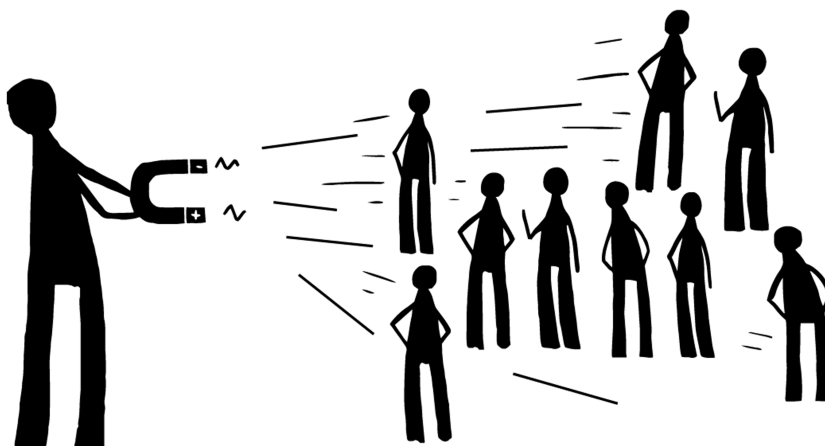
Τύποι συμμετοχής

Οι χρήστες μπορούν επίσης να ομαδοποιηθούν ανάλογα με τον τύπο συμμετοχής τους – σε μια κλίμακα από τους καταναλωτές (που αναζητούν ψηφιακούς πόρους) έως τους συντελεστές (που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του ψηφιακού περιεχομένου ή/και πειραματίζονται με αυτό).

Συμμετοχή ιδρυμάτων

Ένα Εργαστήριο μπορεί επίσης να ορίσει διαφορετικά επίπεδα υποστήριξης και συμμετοχής για εξωτερικούς χρήστες, όπως είναι οι ερευνητές από ένα συγκεκριμένο πανεπιστήμιο, και για εσωτερικούς χρήστες, όπως οι συνάδελφοι από άλλα τμήματα.

Η στόχευση μιας συγκεκριμένης ομάδας χρηστών βοηθά στο σχεδιασμό των εργαλείων και των υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους (όπως φαίνεται παρακάτω). Ενδεχομένως, μπορούν να διεξαχθούν μελέτες χρηστών και μέθοδοι αξιολόγησης, όπως αναφέρεται στο κεφάλαιο «Σχεδιασμός του Εργαστηρίου».

Προσέλκυση χρηστών

Συμμετοχή

Τα Εργαστήρια αναπτύσσονται με τη συνεργασία, και η συνεργασία με ένα ευρύ φάσμα χρηστών επιτρέπει στα Εργαστήρια να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους. Μπορεί να παραγάγει καλύτερα αποτελέσματα και να οδηγήσει σε περισσότερες ευκαιρίες για το Εργαστήριο και τους χρήστες του. Οι συζητήσεις με τους χρήστες που εξερευνούν τις συλλογές, συνεισφέρουν σε εργαλεία, μεταγράφουν ή επισημαίνουν έγγραφα βοηθούν στη δημιουργία και την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ του Εργαστηρίου, του μητρικού του οργανισμού και των κοινοτήτων στις οποίες αυτό δραστηριοποιείται. Οι συζητήσεις αυτές δεν είναι επίσημες, μπορούν όμως να οδηγήσουν σε πιο επίσημες συνεργασίες.

Συμμετοχή ερευνητών

Η δημιουργία ουσιαστικών συνδέσεων με κοινότητες χρηστών μπορεί να ενσωματώσει τις γνώσεις, τις δεξιότητες ή τους πόρους τους σε ένα Εργαστήριο. Συννηθισμένο αποτέλεσμα αυτού είναι η αμοιβαία μάθηση, ιδίως όταν υπάρχει συνεργασία με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα.

Παράδειγμα: Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας και HumLab

Την άνοιξη του 2016, η Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας και το **HumLab** προσκάλεσαν φοιτητές και ερευνητές να συμμετέχουν σε μια σειρά από data sprints για την εξερεύνηση ψηφιοποιημένου υλικού. Οι συμμετέχοντες είχαν διαφορετικές δεξιότητες, οι περισσότεροι προέρχονταν από τις ανθρωπιστικές επιστήμες, λιγότεροι είχαν τεχνικό υπόβαθρο και ακόμη λιγότεροι προέρχονταν από τις κοινωνικές επιστήμες. Με τη σειρά της, η βιβλιοθήκη ως πάροχος και επιμελητής των δεδομένων προσέφερε ποικίλες γνώσεις. Η αξιολόγηση που έλαβε έδωσε στη βιβλιοθήκη το κίνητρο να αναπτύξει περαιτέρω την τεκμηρίωση και τη διεπαφή [API](#) (Laursen et al., 2018).

Συμμετοχή συναδέλφων

Το προσωπικό ενός οργανισμού θα πρέπει να έχει επίσης την ευκαιρία να χρησιμοποιήσει το Εργαστήριο ως χώρο πειραματισμού. Έχουν βαθιά γνώση των συλλογών και των διαδικασιών και πολλές ιδέες για το πώς να δημιουργήσουν θετικές αλλαγές. Το προσωπικό είναι συχνά το κλειδί για την επιτυχία ενός Ερ-

γαστηρίου. Η τεχνογνωσία τους μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα Εργαστήριο για να επηρεάσει διάφορους τομείς του οργανισμού. Οι γνώσεις και το δίκτυό τους είναι σημαντικά για την επέκταση της κοινότητας.

Συμμετοχή δημόσιων χρηστών

Η πρόσκληση σε έναν οργανισμό εθελοντών για να προσφέρουν την ενέργεια και την εμπειρία τους είναι ένας ισχυρός μηχανισμός συμμετοχής για την προσέγγιση διαφορετικών κοινοτήτων. Συνταξιούχοι, μαθητές, λάτρεις της ιστορίας και άλλα μέλη του ενδιαφερόμενου κοινού συμμετέχουν συχνά μέσω προγραμμάτων πληθοπορισμού (crowdsourcing). Αυτοί οι άνθρωποι μπορεί να μην είναι οι παραδοσιακοί χρήστες ή επισκέπτες, αλλά συχνά είναι ενθουσιώδεις και παθιασμένοι με τα εκάστοτε έργα και συνεισφέρουν σημαντικά στα ιδρύματα. Όπως γράφει η Nina Simon στο βιβλίο της «The Participatory Museum» (2010), η δύναμη της επιστράτευσης των μελών της κοινότητας ως συνεργατών δημιουργεί μια πιο δυναμική, πρόσφορη και ουσιαστική θέση στους οργανισμούς μας.

Παράδειγμα: Πρόγραμμα «By the People», Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου

Το «By the People» είναι ένα διαδικτυακό πρόγραμμα εθελοντισμού της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, που προσκαλεί το κοινό να μεταγράψει χειρόγραφα έγγραφα. Πρωταρχικός του στόχος είναι η συμμετοχή νέων ακροατηρίων. Το «By the People» επιδιώκει να ενισχύσει την εμπιστοσύνη και την δυνατότητα προσέγγισης των χρηστών και να τους προσκαλέσει να συνεισφέρουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους στη Βιβλιοθήκη (Ferriter, 2019). Οι μεταγραφές των εγγράφων γίνονται και αναθεωρούνται από εθελοντές και στη συνέχεια επιστρέφονται στον ιστότοπο loc.gov για τη βελτίωση του προγράμματος εύρεσης και αναζήτησης.

Συμμετοχή των κοινοτήτων των χρηστών

Η δημιουργία ευκαιριών για τις υποεκπροσωπούμενες κοινότητες είναι σημαντική και συνάδει με τις αξίες της πολιτικής ανοικτών θυρών και του μοιράζεσθαι που προωθεί το Εργαστήριο. Η πρόσκληση αυτών των κοινοτήτων για συνεργασία με τα Εργαστήρια αποτελεί ένδειξη αναγνώρισης των γνώσεων και των προοπτικών τους και τους δίνει την αίσθηση ότι ανήκουν και επενδύουν σε έναν οργανισμό και την αποστολή του. Διασφαλίστε ότι το Εργαστήριο θα είναι ένα ασφαλές και φιλόξενο περιβάλλον.

Προβολή

Ο σχεδιασμός προγραμμάτων προβολής και ενθάρρυνσης της συμμετοχής για τη συμμετοχή ευρύτερων κοινοτήτων χρηστών είναι σημαντικός για να ξεκινήσει διάλογος. Μερικές φορές οι χρήστες και οι εταίροι βρίσκονται σε κοντινή απόσταση, όπως το προσωπικό ή οι τοπικοί ερευνητές, αλλά συχνά ένα Εργαστήριο πρέπει να βγει έξω στην κοινότητα και να σχεδιάσει ειδικές εκδηλώσεις και προγράμματα για να προσελκύσει τη συμμετοχή των χρηστών. Η προβολή μπορεί να είναι τόσο απλή όσο η συμμετοχή σε μια τοπική συνάντηση ή σε μια άλλη υφιστάμενη ομάδα που πραγματοποιεί συχνές συναντήσεις. Η προβολή μπορεί επίσης να γίνεται με εκδηλώσεις υψηλού κύρους με προσκεκλημένους ομιλητές και μαγνητοσκοπημένες κεντρικές ομιλίες για σημαντικές ανακοινώσεις και μεγάλα σχέδια και κάθε τί που συμβαίνει ενδιάμεσα, όπως σπριντ δεδομένων (data sprints), εικονικές συναντήσεις, μαθήματα κατάρτισης και μαραθώνιους προγραμματισμού (hack-a-thons).⁹

Παράδειγμα: το Roadshow των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εκδήλωσης που συνδέει ένα εργαστήριο με την κοινότητά του είναι τα Roadshows των Εργαστηρίων BL που πραγματοποιούνται από το 2015. Η ομάδα του Εργαστηρίου επισκέπτεται κάθε χρόνο 10-20 πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου για να προωθήσει το έργο των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης και τις ψηφιακές συλλογές της.

Παράδειγμα: Το WikiHachathon της Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes

Άλλες εκδηλώσεις επικεντρώνονται στη χρήση των ανοικτών δεδομένων για την ανάπτυξη καινοτόμων εργαλείων και υπηρεσιών που αξιοποιούν τα [Wikidata](#) και το σύνολο δεδομένων της Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes ως αποθετήρια δεδομένων, όπως το [WikiHachathon](#). Η εκδήλωση διοργανώνεται από το Πανεπιστήμιο του Αλικάντε, το Wikimedia Spain και το Fundaci3n Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. Στην τελευταία εκδήλωση συμμετείχαν 50 άτομα, κυρίως φοιτητές του Πανεπιστημίου του Αλικάντε, και αναπτύχθηκαν 10 ιδέες μέσα σε δύο ημέρες.

9. Hackathon (n.d.). In Wikipedia. Ανακτήθηκε 2021, 20 Απριλίου από <https://en.wikipedia.org/wiki/Hackathon>: «A hackathon (also known as a hack day, hackfest, datathon or codefest; a portmanteau of hacking marathon) is a design sprint-like event; often, in which computer programmers and others involved in software development, including graphic designers, interface designers, project managers, domain experts, and others collaborate intensively on software projects

Η τεκμηρίωση, τα μαθήματα και τα διαδικτυακά σεμινάρια μπορεί να δημιουργηθούν σε μεταγενέστερες εκδηλώσεις και να συνεισφέρουν στον εμπλουτισμό άλλων υπηρεσιών. Η προβολή είναι χρήσιμη όχι μόνο για την κινητοποίηση και τη διάδοση μιας συλλογής, αλλά και για την πρόταση καινοτόμων σχεδίων και τη συγκέντρωση σχολίων. Η παροχή κινήτρων στους συμμετέχοντες με βραβεία ή έπαθλα μπορεί να είναι μια εξαιρετική μέθοδος για την ενθάρρυνση της επαναχρησιμοποίησης των ψηφιακών συλλογών με καινοτόμους τρόπους. Εξετάστε το ενδεχόμενο συμμετοχής πολλών εταίρων και χρηστών σε μια εκδήλωση. Σίγουρα οι περισσότεροι θα έχουν κάτι να συνεισφέρουν. Για παράδειγμα, τα πανεπιστήμια συνήθως παρέχουν χώρους και τεχνογνωσία. Τα στρατηγικά προγράμματα προβολής με καθορισμένους στόχους και τρόπους μέτρησης του αντίκτυπου συμβάλουν στην ανάπτυξη του Εργαστηρίου.

Η παρούσα μελέτη περίπτωσης δείχνει πώς τα Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (BL) συνεργάζονται με νέους χρήστες σε σχολεία και κολέγια, διασφαλίζοντας παράλληλα τη συμμόρφωση με τη ιδρυματική στρατηγική.

Μελέτη περίπτωσης: Εργαστήρια που αναπτύσσουν και συμμετέχουν σε νέες κοινότητες για έρευνα, έμπνευση και διασκέδαση, Εργαστήρια BL, Βρετανική Βιβλιοθήκη

Η Βρετανική Βιβλιοθήκη προσπαθεί να αποδείξει τη συνεχή της σημασία για τους χρήστες, διασφαλίζοντας ότι όλες οι δραστηριότητές της επικεντρώνονται στους σκοπούς της: Διαφύλαξη, Έρευνα, Πολιτισμός, Τέχνη, Επιχειρηματικότητα, Διεθνής παρουσία, Εκπαίδευση. Τα Εργαστήριά μας ξεκίνησαν το ταξίδι τους με ερευνητές, στη συνέχεια όμως επεκτάθηκαν συμπεριλαμβάνοντας νέους χρήστες, όπως καλλιτέχνες, την τοπική κοινότητα, επιχειρήσεις, διεθνείς εταίρους και παρόχους εκπαίδευσης, όπως σχολεία και κολέγια. Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα της λαχτάρας και της επιθυμίας μας η Βιβλιοθήκη να ανήκει σε όλο τον κόσμο, αλλά το ερώτημα ήταν: Πώς το πραγματοποιούμε αυτό για τα σχολεία και τα κολέγια;

Πολλοί από τους χρήστες των Εργαστηρίων BL δε θα σκεφτόντουσαν ποτέ να περάσουν τις πόρτες της Βρετανικής Βιβλιοθήκης. Ούτε γνωρίζουν τι κάνει η Βρετανική Βιβλιοθήκη για να συνεργαστεί με σχολεία και κολέγια. Ως εκ τούτου, τα Εργαστήρια BL έκαναν τα εξής:

- 1 Έστησαν pop-up εργαστήρια/ βιβλιοθήκες σε διάφορα σημεία στο Ηνωμένο Βασίλειο, από όπου το προσωπικό των Εργαστηρίων BL προώθησε διαγωνισμούς ενθαρρύνοντας τους χρήστες να δηλώσουν υποψηφιότητα για βραβεία, να αναπτύξουν προτάσεις για έργα και εκδηλώσεις που θα έφερναν τη βιβλιοθήκη κοντά στους χρήστες. Οι συναντήσεις αυτές κατέριψαν μύθους και προσέφεραν ένα σύνολο εμπνευσμένων ιστοριών για τον τρόπο με τον οποίο παλαιότεροι χρήστες είχαν χρησιμοποιήσει τις συλλογές μας και, το πιο σημαντικό, αποτέλεσαν το έναυσμα για μια συζήτηση η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει στην ουσιαστική χρήση της συλλογής μας. Για παράδειγμα, το 2017, το δημοτικό σχολείο Vittoria κέρδισε το βραβείο Μάθησης και Διδασκαλίας των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης για το παραμύθι με τίτλο: *World of Stories*, που δημιουργήθηκε σε συνεργασία με παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικούς που εκμεταλλεύτηκαν τις συλλογές ψηφιακών εικόνων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης.
- 2 Συμμετείχαν σε σεμινάρια καριέρας που διοργανώθηκαν σε σχολεία του Λονδίνου για νέους 14-16 ετών. Εδώ, ο διευθυντής των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης μίλησε για την πορεία του μέχρι να γίνει στέλεχος εργαστηρίου (Labber), για το τι τον εμπνέει να κάνει αυτή τη δουλειά κάθε μέρα, να ενημερώνει σχετικά με τις δράσεις της Βρετανικής Βιβλιοθήκης και ιδιαίτερα τις δράσεις των Εργαστηρίων της.
- 3 Διοργάνωσαν πρακτική άσκηση δύο εβδομάδων για μαθητές ηλικίας 16 ετών στα Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης. Τα προγράμματα αυτά σχεδιάστηκαν με βάση τις δεξιότητες των παιδιών και τις *πραγματικές* εργασίες που έπρεπε να γίνουν στο Εργαστήριο, καθώς αυτό θα παραινούνε τους μαθητές πολύ περισσότερο απ' ότi κάποια θεωρητικά καθήκοντα. Οι δραστηριότητες περιλάμβαναν τη δημιουργία αναρτήσεων σε ιστολόγια, τη συγγραφή άρθρων στον ιστότοπο των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης, σε κανάλια κοινωνικής δικτύωσης, την επεξεργασία βιντεοσκοπημένων συνεντεύξεων και την επιμέλεια μικρότερων συνόλων δεδομένων από μεγαλύτερα. Ως παραδείγματα αναφέρονται τα εξής:
  - Η Ruby Dixon επιμελήθηκε μια συλλογή ψηφιοποιημένων βιβλίων με εικόνες για τη Φινλανδία που χρησιμοποιήθηκαν από τον ιστότοπο της φινλανδικής πρεσβείας για τον εορτασμό των 100 χρόνων από την ίδρυση της Φινλανδίας.
  - Η Nadya Miryanova συνεργάστηκε με τον Ρώσο επιμελητή και την ίδια συλλογή βιβλίων για να βρει βιβλία γραμμένα στη ρωσική γλώσσα.

Συνεργασίες και συμπράξεις

Οι επαγγελματίες της πολιτιστικής κληρονομιάς, είτε πρόκειται για βιβλιοθηκονόμους, είτε για αρχειονόμους, είτε για επιμελητές μουσείων, έχουν συνηθίσει να συζητούν με τους χρήστες. Οι συζητήσεις αυτές μπορεί να οδηγήσουν σε απλές συνεργασίες και μερικές φορές και μερικές φορές σε πιο επίσημες συμπράξεις.

Στην ανάρτησή της στο ιστολόγιο του 2012 με τίτλο **Ποιες είναι οι προκλήσεις για τις Ψηφιακές Ανθρωπιστικές σπουδές στη βιβλιοθήκη**; [πρωτότυπος τίτλος: What are some challenges to doing DH in the library?], η Miriam Posner, Επίκουρη Καθηγήτρια Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Σπουδών, μιλάει για «την πολυπλοκότητα της συνεργασίας με το διδακτικό προσωπικό» και τονίζει τη σημασία του να είναι κανείς «συντονισμένος με την ιδιαίτερη δυναμική αυτού του είδους της σχέσης». Τονίζει τη σημασία της ισότητας στη σχέση μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και ακαδημαϊκών ερευνητών. Η ένταση φαίνεται να οφείλεται στις αντικρουόμενες ανάγκες τους: οι μεν βιβλιοθήκες θέλουν να παρέχουν υψηλής ποιότητας και ολοκληρωμένη πρόσβαση στις ψηφιοποιημένες και εξ αρχής ψηφιακές συλλογές (born-digital) τους, που είναι ολοένα και περισσότερες. Οι δε ερευνητές των ανθρωπιστικών επιστημών χρειάζονται εύκολη πρόσβαση σε ψηφιακές συλλογές, ιδανικά από τον φορητό τους υπολογιστή, συχνά από διάφορες βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία, από τα οποία θα μπορούν να δημιουργήσουν κατ' επανάληψη τα ψηφιακά τους σώματα κειμένων (digital corpora) ως απάντηση στα συγκεκριμένα ερευνητικά τους ερωτήματα.

Η συνεργασία μπορεί να είναι μια πολύπλοκη υπόθεση, αλλά τις περισσότερες φορές προσφέρει ένα πλούσιο περιβάλλον όπου συντελείται η ανάπτυξη.

Υποτροφίες, προγράμματα φιλοξενίας και βραβεία

Δύο αξιοσημείωτα προγράμματα συνεργασίας και συμμετοχής που χρησιμοποιούν πολλά Εργαστήρια είναι το πρόγραμμα υποτροφιών ή το πρόγραμμα φιλοξενίας (residency). Επιτρέπουν σε διαφορετικούς τύπους χρηστών, όπως καλλιτέχνες, σχεδιαστές, δημοσιογράφους και ερευνητές, να ασχοληθούν με τις συλλογές και τις υπηρεσίες των Εργαστηρίων. Τα προγράμματα αυτά είναι ένας επιτυχημένος τρόπος για τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς να προσεγγίσουν νέα ακροατήρια. Και πάλι, δεν υπάρχει μια ενιαία προσέγγιση που να ταιριάζει σε όλους και ο πραγματικός σχεδιασμός ενός προγράμματος υποτροφίας ή φιλοξενίας εξαρτάται από τη χρηματοδότηση, τη διαθεσιμότητα και την δέ-

σμευση του εκάστοτε οργανισμού. Όταν εργάζεστε με υποτρόφους (fellows) και συμμετέχοντες σε προγράμματα φιλοξενίας (residents), συνιστάται να υπογράψετε μια σύμβαση που θα διευκρινίζει τη διανοητική ιδιοκτησία και τις άδειες χρήσης, καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις της συνεργασίας. Αυτό ισχύει επίσης και για άλλες παρόμοιες μορφές συμπράξεων, όπως οι διαγωνισμοί ή τα βραβεία. Ένα εξαιρετικό παράδειγμα Εργαστηρίου που χρησιμοποιεί τέτοια προγράμματα είναι τα Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (BL), που προωθούν και ενθαρρύνουν την ψηφιακή υποτροφία με τη διεξαγωγή **βραβεύσεων, διαγωνισμών και έργων**. Ενδεικτικές κατηγορίες βραβείων είναι: τα βραβεία έρευνας, τέχνης, επιχειρηματικότητας, διαφήμισης, εκπαίδευσης και διδασκαλίας, καθώς και βραβεία για το προσωπικό του Εργαστηρίου BL. Το Εργαστήριο DX προσφέρει ένα ελαφρώς διαφορετικό είδος προγράμματος επιχορηγήσεων, όπως αναλύεται κατωτέρω:

Παράδειγμα: Digital Drop-In, Εργαστήριο DX - Κρατική Βιβλιοθήκη Νέας Νότιας Ουαλίας

Το Εργαστήριο DX της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Νέας Νότιας Ουαλίας προσφέρει μια σειρά από διαφορετικές συνεργασίες, από μικρές επιχορηγήσεις που είναι γνωστές με την ονομασία **Digital Drop-In**, μέχρι μια υποτροφία. Το Drop-In είναι μια μικρή, χαμηλού κόστους και ταχύτερου ρυθμού σύμπραξη συνεργασίας, που δίνει στα άτομα την ευκαιρία να εξερευνήσουν μια ιδέα χρησιμοποιώντας τη συλλογή της Βιβλιοθήκης. Επίσης, αξιολογεί τις γνώσεις του προσωπικού από άλλα τμήματα του οργανισμού, όπως τους επιμελητές, το προσωπικό του αναγνωστηρίου, τις ομάδες της Υπηρεσίας Αυτοχθόνων και της Υπηρεσίας Μάθησης.

Εμπορικές συνεργασίες

Οι εμπορικές συνεργασίες είναι ένα εγχείρημα που πρέπει να προσεγγίζεται με μεγαλύτερη προσοχή. Ωστόσο, μπορούν να χρησιμεύσουν ως γέφυρα για την έλλειψη χρηματοδότησης και την προώθηση μιας επιχειρηματικής προσέγγισης στις δραστηριότητες του Εργαστηρίου. Τα ιδρύματα GLAM παρέχουν επίσης ευκαιρίες στους επιχειρηματίες για προώθηση της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, ανάπτυξη ιδεών για νέα προϊόντα και νεοφυείς επιχειρήσεις. Ειδικότερα, οι συνεργασίες με τις κοινότητες των νεοφυών επιχειρήσεων ή τους πρωτοπόρους της τεχνολογίας μπορούν να είναι αποτελεσματικές συμπράξεις, επειδή ο τρόπος εργασίας τους ευθυγραμμίζεται με αυτόν των Εργαστηρίων. Και οι δύο πειραματίζονται, δοκιμάζουν, δημοσιεύουν, επαναλαμβάνουν και μαθαίνουν να κάνουν τις ιδέες ή τα προϊόντα τους καλύτερα και πιο χρήσιμα, όπως συνέβη με το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης του Σαν Φρανσίσκο.

Παράδειγμα: Self Composed, Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης του Σαν Φρανσίσκο

Όπως ανακάλυψαν τα Εργαστήρια του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης του Σαν Φρανσίσκο (SFMOMA) κατά τη **συνεργασία τους με την Adobe**, «τα μουσεία και οι εταιρείες τεχνολογίας δεν είναι πάντα οι καλύτεροι συνεργάτες» (Winesmith, 2016). Ο Winesmith περιγράφει αυτή τη συνεργασία ως μια σύμπραξη δύσκολη στην πράξη, που όμως ευθυγραμμίστηκε με τις αξίες του Εργαστηρίου και με τον τρόπο με τον οποίο επηρέαζε την κοινότητα και τη βιομηχανία. Το έργο Self Composed που υλοποιήθηκε σε συνεργασία με την Adobe Systems, ήταν ένα εξαιρετικά επιτυχημένο μείγμα τέχνης και τεχνολογίας που ενέπνευσε τους επισκέπτες να δημιουργήσουν «selfies» μέσω αυτής της πολύ δημοφιλούς εμπειρίας. Και οι δύο εταίροι, παρά τις διαφορετικές τους προτεραιότητες και προσεγγίσεις, συνεργάστηκαν για να προσφέρουν αυτή τη μοναδική εμπειρία. Μερικές φορές, αξίζει να εξετάσουμε το ενδεχόμενο μιας απροσδόκητης συνεργασίας, υλοποιώντας την ίσως σε μικρή κλίμακα στην αρχή και επεκτείνοντάς τη στη συνέχεια, αν είναι επιτυχής.

Παράδειγμα: Foundry 658, Κρατική Βιβλιοθήκη της Βικτόρια

Η Κρατική Βιβλιοθήκη της Βικτόρια στην Αυστραλία συνεργάστηκε με το μουσείο ACMI για να ξεκινήσει το **Foundry658**, έναν χώρο που λειτουργεί ως επιταχυντής της δραστηριότητας (business accelerator) και επιχειρηματικό πρόγραμμα για την υποστήριξη επιχειρηματιών. Η διαδικασία τους περιγράφεται ως ένα μοντέλο «εκκίνησης-ανάπτυξης-κλιμάκωσης-σύνδεσης» (start-grow-scale-connect), το οποίο είχε υλοποιηθεί αρχικά στο ACMI-X, τον χώρο συνεργασίας 60 θέσεων, που είναι αφιερωμένος στις δημιουργικές βιομηχανίες.

Συνεργασία με την εκπαίδευση

Τα Εργαστήρια GLAM βρίσκονται σε προνομιακή θέση για την παροχή δεδομένων και εμπειρογνωμοσύνης για την προώθηση εκπαιδευτικών στόχων. Η συμβολή στα μαθήματα και τη διεξαγωγή τους, η φιλοξενία εργαστηρίων ή hackathons, η επίβλεψη ασκούμενων, η πραγματοποίηση παρουσιάσεων, η συγγραφή άρθρων, ιστολογίων και η συμμετοχή σε Book Sprints προσφέρουν δυνατότητες διάδοσης γνώσεων και δεξιοτήτων και σύνδεσης με την ευρύτερη κοινότητα. Αυτό μπορεί να γίνει σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Τα Εργαστήρια διατηρούν τόσο μακροχρόνιες συνεργασίες με πανεπιστήμια όσο και βραχυπρόθεσμες για την πραγματοποίηση συγκεκριμένων έργων. Οι συνεργασίες αυτές περιλαμβάνουν πρακτικές ασκήσεις φοιτητών, ερευνητικά έργα μεγάλης και μικρής κλίμακας, κοινή χρήση συνόλων δεδομένων και δημιουργία εργαλείων. Συχνά, τα Εργαστήρια παρέχουν στους φοιτητές και τους ερευνητές συνεργασίες και τεχνική υποστήριξη, όπως το πρόγραμμα μηχανικής μάθησης (machine learning) που ανέλαβαν τα Εργαστήρια της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Νεμπράσκα.

Τα πανεπιστήμια αναγνωρίζουν ότι η ψηφιακή καινοτομία ή η εκπαίδευση στη σχεδιαστική σκέψη, που είναι ζωτικής σημασίας για ορισμένους από τους φοιτητές τους, μπορεί να μην καλύπτεται σήμερα από τα μαθήματα που προσφέρει το ίδρυμά τους. Τα Εργαστήρια μπορούν να γεφυρώσουν αυτό το κενό συγκεντρώνοντας φοιτητές και εκθέτοντάς τους σε διαδικασίες σχεδιασμού σε πραγματικά έργα. Η αμοιβαία επωφελής αυτή συνεργασία απεικονίζεται στο παράδειγμα που ακολουθεί.

Παράδειγμα: Πρόγραμμα μηχανικής μάθησης, Εργαστήρια της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (LC) και Πανεπιστήμιο της Νεμπράσκα

Η ομάδα των Εργαστηρίων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου συνεργάστηκε με το Πανεπιστήμιο της Νεμπράσκα - Λίνκολν για την εφαρμογή της μηχανικής μάθησης στην προ-επεξεργασία συλλογών με σκοπό την αύξηση της ανακαλυψιμότητας και της ερευνητικής χρήσης των ψηφιακών συλλογών. Η σύμπραξη αυτή παρείχε πραγματικές εφαρμογές σε ερευνητικά ερωτήματα. Η επιλογή των δεδομένων και των εργαλείων εκπαίδευσης που χρησιμοποιήθηκαν ήταν απολύτως διαφανής σε αντίθεση με τις εμπορικά κατοχυρωμένες λύσεις «μαύρου κουτιού» που προσφέρουν οι κατασκευαστές. Αυτή η συνεργασία ενέπνευσε τα μελλοντικά σχέδια του Εργαστηρίου για δέσμευση των πανεπιστημίων να εναρμονίσουν τα ενδιαφέροντα και τα προγράμματά τους με τις ανάγκες της Βιβλιοθήκης γύρω από την εφαρμοσμένη έρευνα και ανάπτυξη.

Ένα νέο είδος συνεργασίας

Τα Εργαστήρια μπορούν να προσφέρουν έναν χώρο όπου οι πρώην εξωτερικοί συνεργάτες θα αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του Εργαστηρίου, ξεπερνώντας τον δυϊσμό του «**αυτοί και εμείς**». Τα Εργαστήρια GLAM μπορούν να θεωρηθούν ένας **τρίτος τύπος**, ο οποίος, **σύμφωνα με τον ορισμό της Wikipedia**, «είναι το κοινωνικό εκείνο περιβάλλον που λειτουργεί ξεχωριστά από τα δύο συνήθη κοινωνικά περιβάλλοντα του σπιτιού («πρώτος τύπος») και του χώρου εργασίας

(«δεύτερος τύπος»)). Αυτός ο **τρίτος τύπος** θα μπορούσε να αποτελέσει μέσο να επανεξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι επαγγελματίες της πολιτιστικής κληρονομιάς αλληλεπιδρούν με ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών ανθρώπων και κοινοτήτων εντός του χώρου του Εργαστηρίου. Αυτός ο τρίτος τύπος αφορά σε ανθρώπους και όχι σε φυσικούς ή εικονικούς χώρους: στα Εργαστήρια όλοι οι συνεργάτες είναι ίσοι. Το παρακάτω παράδειγμα δείχνει έναν τέτοιο χώρο όπου η καινοτομία, ο πειραματισμός και η συν-δημιουργία διαπνέονται από πραγματικό διάλογο.

Παράδειγμα: Εκκαθάριση & επιμέλεια δεδομένων για τη Βιβλιοθήκη: Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης, Βρετανική Βιβλιοθήκη

Το 2018, τα Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης συνεργάστηκαν με το Πανεπιστήμιο του Κολλεγίου του Λονδίνου και το προπτυχιακό μάθημα επιλογής «Information through the Ages» για την απόκτηση πτυχίου BA/BSc Science and Arts, όπου οι φοιτητές επιμελήθηκαν μια μικρή συλλογή δημόσιων βιβλίων από ένα πολύ μεγαλύτερο σύνολο. Αυτό έγινε με τη χρήση εργαλείων όπως το OpenRefine για τον καθαρισμό των μεταδεδομένων και σενάρια Python για την εξέταση μεγάλου όγκου κειμένου που υπεβλήθη σε οπτική αναγνώριση χαρακτήρων με τεχνικές εξόρυξης δεδομένων. Το παραγόμενο σύνολο δεδομένων θα δημοσιευτεί στην πύλη δεδομένων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης και οι μαθητές θα γίνουν «δημιουργοί συνόλων δεδομένων», ενώ τα ονόματά τους θα εμφανιστούν στο αποθετήριο δεδομένων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης.

Παράδειγμα: Imaginary Cities, Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης

Το **Imaginary Cities της Βρετανικής Βιβλιοθήκης** ήταν το καλλιτεχνικό ερευνητικό έργο - έκθεση του Βρετανοαμερικανού καλλιτέχνη Michael Takeo Magruder. Μεταμόρφωσε τη διαδικτυακή συλλογή ιστορικών αστικών χαρτών της Βρετανικής Βιβλιοθήκης σε φανταστικά αστικά τοπία για την Εποχή της Πληροφορίας (Magruder, 2019) που αποτυπώθηκαν σε τέσσερα έργα τέχνης. Στη δημοσίευση της έκθεσης, ο διευθυντής των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης, Mahendra Mahey είπε για τα πολυάριθμα έργα των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης: «Σχεδόν όλα αυτά τα εγχειρήματα ξεκίνησαν ως συζήτηση, και αυτό πράγματι συνέβη με την έκθεση *Imaginary Cities* του Michael Takeo Magruder [...] τώρα μάλιστα που αυτή η έκθεση πραγματοποιήθηκε, δεν μπορώ παρά να κοιτάξω πίσω και να θυμηθώ ότι όλα ξεκίνησαν από μια συζήτηση» (Mahey, 2019a).

Βασικά σημεία

Η επιτυχής συμμετοχή χρηστών και εταίρων:

- Απαιτεί την κατανόηση των κοινοτήτων των χρηστών και των αναγκών τους.
- Βοηθά στη δημιουργία στοχευμένων και προσαρμοσμένων δραστηριοτήτων του Εργαστηρίου.
- Υποστηρίζει τη διάδοση της γνώσης, τη βελτίωση των δεδομένων και την ανάπτυξη εργαλείων και υπηρεσιών.
- Βασίζεται στην ιδέα της συνεργασίας και της συνδημιουργίας σε έναν ανοικτό και ισότιμο διάλογο.
- Μπορεί να οδηγήσει σε πιο επίσημες συνεργασίες.

Επανεξέταση των συλλογών ως δεδομένων

Χωρίς δεδομένα δεν υπάρχουν Εργαστήρια. Αυτό το κεφάλαιο ασχολείται με τον εντοπισμό συλλογών και την αξιολόγηση της καταλληλότητάς τους για τα Εργαστήρια, τον τρόπο περιγραφής, προσβασιμότητας και επαναχρησιμοποίησής τους. Αναφέρεται επίσης στις στρατηγικές για την αντιμετώπιση των αταξινόμητων δεδομένων, καθώς και σε ορισμένες χρήσιμες βασικές έννοιες: διαφορετικές μορφές συλλογών, ψηφιοποίηση, μεταδεδομένα και διατήρηση. Κλείνει με μια περιπτώσιολογική μελέτη που εξετάζει τη διαθεσιμότητα των δεδομένων.

Σχετικά με τις ψηφιακές συλλογές

Τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς συλλέγουν ένα ευρύ φάσμα υλικού. Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, το υλικό αυτό ψηφιοποιείται ολοένα και συχνότερα και δημοσιεύεται σε ψηφιακές βιβλιοθήκες, σε αρχειακές πύλες ή σε δικτυακούς τόπους μουσείων. Η ψηφιοποίηση, μαζί με τεχνικές όπως η οπτική αναγνώριση χαρακτήρων (OCR), επηρεάζει μια συλλογή σε βαθμό που μπορεί να περιορίσει τις χρήσεις της. Επομένως, είναι σημαντικό η διαδικασία της ψηφιοποίησης να τεκμηριώνεται με όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες, καθώς αυτό συμβάλλει στο επίπεδο διαφάνειας της συλλογής. Η συλλογή και η διατήρηση υλικού που έχει δημιουργηθεί εξ' αρχής ψηφιακά (born-digital), όπως αρχεία ιστοσελίδων, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, βιντεοπαιχνίδια και λογισμικό, γίνεται όλο και πιο κοινή.

Όσον αφορά τις συλλογές, η μακροπρόθεσμη σκέψη και ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός διασφαλίζουν τη χρήση τους για τις επόμενες δεκαετίες. Αυτή η διαδικασία θα ήταν κανονικά έργο του μητρικού οργανισμού, καθώς εγείρει σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τη μακροζωία ενός ιδρύματος. Ωστόσο, όταν ένα Εργαστήριο δημοσιεύει δεδομένα σε οποιαδήποτε μορφή, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η ψηφιακή διατήρηση της εν λόγω συλλογής. Μεταξύ των στοιχείων που πρέπει να μελετηθούν είναι η προσθήκη αναγνωριστικών ψηφιακών αντικειμένων (DOI), ο τρόπος αντιμετώπισης των μεταδεδομένων, των ψηφιακών αντικειμένων και των συναφών δεδομένων που αποτελούν τις ίδιες τις συλλογές. Διεξοδικές πληροφορίες σχετικά με αυτόν τον τομέα θα βρείτε στην **Digital Preservation Coalition**.

Οι συλλογές ως δεδομένα

Η παροχή πρόσβασης σε επίπεδο δεδομένων στις ψηφιοποιημένες και εξ' αρχής ψηφιακές συλλογές των πινακοθηκών, των βιβλιοθηκών, των αρχείων και των μουσείων βρίσκεται στο επίκεντρο των δραστηριοτήτων των Εργαστηρίων GLAM. Οι χρήστες παράγουν όλο και περισσότερο τα δικά τους δεδομένα και μαζί με τα Εργαστήρια GLAM πειραματίζονται για να δημιουργήσουν από κοινού νέα σύνολα δεδομένων. Η πρόσβαση σε μαζικές συλλογές σημαίνει ότι τα δεδομένα και τα μεταδεδομένα που σχετίζονται με τις ψηφιοποιημένες και της εξ' αρχής ψηφιακές συλλογές πολιτιστικής κληρονομιάς, μπορούν να χρησιμοποιηθούν με νέους τρόπους. Ένα εξαιρετικό παράδειγμα ομάδας, έργο της οποίας είναι να καταστήσει ευκολότερη τη δημοσίευση των συλλογών ως δε-

δομένων, είναι η πρωτοβουλία Always Already Computational: Collections as Data, που χρηματοδοτήθηκε από την εταιρεία Mellon, και αποσκοπούσε στην εξεύρεση ενός τρόπου τεκμηρίωσης, ανταλλαγής εμπειριών, και ανταλλαγής γνώσεων για την «υποστήριξη των χρηστών που θέλουν να ασχοληθούν με τις συλλογές ως δεδομένα» (Padilla, 2019).

Κοινή χρήση δεδομένων

Όταν οι συλλογές διατίθενται ως δεδομένα, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφορες παράμετροι. Ποια δεδομένα είναι διαθέσιμα για κοινή χρήση; Τι περιέχουν τα σύνολα δεδομένων και πώς κατασκευάστηκαν; Επιπλέον, κάθε σύνολο δεδομένων πρέπει να συνοδεύεται από ξεχωριστές δηλώσεις δικαιωμάτων - ή δεν θα υπάρχουν τέτοιες δηλώσεις; Πρέπει να αποφασιστεί πόσος χρόνος - αν υπάρχει - θα αφιερωθεί στην εκκαθάριση και την επιμέλεια των δεδομένων πριν από την κοινοποίηση. Επίσης, πώς θα διατίθενται τα δεδομένα στους χρήστες;

Εντοπισμός των συλλογών

Τα αιτήματα για τη χρήση συλλογών ως δεδομένα προέρχονται συχνά από εξωτερικούς συνεργάτες ή χρήστες. Εκτός από το να συμβάλλουν στη διευκόλυνση των αιτημάτων εξωτερικών φορέων για δεδομένα, πολλά Εργαστήρια συγκεντρώνουν προληπτικά δεδομένα συλλογών που θα μπορούσαν να ενδιαφέρουν το ευρύ κοινό. Ο κατάλογος των ψηφιοποιημένων συλλογών αποτελεί ένα εξαιρετικό σημείο εκκίνησης για να ελεγχθεί τι μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε υπολογιστικό επίπεδο. Ωστόσο, ο κατάλογος αυτός μπορεί να μην υπάρχει σε ένα μόνο μέρος, ιδίως αν έχει γίνει κατανομή σε διάφορα τμήματα, όπως δείχνει το παράδειγμα που ακολουθεί.

Παράδειγμα: Ψηφιακά στοιχεία, Εργαστήρια ÖNB

Οι πληροφορίες που αφορούν τις ψηφιοποιημένες συλλογές της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Αυστρίας είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό κατακερματισμένες και κατανομημένες σε διάφορα τμήματα και σε διάφορες μορφές αποθήκευσης. Έναν χρόνο μετά την επίσημη έναρξη λειτουργίας των Εργαστηρίων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Αυστρίας (ÖNB), η ομάδα βρίσκεται ακόμη στη διαδικασία εντοπισμού τυχόν πρόσθετων και κρυμμένων ψηφιοποιημένων στοιχείων.

Η συλλογή πληροφοριών για προηγούμενα και τρέχοντα έργα ψηφιοποίησης αποτελεί το τέλειο σημείο εκκίνησης για την καταγραφή των συλλογών που έχουν ψηφιοποιηθεί και όσων έχουν δημιουργηθεί εξ αρχής ψηφιακά. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να απευθυνθούμε στα άτομα του ιδρύματος που γνωρί-

ζουν γι' αυτά τα ζητήματα, όπως τους επιμελητές, τους θεματοφύλακες των συστημάτων της βιβλιοθήκης ή τους ειδικούς της πληροφορικής. Ορισμένα δεδομένα μπορεί να μην φαίνεται με την πρώτη ματιά ότι συνιστούν μια συλλογή, όπως οι εγγραφές σε έναν κατάλογο ψηφιακής βιβλιοθήκης, αλλά μπορεί να είναι πολύ σημαντικά, όπως δείχνει το ακόλουθο παράδειγμα.

Παράδειγμα: Delpher, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας (KB)

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας έχει δημοσιεύσει περίπου 100 εκατομμύρια σελίδες ψηφιοποιημένων κειμένων στην πλατφόρμα Delpher. Το Centrum voor Wiskunde en Informatica (CWI) επεξεργάστηκε τα ανώνυμα αρχεία καταγραφής αναζήτησης της πλατφόρμας για να ερευνήσει το ενδιαφέρον και τη συμπεριφορά των χρηστών στο τμήμα ψηφιοποιημένων εφημερίδων της πλατφόρμας αναζήτησης (Bogaard et al., 2019). Ο πίνακας εργαλείων (dashboard) που αναπτύχθηκε κοινοποιήθηκε στη συνέχεια στο Εργαστήριο ΚΒ και είναι πλέον διαθέσιμος για εσωτερικούς σκοπούς.

Περιγραφές συλλογών

Για να διευκολυνθεί η επαναχρησιμοποίηση των συλλογών, είναι σημαντικό αυτές να περιγράφονται λεπτομερώς. Όσο περισσότερες πληροφορίες μπορούν να μοιραστούν σχετικά με την ανάπτυξη του συνόλου δεδομένων, τόσο καλύτερα οι ερευνητές (και το Εργαστήριο) θα μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν στην εργασία τους, καθώς έτσι διασφαλίζεται η διαφάνεια, που είναι ζωτικής σημασίας για την κριτική των πηγών.

Διαφάνεια

Η παροχή διαφάνειας για κάθε σύνολο δεδομένων συνεπάγεται ότι ένα εργαστήριο πρέπει να είναι ανοικτό όσον αφορά τα δεδομένα και τις συλλογές που διαθέτει και να τα κοινοποιεί. Αυτό είναι πιο δύσκολο από ό,τι ακούγεται στο πλαίσιο ενός οργανισμού. Οι πολιτικές απόκτησης και διατήρησης αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου, όπως και η τεκμηρίωση και οι αρμοδιότητες. Τις περισσότερες φορές, οι συλλογές είναι μεγάλες και ακατάστατες και η τεκμηρίωση ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό. Η ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των χρηστών και του οργανισμού σχετικά με τις συλλογές και τα δεδομένα είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχή έκβαση των συνεργασιών. Η παροχή τεκμηρίωσης, για παράδειγμα, σχετικά με τον αρχικό σκοπό ενός έργου, τη στρατηγική επιλογής και ψηφιοποίησης, την υλοποίηση, τις τεχνικές λεπτομέρειες, και στη συνέχεια η ορθή κοινοποίηση αυτών των στοιχείων στους χρήστες, είναι ένα χρονοβόρο εγχείρημα, αλλά αξίζει τον κόπο.

Συστηματικά σφάλματα

Με την παροχή διαφανών στοιχείων σχετικά με τα παρεχόμενα σύνολα δεδομένων, καθίσταται δυνατή η εξέταση των συνόλων για (ακούσια ελπίζουμε) συστηματικά σφάλματα. Πολύ συχνά τα σφάλματα αυτά παρεισφρεύουν στη διαδικασία επιλογής για πρακτικούς λόγους, όπως για το μέγεθος ενός βιβλίου, το γράμμα εκτύπωσης ή ακόμη και θέματα πνευματικών δικαιωμάτων. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια ψηφιοποιημένη συλλογή που δεν θα είναι αντιπροσωπευτική, εν αντιθέσει προς μια συλλογή που έχει φυσική υπόσταση, όπως φαίνεται στο παρακάτω παράδειγμα.

Παράδειγμα: Sample generator, Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (BL)

Ο νικητής του διαγωνισμού των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης του 2013, Pieter Francois, ανέπτυξε ένα εργαλείο για την αναζήτηση 1,9 εκατομμυρίων εγγραφών βιβλίων του 19ου αιώνα που βρίσκονται στη Βρετανική Βιβλιοθήκη. Από αυτά, το 2,6% ήταν ψηφιοποιημένα. Ήθελε να δει αν το 2,6% που ψηφιοποιήθηκε ήταν αντιπροσωπευτικό του ευρύτερου δείγματος. Το εργαλείο επέτρεψε στους ερευνητές να επιλέξουν αντιπροσωπευτικά δείγματα βιβλίων βάσει φιλτραρισμένων όρων αναζήτησης τόσο ψηφιακών όσο και φυσικών αντικειμένων από ένα μεγαλύτερο σύνολο για περαιτέρω ανάλυση. Το εργαλείο αυτό βοήθησε τα Εργαστήρια της Βρετανικής Βιβλιοθήκης να κατανοήσουν εις βάθος τον τρόπο κατανομής του ψηφιοποιημένου υλικού που διαθέτει η Βρετανική Βιβλιοθήκη σε σχέση προς τις φυσικές συλλογές τόσο διαχρονικά όσο και ανά θέμα.

Άλλα ζητήματα συστηματικών σφαλμάτων, που θα μπορούσαν να είναι σημαντικά για την έρευνα, έχουν να κάνουν με προβληματισμούς δεοντολογικής περισσότερο φύσεως, όπως για την αντιπροσωπευτικότητα του φύλου και της εθνικότητας. Όπως αναφέρει ο Zaagsma (μεταξύ άλλων), η ψηφιοποίηση απέχει πολύ από το να είναι ουδέτερη (2019).

Πρόσβαση

Ιδανικά, ένα Εργαστήριο παρέχει ανοικτή πρόσβαση στα δεδομένα που διατίθενται μέσω αυτού. Ωστόσο, για διάφορους λόγους (όπως, ενδεικτικά, πνευματικά δικαιώματα, συμφωνίες δωρητών και άλλοι περιορισμοί που εξαρτώνται από τη συλλογή), ένα Εργαστήριο μπορεί να χρειαστεί να χρησιμοποιήσει δεδομένα περιορισμένης πρόσβασης. Ιδανικά, η πρόσβαση εξακολουθεί να είναι δυνατή για ερευνητικούς σκοπούς. Υπάρχουν δύο βασικοί τρόποι για να εξασφαλιστεί αυτό:

Εξ αποστάσεως πρόσβαση

Εάν λόγω περιορισμών δεν είναι δυνατή η ανοικτή πρόσβαση, το Εργαστήριο θα μπορούσε να επιλέξει να παρέχει δεδομένα για ερευνητικούς σκοπούς υπό προϋποθέσεις. Αυτό φυσικά αποτελεί επιλογή μόνο εάν οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων έχουν συμφωνήσει γι' αυτό ή έχουν συνάψει συμφωνία με τον οργανισμό ότι αυτό επιτρέπεται. Οι ερευνητές μπορούν να επικοινωνήσουν με το Εργαστήριο για να ζητήσουν δεδομένα. Στη συνέχεια, το Εργαστήριο μπορεί να καταρτίσει συμφωνία ή σύμβαση με τον εκάστοτε ερευνητή, η οποία θα καθορίζει τους κανονισμούς που συνδέονται με τη χρήση των δεδομένων, κατόπιν της οποίας αυτά θα μπορούν να κοινοποιηθούν.

Παράδειγμα: Περιορισμένα δεδομένα με εξ αποστάσεως πρόσβαση, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας-ΚΒ

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας-ΚΒ δημιούργησε στο Τμήμα Συλλογών μια **Υπηρεσία Δεδομένων** που ασχολείται με οτιδήποτε σχετίζεται με την παράδοση και την πρόσβαση στις ψηφιακές συλλογές της ΚΒ. Για όλες τις συλλογές που είναι διαθέσιμες στο Delpher, η ΚΒ έχει συνάψει συμφωνίες με τους οργανισμούς των δικαιούχων ότι τα δεδομένα μπορούν να κοινοποιηθούν για ερευνητικούς σκοπούς. Κάθε φορά που οι ερευνητές ζητούν δεδομένα υπογράφουν μια τυποποιημένη συμφωνία και μόλις λήξει η συμφωνία υποχρεούνται να τα διαγράψουν.

Δικαιώματα και άδειες χρήσης

Το καθεστώς δικαιωμάτων μιας συλλογής δεδομένων ή ενός στοιχείου δεδομένων δεν είναι πάντα σαφές. Οι συλλογές μπορεί να περιέχουν ακόμη και **ορφανά έργα**. Παρόλο που τα ζητήματα που αφορούν τις δηλώσεις δικαιωμάτων είναι πολύπλοκα, είναι σημαντικό να τα γνωρίζετε και να είστε σε θέση να συζητάτε τεκμηριωμένα με τους νομικούς συμβούλους σχετικά με τη χρήση συλλογών εντός του νομικού πλαισίου.

Οι ομάδες των Εργαστηρίων είναι συχνά σε θέση να υποστηρίξουν την ευρεία χρήση συλλογών και δεδομένων με άγνωστη κατάσταση δικαιωμάτων ή με πολύπλοκα αιτήματα εφαρμογής. Επομένως, είναι σημαντικό ένα μέλος του Εργαστηρίου να γνωρίζει καλά το θεσμικό πλαίσιο της χώρας για τα θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και να κατανοεί την ευελιξία

Επιτόπια πρόσβαση

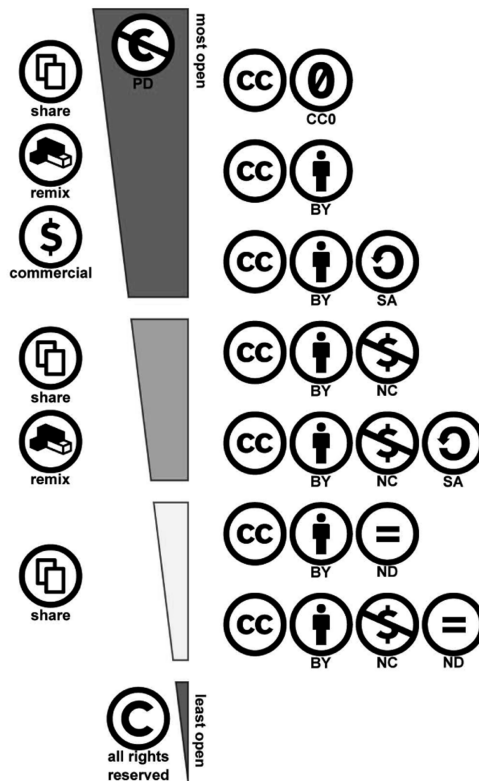
Για πολύ περιορισμένες ή προσωπικές συλλογές μπορεί να απαιτείται επιτόπια πρόσβαση. Συνήθως, σε αυτές τις περιπτώσεις, οι χρήστες πρέπει να επικοινωνούν με το Εργαστήριο ή τον οργανισμό πριν από την πρόσβαση στα δεδομένα, να συμφωνούν επίσημα με τους όρους χρήσης και να έχουν πρόσβαση στις συλλογές μόνο επιτόπου. Τα ερευνητικά αποτελέσματα μπορεί να περιορίζονται στις παραμέτρους που έχουν συμφωνηθεί με το Εργαστήριο ή τον οργανισμό. Είναι επίσης δυνατή η δημιουργία επιτόπιας πρόσβασης με ασφαλή σύνδεση, όπως φαίνεται στο παρακάτω παράδειγμα.

Παράδειγμα: Περιορισμένα δεδομένα με επιτόπια πρόσβαση, Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας

Για ορισμένους τύπους δεδομένων περιορισμένης πρόσβασης, η Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας παρέχει στους ερευνητές μια υπηρεσία με την οποία δημιουργούν αυτόνομες, εσωτερικές υπολογιστικές συστάδες, διασφαλίζοντας ότι τα δεδομένα δεν θα είναι διαθέσιμα πέραν του συμφωνημένου σκοπού τους. Προκειμένου να συμμορφωθεί με τον Γενικό Κανονισμό της ΕΕ για την Προστασία των Δεδομένων (ΓΚΠΔ), η βιβλιοθήκη δημιουργεί και διατηρεί για έξι μήνες ένα αρχείο καταγραφής, ώστε να μπορεί να αναδημιουργήσει ό,τι έχει κάνει ο ερευνητής στο σύμπλεγμα. Σε πιο σύνθετες περιπτώσεις χρήσης (όπως για τα δεδομένα του δανέζικου διαδικτυακού αρχείου), η Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας παρέχει έναν προγραμματιστή/σύμβουλο για να συνεργαστεί με τον ερευνητή και να διασφαλίσει την τήρηση των κανονισμών.

που μπορεί να υπάρχει στη νομοθεσία. Η παροχή πρόσβασης σε δεδομένα και συλλογές συνοδεύεται από τους δικούς της προβληματισμούς όταν συζητάμε για άδειες χρήσης. Οι νομικοί περιορισμοί και η έλλειψη ανοικτών αδειών περιορίζουν τη χρήση των δεδομένων. Κάθε χώρα έχει τη δική της νομοθεσία και, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει ένα ενιαίο πρότυπο (για τις συλλογές) σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα Εργαστήρια πρέπει να εξετάσουν μια προσέγγιση διαχείρισης κινδύνου για τις άδειες χρήσης.

Οι άδειες που χρησιμοποιούνται συνήθως στα Εργαστήρια (και ακόμη και σε ολόκληρη την κοινότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς) είναι οι άδειες Creative Commons. Συνήθως περιγράφονται με τις συντομογραφίες τους, όπως CC-BY-SA. Ένας πλήρης κατάλογος των αδειών CC και των αντίστοιχων δυνατοτήτων επαναχρησιμοποίησής τους βρίσκεται στο παρακάτω διάγραμμα.

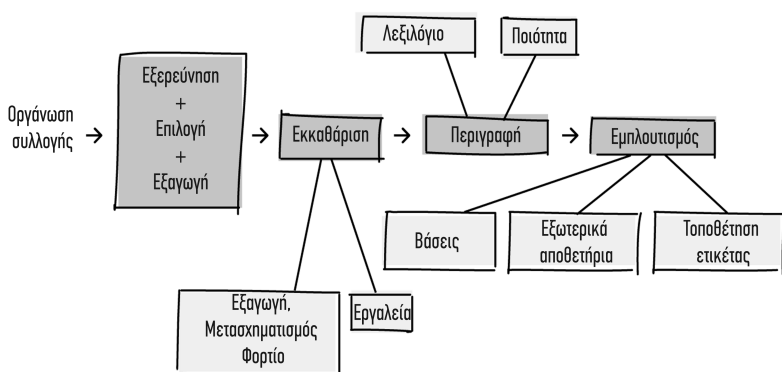
Άδειες Creative Commons

Επιμελημένα (curated) έναντι ακατάστατων δεδομένων (messy data)

Ως Εργαστήριο, μπορείτε να δημοσιοποιήσετε δεδομένα με περισσότερους από έναν τρόπους. Ανάλογα με την πρόθεση, το χρονοδιάγραμμα και την αναγκαιότητα, ένα σύνολο δεδομένων μπορεί να δημοσιοποιηθεί αμέσως μετά τη διαδικασία ψηφιοποίησής του. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ακατάστατων δεδομένων (messy data), τα οποία μπορεί να μην είναι κατάλληλα για όλους τους σκοπούς επαναχρησιμοποίησης. Ωστόσο, είναι ένας γρήγορος τρόπος διαμοιρασμού συλλογών και παρατηρείται συχνά στην κοινότητα των Εργαστηρίων. Ένας άλλος τρόπος είναι η επιμέλεια ενός συνόλου δεδομένων πριν από τη δημοσίευσή του. Αυτό απαιτεί αρκετή προσπάθεια και δεν είναι πάντα εφικτό. Παρέχει όμως στους χρήστες μια καθαρή και εύχρηστη συλλογή.

Επιμελημένα δεδομένα (Curated data)

Η επιμέλεια ενός συνόλου δεδομένων περιλαμβάνει διάφορα στάδια. Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται μια πιθανή επιλογή όπου τα δεδομένα αρχικά διερευνώνται, στη συνέχεια επιλέγονται και εξάγονται, κατόπιν εκκαθαρίζονται και κανονικοποιούνται με τη χρήση εργαλείων όπως το OpenRefine, περιγράφονται μέσω ελεγχόμενων λεξιλογίων και τέλος εμπλουτίζονται με τη χρήση τεχνικών όπως η αναγνώριση ονομαστικών οντοτήτων (Named Entity Recognition) και τα διασυνδεδεμένα δεδομένα (Linked Data).

Η προσέγγιση της επιμέλειας των δεδομένων συνεπάγεται ένα ευρύ φάσμα πλεονεκτημάτων, όπως τον κατάλογο βιβλιοθήκης στο ακόλουθο παράδειγμα.

Παράδειγμα: Μεταφορά ενός καταλόγου βιβλιοθήκης σε συνδεδεμένα ανοικτά δεδομένα RDA, Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes

Ο κατάλογος της Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes περιέχει περίπου 200.000 εγγραφές που δημιουργήθηκαν αρχικά σύμφωνα με το πρότυπο MARC21. Η βιβλιοθήκη ήθελε να ανοίξει τον κατάλόγό της μέσω συνδεδεμένων ανοικτών δεδομένων. Για τον σκοπό αυτό, χαρτογράφησαν τα περιεχόμενα της βάσης δεδομένων μέσω μιας αυτοματοποιημένης διαδικασίας σε τριπλέτες RDF που χρησιμοποιούν το λεξιλόγιο RDA για να περιγράψουν τις οντότητες, καθώς και τις ιδιότητες και τις σχέσεις τους. Στη συνέχεια δημιουργήθηκε μια ειδική διαδικτυακή διεπαφή για την αναζήτηση αυτής της νεοσύστατης βάσης δεδομένων. Επιπλέον, τα δεδομένα είναι διαθέσιμα στο κοινό και συνδέονται εύκολα με άλλες εφαρμογές (Candela et al., 2018).

Ακατάστατα δεδομένα (Messy data)

Τα περισσότερα Εργαστήρια ανοίγουν δεδομένα χωρίς καμία επιμέλεια. Οι χρήστες μπορούν στη συνέχεια να τα εξερευνήσουν και να αποφασίσουν το πώς μια συλλογή μπορεί να ταιριάζει στην έρευνά τους. Το πρόβλημα παρακάμπτεται ενίοτε μέσω τεχνολογικών λύσεων, και τα δεδομένα που είναι πολύ ακατάστατα για ορισμένες χρήσεις μπορούν να αναλυθούν εύκολα με άλλες μεθόδους. Εάν η ακαταστασία των δεδομένων είναι επιζήμια για ένα συγκεκριμένο ερευνητικό έργο, η εκκαθάριση των δεδομένων θα πρέπει να προβλεφθεί από την αρχή του έργου. Η εκκαθάριση μπορεί στη συνέχεια να γίνει από τους εταίρους του έργου, σε συνεργασία με το Εργαστήριο, ή από την κοινότητα των χρηστών μέσω μιας πλατφόρμας πληθοπορισμού. Το σχετικό κόστος και οι προσπάθειες που θα απαιτηθούν για την εκκαθάριση των δεδομένων θα πρέπει στη συνέχεια να συνυπολογιστούν στο έργο και δεν μπορούν να γίνουν μόνο από το Εργαστήριο.

Άλλα παραδείγματα συνόλων δεδομένων

Εκτός από τις κύριες ψηφιακές συλλογές του ιδρύματος, το Εργαστήριο μπορεί να κοινοποιήσει και άλλους τύπους συνόλων δεδομένων.

Παράγωγα δεδομένα (derived data)

Η εξαγωγή δεδομένων από ένα μεγαλύτερο σύνολο παράγει μια συλλογή που πληροί τις προϋποθέσεις για διαφορετική χρήση. Οι εξαγωγές αυτές είναι συνήθως χρονοβόρες και η κοινοποίηση των τελικών αποτελεσμάτων ωφελεί την κοινότητα του Εργαστηρίου. Ένα παράδειγμα συνόλου παράγωγων δεδομένων είναι το σύνολο KBK-1M του Εργαστηρίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ολλανδίας.

Παράδειγμα: KBK-1M, Εργαστήριο KB

Κατά τη διάρκεια ενός προγράμματος φιλοξενίας ερευνητών στο ολλανδικό Εργαστήριο KB, οι ερευνητές και η ομάδα του Εργαστηρίου, εξήγαγαν όλες τις εικονογραφήσεις και τις λεζάντες από ένα μεγαλύτερο σύνολο ψηφιοποιημένων εφημερίδων. Αυτό το σύνολο (**KBK-1M**) προσφέρεται πλέον ως παράγωγο σύνολο, ώστε οι υπόλοιποι ερευνητές να μη χρειάζεται να εξάγουν εκ νέου τα δεδομένα.

Δεδομένα εκπαίδευσης

Τα δεδομένα που είναι κατάλληλα ως δεδομένα εκπαίδευσης σε εφαρμογές εμπάθουσας στη γνώση είναι περιζήτητα. Η παροχή έγκυρων και επαρκών δεδομένων εκπαίδευσης αποτελεί προϋπόθεση για πλήθος ερευνητικών έργων. Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα από την απλή παροχή των δεδομένων εκπαίδευσης, στην κοινοποίηση του προ-εκπαιδευμένου μοντέλου (ή για να είμαστε πιο συγκεκριμένοι: των βαρών για το μοντέλο, που είναι το αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας) για επαναχρησιμοποίηση, μειώνεται σημαντικά το εμπόδιο πρόσβασης για τη χρήση της συλλογής σε ένα πλαίσιο μηχανικής μάθησης και παρέχονται χρήσιμες πληροφορίες για τους ερευνητές που εργάζονται στον τομέα αυτό.

Δεδομένα που δημιουργούνται από χρήστες

Ορισμένοι χρήστες παράγουν δεδομένα που μπορεί να είναι χρήσιμα για άλλους, και αν είναι πρόθυμοι να τα μοιραστούν και το καθήκον αυτό εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Εργαστηρίου, θα πρέπει να εξεταστούν τα ακόλουθα ερωτήματα:

Διαθέτει το Εργαστήριο την τεχνική υποδομή για την υποδοχή των εισερχόμενων δεδομένων από τους χρήστες;

- Πώς διασφαλίζει το Εργαστήριο τη διαφάνεια σχετικά με τη δημιουργία των δεδομένων;
- Σε ποιον ανήκουν τα δικαιώματα των δεδομένων που δημιουργήθηκαν; Ποιος είναι ο συγγραφέας;
- Μπορεί το Εργαστήριο να ανταποκριθεί σε πιθανά αναγκαία εμπάργκο ή άλλους περιορισμούς πρόσβασης;
- Είναι σε θέση το Εργαστήριο να διασφαλίσει (σε εύλογο βαθμό) ότι τα προσφερόμενα δεδομένα συμμορφώνονται με τα υφιστάμενα εθνικά και διακρατικά νομικά πλαίσια;

Συχνά, παράλληλα με τα Εργαστήρια, υπάρχουν έργα πληθοπορισμού που προσφέρουν τη δυνατότητα συνεργασίας και επανένταξης των δεδομένων που παράγονται από τους χρήστες στον οργανισμό μέσω του Εργαστηρίου. Οι μορφές των δεδομένων που παράγονται από χρήστες είναι ποικίλες, και οι πρωτοβουλίες πληθοπορισμού δεν αποτελούν τη μόνη τους πηγή. Για παράδειγμα, τα Εργαστήρια ΟΝΒ εργάζονται με δεδομένα που παράγονται από χρήστες από το Transkibus με τον ακόλουθο τρόπο.

Παράδειγμα: Ενσωμάτωση Transkribus, Εργαστήρια ÖNB

Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, η ομάδα των Εργαστηρίων ÖNB δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες της να ανεβάζουν συλλογές των δεδομένων των Εργαστηρίων στο **Transkribus**, μια πλατφόρμα για την εκπαίδευση και την εφαρμογή μοντέλων αναγνώρισης χειρόγραφου κειμένου (HTR) και οπτικής αναγνώρισης χαρακτήρων (OCR) σε ψηφιακές εικόνες. Το αποτέλεσμα (η αναγνώριση κειμένου που δημιουργείται από τον χρήστη) μπορεί στη συνέχεια να ενσωματωθεί εκ νέου στα Εργαστήρια για να μοιραστεί και να επαναχρησιμοποιηθεί από άλλους χρήστες του Εργαστηρίου. Η πραγματοποίησή του με τρόπο που να ικανοποιεί όλες τις απαιτήσεις όσον αφορά τη διαφάνεια και την ποιότητα των δεδομένων, τη βιωσιμότητα, καθώς και όλες τις νομικές πτυχές, είναι μια διαδικασία, η προετοιμασία και η εφαρμογή της οποίας αναμένεται να διαρκέσει περίπου μισό χρόνο.

Μελέτη περίπτωσης: Data Foundry, Εθνική Βιβλιοθήκη της Σκωτίας

Τον Σεπτέμβριο του 2019, η Εθνική Βιβλιοθήκη της Σκωτίας εγκαινίασε το **Data Foundry**. Το Data Foundry είναι η πλατφόρμα παροχής δεδομένων της Βιβλιοθήκης και αποτελεί μέρος της υπηρεσίας ψηφιακών υποτροφιών της. Οι αρχικές προσφορές συλλογών δεδομένων περιλάμβαναν ψηφιοποιημένες συλλογές, συλλογές μεταδεδομένων, δεδομένα χαρτών και χωρικά δεδομένα και οργανωτικά δεδομένα, με περαιτέρω συλλογές, όπως δεδομένα διαδικτυακών αρχείων, δεδομένα χρήσης συλλογών και οπτικοακουστικά δεδομένα, για μελλοντική αποδέσμευση. Το Data Foundry βασίζεται σε τρεις βασικές αρχές:

- **Ανοικτότητα:** Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Σκωτίας δημοσιεύει δεδομένα ανοικτά και σε μορφές που μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν.
- **Διαφάνεια:** Η προέλευση των δεδομένων λαμβάνεται σοβαρά υπόψη και υπάρχει διαφάνεια σχετικά με το πώς και γιατί έχουν παραχθεί.
- **Πρακτικότητα:** Τα σύνολα δεδομένων παρουσιάζονται σε μια ποικιλία μορφών αρχείων για να διασφαλιστεί ότι είναι όσο το δυνατόν πιο προσβάσιμα.

Αυτό περιλάμβανε βιβλιοθηκονομικές προσπάθειες για την παραγωγή συλλογών δεδομένων, ανοικτά και σε συνεπείς μορφές, φέρνοντας σε επαφή επιμελητές, ειδικούς σε θέματα δικαιωμάτων, προγραμματιστές και ειδικούς σε θέματα μεταδεδομένων, και είχε ως αποτέλεσμα την παροχή των δεδομένων με τρόπο που επιδιώκει να καθιερώσει - και να συνεχίσει να προωθεί - τις βέλτιστες πρακτικές.

Ανοικτότητα

Όλα τα δεδομένα που παρέχονται στο Data Foundry έχουν αξιολογηθεί ως προς τα δικαιώματα, ενώ οι άδειες χρήσης και οι δηλώσεις δικαιωμάτων που συνοδεύουν κάθε σύνολο δεδομένων παρατίθενται με σαφήνεια τόσο στην ιστοσελίδα όσο και στο αρχείο readme που αφορά το εν λόγω σύνολο δεδομένων. Η Βιβλιοθήκη δε διεκδικεί περαιτέρω έλεγχο των πνευματικών δικαιωμάτων επί των συνόλων δεδομένων που παράγει, και οι πληροφορίες σχετικά με τις **δηλώσεις άδειας χρήσης και δικαιωμάτων** που χρησιμοποιούνται, καθώς και το **Σχέδιο Δημοσίευσης Ανοικτών Δεδομένων** είναι διαθέσιμα στο Data Foundry.

Διαφάνεια

Ένας από τους πέντε στόχους της Υπηρεσίας Ψηφιακών Υποτροφιών είναι η «Εφαρμογή και προώθηση της διαφάνειας στις διαδικασίες δημιουργίας δεδομένων». Η ένταξη της διαδικασίας δημιουργίας δεδομένων σε πλαίσιο διατηρεί το νήμα από το αρχικό, φυσικό αντικείμενο (physical object) στο αντικείμενο ως δεδομένα (object-as-data). Καθώς δεν υπάρχουν υφιστάμενα πρότυπα ή διαδικασίες για τον τρόπο παρουσίασης των πληροφοριών που αφορούν με τον τρόπο και τον λόγο για τον οποίο τα αντικείμενα και οι συλλογές ψηφιοποιήθηκαν και παρουσιάστηκαν ως δεδομένα, η Εθνική Βιβλιοθήκη της Σκωτίας περιλαμβάνει επί του παρόντος αυτές τις πληροφορίες στα αρχεία METS του ψηφιοποιημένου υλικού και στα δεδομένα των συλλογών μεταδεδομένων. Επιπλέον, κάθε σύνολο δεδομένων τοποθετείται σε πλαίσιο από μια σειρά δηλώσεων στην ιστοσελίδα στην οποία παρουσιάζεται, όπως: αν έχει γίνει εκκαθάριση OCR- πόσα αρχεία περιλαμβάνει το σύνολο δεδομένων και σε ποια μορφή- πόσες λέξεις και γραμμές περιλαμβάνονται (για συλλογές που βασίζονται σε κείμενο)- και τα έτη που καλύπτει το σύνολο δεδομένων. Αυτές οι πληροφορίες αποτελούν βασικό μέρος του σχεδιασμού του Data Foundry και χρησιμεύουν για την παροχή μιας συνοπτικής πλαισίωσης των δεδομένων, τα οποία, χωρίς αυτές τις πληροφορίες, φαίνονται μάλλον αφηρημένα. Η βιβλιοθήκη γενικότερα διακρίνεται από διαφάνεια ως προς τη λειτουργία της και το Data Foundry παρέχει μια πλατφόρμα για οργανωτικά δεδομένα, όπως τα οικονομικά στοιχεία και τα περιβαλλοντικά δεδομένα.

Πρακτικότητα

Από την αρχή, το όραμα για τις προσφορές δεδομένων της Υπηρεσίας Ψηφιακών Υποτροφιών περιλάμβανε τη σημασία της διάθεσης συνόλων δεδομένων σε διάφορες μορφές και με συνεπή τρόπο, ώστε οι συλλογές να είναι χρησιμοποιήσιμες από χρήστες με διαφορετικές δεξιότητες και ανάγκες. Αυτό πε-

ριλαμβάνει τη διάθεση δεδομένων για λήψη (download), με βάση την ανατροφοδότηση από την κοινότητα των χρηστών, την προσφορά δοκιμών μεγάλων συνόλων δεδομένων και τη διασφάλιση ότι όλες οι ψηφιοποιημένες συλλογές είναι διαθέσιμες τόσο σε μορφή METS/ALTO όσο και σε μορφή απλού κειμένου. Οι συλλογές μεταδεδομένων παρέχονται σε MARC και Dublin Core, για να βοηθήσουν να γίνουν τα μεταδεδομένα της βιβλιοθήκης γνωστά σε νέα ακροατήρια, και τα οργανωτικά σύνολα δεδομένων παρέχονται σε τακτικά ενημερωμένα CSV αρχεία.

Βασικά σημεία

Συλλογές ως δεδομένα για τα Εργαστήρια GLAM σημαίνει:

- Ενεργοποίηση της χρήσης των συλλογών με βάση τους υπολογισμούς.
- Εντοπισμός των συλλογών και αξιολόγηση της καταλληλότητάς τους για τα έργα των εργαστηρίων.
- Προσβάσιμες και επαναχρησιμοποιούμενες συλλογές.
- Αντιμετώπιση των ακατάστατων δεδομένων (messy data).
- Λαμβάνουμε υπόψη τις σχετικές εργασίες για την ψηφιοποίηση, τα μεταδεδομένα, τα δικαιώματα και τη διατήρηση.

Η συνταγή των εργαστηριακών δεδομένων

Με αυτή η συνταγή θα φτιάξετε στα γρήγορα μια συλλογή ως σύνολο δεδομένων. Μπορεί να λερωθείτε, γι' αυτό συνιστάται να φοράτε προστατευτικό ρουχισμό, όπως μια ωραία συναισθηματική πανοπλία. Βεβαιωθείτε ότι είναι άνετη, επειδή μπορεί να χρειαστεί να τη φορέσετε για πολλή ώρα και μπορεί να ιδρώσετε. Αυτή η συνταγή μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιοδήποτε είδος δεδομένων, αλλά εδώ το κύριο συστατικό που θα χρησιμοποιήσουμε είναι το κείμενο .

Συναισθηματική θωράκιση

Συστατικά

- 1 κουβάς ψηφιοποιημένων εικόνων και το αντίστοιχο κείμενο.
- Εάν είναι δυνατόν: μεταδεδομένα.
- 1 ενθουσιώδης Labber.
- 1 νομικός σύμβουλος (καλός στη διεύρυνση ορίων).
- 1 γενναιόδωρη δόση ανθεκτικότητας.

Οδηγίες

**Παρακαλείστε να σημειώσετε ότι οι χρόνοι μαγειρέματος μπορεί να διαφέρουν, καθώς τα ιδρύματα έχουν διαφορετικά στυλ φούρνων, επίπεδα ενέργειας και όρεξη για ρίσκο.

- 1** Αναλύστε τη συλλογή σας και ανακαλύψτε τι περιέχει και πώς δημιουργήθηκε. Αυτό μπορεί να μη βγάζει κανένα νόημα και να είναι εντελώς τυχαίο και προκατειλημμένο, αλλά μην ανησυχείτε. Ίσως να χρειαστεί να μιλήσετε με άλλα άτομα στον οργανισμό σας γι' αυτό, αλλά μην ανησυχείτε, συνήθως είναι αρκετά ευτυχείς όταν μιλούν για τη δουλειά τους και το να τους ταΐζετε τούρτες βοηθάει. Έτσι χτίζετε σχέσεις (και διαβήτη).
- 2** Καταγράψτε όλα όσα μάθατε στο βήμα 1. Δε χρειάζεται να το κάνετε αυτό μόνοι σας και η αντιγραφή/επικόλληση είναι μια εξαιρετική προσέγγιση.

- 3** Προετοιμάστε μια περιληπτική παρουσίαση για τον νομικό σας σύμβουλο σχετικά με τους λόγους για τους οποίους το σύνολο θα πρέπει να διατίθεται με ανοικτή άδεια χρήσης.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αυτό το βήμα είναι απαραίτητο μόνο αν στον νομικό σας σύμβουλο δε αρέσει να διευρύνει τα όρια.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Εάν έχετε δεδομένα που υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα, συμπεριλάβετε την παράκαμψη για την παροχή πρόσβασης στην παρουσίασή σας. Διαβάστε το κεφάλαιο σχετικά με την κοινή χρήση δεδομένων για χρήσιμες συμβουλές.

- 4** Ανακατέψτε απαλά την τεκμηρίωση, την παρουσίασή σας, τον νομικό σύμβουλο και τη διοίκηση του οργανισμού σας σε μια μεγάλη κατσαρόλα (ιδανικά σε μια κλειδωμένη αίθουσα συσκέψεων) μέχρι να ληφθεί η απόφαση για τη δημοσίευση της συλλογής ως σύνολο δεδομένων.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αυτό το βήμα μπορεί να πάρει λίγο χρόνο και εδώ είναι που μπορεί να λερωθείτε. Μην το πάρετε προσωπικά αν τα όρια αντισταθούν την ώρα που προσπαθείτε να τα διευρύνετε.

- 5** Όταν σας δοθεί το πράσινο φως (αν πράγματι επιλέξετε να περιμένετε γι' αυτό, όχι ότι εμείς προτείνουμε κάτι...), η συλλογή είναι έτοιμη να δημοσιευτεί ως δεδομένα.

- 6** Σερβίρετε μερικά βότανα της επιλογής σας, όλη την τεκμηρίωση, μια σαφή δήλωση δικαιωμάτων με την ανοικτή άδεια χρήσης και στοιχεία επικοινωνίας σε μια δημόσια πλατφόρμα.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Εάν δε διαθέτετε πλατφόρμα δημοσίευσης ιδρύματος, σας συνιστούμε να δημοσιεύσετε τα δεδομένα σε ένα ανοικτό αποθετήριο όπως το Zenodo ή το Archive.org.

Μετασχηματισμός

Τα εργαστήρια είναι από τη φύση τους μετασχηματιστικά. Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο τα Εργαστήρια επιφέρουν αλλαγές, τόσο σε επίπεδο ιδρυμάτων όσο και εντός των υπηρεσιών. Περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο ανάπτυξης των εργαλείων και μια μελέτη περίπτωσης που πραγματοποιείται τον τρόπο με τον οποίο ένα κατά παραγγελία εργαλείο μεταφέρθηκε σε μια επιχειρησιακή υπηρεσία.

Εργαστήρια που προωθούν την αλλαγή

Σε γενικές γραμμές, τα περισσότερα Εργαστήρια γεννιούνται είτε από την ανάγκη μετασχηματισμού μιας πτυχής ενός υπάρχοντος ιδρύματος GLAM ή από την εισαγωγή ενός νέου στοιχείου σε αυτό. Στην περίπτωση αυτή, θα ήταν σκόπιμο να υιοθετήσουν ένα καινοτόμο πνεύμα στο όραμα και τις αξίες του Εργαστηρίου. Το κλειδί για να γίνει αυτό, είναι η δημιουργία συνθηκών για πειραματισμό, αποτυχία και ανάληψη ρίσκου.

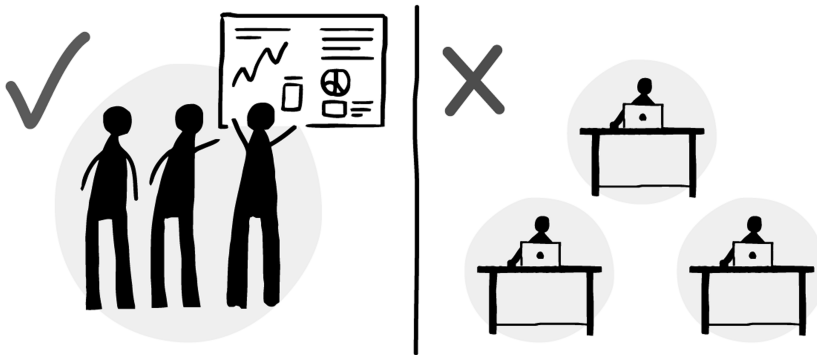
Δεν υπάρχει μια ενιαία προσέγγιση σχετικά με τον τρόπο που μπορεί να προωρήσει ο οργανωτικός μετασχηματισμός ή να μετρηθεί η επιτυχία. Άλλα εργαστήρια εστιάζουν στον οργανωτικό μετασχηματισμό και άλλα στην καινοτομία προϊόντων και υπηρεσιών. Και οι δύο μορφές μετασχηματισμού είναι εξίσου έγκυρες και θα καθοριστούν στα στάδια καθορισμού του οράματος, των αξιών και της έναρξης δημιουργίας ενός Εργαστηρίου.

Οργανωτική αλλαγή

Για τα Εργαστήρια που επικεντρώνονται στην οργανωτική καινοτομία, οι κύριοι στόχοι είναι η ενσωμάτωση νέων πρακτικών, δεξιοτήτων και νοοτροπιών στον οργανισμό. Αυτά τα Εργαστήρια μπορεί, από τον σχεδιασμό τους, να έχουν καθορισμένη διάρκεια ζωής. Ο μετασχηματισμός μετριέται από την αλλαγή των δραστηριοτήτων και πρακτικών του Εργαστηρίου προς τη συνήθη λειτουργία.

Πολιτισμικός μετασχηματισμός

Τα Εργαστήρια είναι μικρές και ευέλικτες μονάδες και από τη φύση τους πειραματικές. Οι μητρικοί τους οργανισμοί είναι πολύ μεγαλύτεροι, παρέχουν ευρείες υπηρεσίες και δεσμεύονται προς μια μακροπρόθεσμη προοπτική. Αυτό έχει ως φυσική συνέπεια τα ιδρύματα να τοποθετούνται ως συντηρητικά και απρόθυμα για ανάληψη κινδύνου. Για να ξεκινήσουν πειράματα σε όλο το ίδρυμα, τα Εργαστήρια πρέπει να οικοδομήσουν εσωτερική εμπιστοσύνη και υποστήριξη αναγνωρίζοντας την εμπειρία άλλων ομάδων, μελών του προσωπικού και διευθυντών και να μοιραστούν τα εύσημα. Αυτή είναι μια αποτελεσματική στρατηγική για να κερδίσετε την απαιτούμενη εμπιστοσύνη και υποστήριξη σε έναν οργανισμό. Ο Εργαστηριακός τρόπος εργασίας προωθεί τη συνεργασία, την ανταλλαγή γνώσεων και βγάζει το προσωπικό από την απομόνωση.

Ομαδική εργασία έναντι ατομικής εργασίας

Η ανάπτυξη των Εργαστηρίων που ασχολούνται με τον πολιτισμικό μετασχηματισμό ενός οργανισμού μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί απάντηση για τις σημερινές προκλήσεις, καθώς τα ιδρύματα πιέζονται να επαναπροσδιορίσουν τον εαυτό τους και ταυτόχρονα να επανακαθορίσουν τους τρόπους με τους οποίους δημιουργούν αξία για τις κοινότητές τους. Συχνά, τα Εργαστήρια θέτουν και απαντούν σε ερωτήσεις σχετικά με τα εσωτερικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν - πώς λειτουργούν, δομούνται και οργανώνονται, πώς και για ποιον υλοποιούν προγράμματα, πώς δημιουργούν εκθέσεις και διαδικτυακές υπηρεσίες και γενικότερα πώς δεσμεύουν για συμμετοχή τους χρήστες και τους επισκέπτες τους.

Τα χαρακτηριστικά ενός Εργαστηρίου που επιδιώκει τον ψηφιακό μετασχηματισμό είναι η συγκέντρωση ψηφιακής εμπειρογνομosύνης και νοοτροπίας σε ένα Εργαστήριο, ο καθορισμός των συνθηκών για γρήγορη εργασία και αποτυχία, η αποδοχή του κινδύνου, η επικοινωνία με το διαδικτυακό κοινό και η ανταλλαγή δεξιοτήτων, γνώσεων και εμπειρογνομosύνης.

Καινοτομία προϊόντος

Κύριος στόχος ενός Εργαστηρίου θα μπορούσε να είναι ο μετασχηματισμός των μοντέλων παροχής υπηρεσιών, η ανάπτυξη προϊόντων και η διασφάλιση της συνεχούς επανάληψης και αξιολόγησης των νέων τεχνολογιών πριν από την ενσωμάτωσή τους στις υπάρχουσες ομάδες, διαδικασίες και υπηρεσίες. Σε αυτά τα Εργαστήρια, οι ομάδες σαρώνουν συνεχώς με το βλέμμα τους τους τεχνολογικούς, πολιτιστικούς και κοινωνικούς ορίζοντες, και μαθαίνουν και συνεργάζονται με κοινότητες πρακτικής, προσωπικό και χρήστες.

Μετασχηματισμός υπηρεσιών

Σε όλους τους τομείς της καινοτομίας και του μετασχηματισμού, είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι η τεχνική αλλαγή είναι πολύ πιο εύκολο να επιτευχθεί από την κοινωνική και την οργανωτική αλλαγή. Τα Εργαστήρια που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών μπορούν να θεωρηθούν ως πρωτεργάτες ενός συγκεκριμένου τύπου ψηφιακού και πολιτιστικού μετασχηματισμού που είναι προσανατολισμένος στον καταναλωτή. Οι βιβλιοθήκες, ιδίως στον τομέα των GLAM, έχουν προχωρήσει αρκετά στον μετασχηματισμό των μοντέλων παροχής ψηφιακών υπηρεσιών τους μέσω της δημιουργίας και ενσωμάτωσης Εργαστηρίων. Οι ψηφιακές συλλογές, οι συλλογές ως δεδομένα, ο πειραματισμός με νέα εργαλεία και προϊόντα, η συνεργασία με τους χρήστες για την κατανόηση των αναγκών τους και οι διεπιστημονικές προσεγγίσεις που φέρνουν σε επαφή τεχνολόγους, επιμελητές, ειδικούς συλλογών, δημιουργούς και ερευνητές αποτελούν χαρακτηριστικά ενός Εργαστηρίου που επικεντρώνεται στον μετασχηματισμό των υπηρεσιών.

Η διαδικασία λειτουργίας του Εργαστηρίου

Ο πειραματισμός και η καινοτομία προκύπτουν σε ένα περιβάλλον όπου υπάρχει χώρος για εξερεύνηση και ανάληψη κινδύνων και εντολή για βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης. Έτσι ξεκινάει ο μετασχηματισμός, τον οποίο θεμελιώνει η διαδικασία λειτουργίας του Εργαστηρίου. Λαμβάνοντας ιδέες, υπηρεσίες, ερωτήσεις και συνεισφορές, μέσω μιας επαναληπτικής διαδικασίας ανάπτυξης, πειραματισμού, συνεργασίας και, τέλος, καινοτομίας, το Εργαστήριο επιφέρει βελτιώσεις σε εργαλεία, δεδομένα, μεθόδους και δεξιότητες και, τέλος, Αλλαγή.

Η διαδικασία λειτουργίας του Εργαστηρίου

Από το πρωτότυπο στην πράξη

Πρωταρχικός στόχος των Εργαστηρίων είναι να διευκολύνουν την καινοτομία εκμεταλλευόμενοι την τεχνολογία, που συχνά μπορεί να απαιτεί την ανάπτυξη νέων εργαλείων και την τροποποίηση των υφιστάμενων. Όταν είναι επιτυχημένα, τα εργαλεία αυτά μετατρέπονται από Εργαστηριακά πρωτότυπα σε ενσωματωμένα οργανωτικά εργαλεία. Η διαδικασία αυτή δεν είναι ποτέ γραμμική και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πολλές πτυχές κατά τη μετάβαση από το πρωτότυπο στην πράξη. Μια δομημένη προσέγγιση μπορεί να οδηγήσει σε επιτυχή αποτελέσματα για τα ιδρύματα. Αρκετά Εργαστήρια έχουν επιτύχει την υλοποίηση εργαστηριακών προγραμμάτων στον οργανισμό, τα οποία συνέβαλαν αργότερα στην ανάπτυξη υπηρεσιών, όπως το πρόγραμμα LOOM του Εργαστηρίου DX και η μέλτη περίπτωσης των KB Labs που παρατίθεται στο τέλος αυτού του κεφαλαίου.

Παράδειγμα: Πρόγραμμα LOOM, Εργαστήριο DX

Το LOOM ήταν το πρώτο πείραμα συλλογών του Εργαστηρίου DX, που δημιούργησε την τυχαία ανακάλυψη συλλογών στο διαδίκτυο. Σχεδιασμένο αρχικά ως ένα μικρό έργο ενός σταδίου, μέσω της διαδικασίας σχεδιασμού και της επακόλουθης επαναληπτικής ανάπτυξης εξελίχθηκε σε μια προσέγγιση τριών σταδίων για την παροχή πολλαπλών τρόπων ανακάλυψης αυτής της ψηφιακής συλλογής. Το πρόγραμμα έτυχε επιτυχούς υποδοχής από τους χρήστες και ο αντίκτυπός του μεταφέρθηκε στρατηγικά στο ίδρυμα- τα πορίσματά του ήταν καταλυτικά για το Πρόγραμμα Collection Experience της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Νέας Νότιας Ουαλίας.

Εργαστήριο DX - Πρόγραμμα LOOM.

Ανάπτυξη εργαλείων

Η χρήση εργαλείων και η ανάπτυξη τους με δομημένο τρόπο επιταχύνει την εύκολη ενσωμάτωση. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ένα ενιαίο μοντέλο για όλα τα Εργαστήρια, οι βέλτιστες πρακτικές γύρω από την προετοιμασία, τη δημιουργία και τη συντήρηση των εργαλείων μπορούν να βοηθήσουν στον καθορισμό της προσέγγισης του Εργαστηρίου. Η χρήση των υφιστάμενων προτύπων παρέχει γόνιμο έδαφος για ταχεία και αποδοτική ανάπτυξη λογισμικού και δίνει τη δυνατότητα σε τρίτους να αξιοποιήσουν το έργο των Εργαστηρίων.

Προετοιμασία εργαλείων

Η ανάπτυξη λογισμικού μπορεί να γίνει πολύ προσωπική, πολύ γρήγορα. Η ερ-

γασία σε μια ομάδα, ή ακόμη και με συναδέλφους ή ομάδες, απαιτεί έναν κοινό κώδικα συμπεριφοράς για τον τρόπο συνεργασίας. Η ειλικρίνεια και η ευγένεια κατά τη συνεργασία διασφαλίζει ότι οι προσδοκίες που υπάρχουν από την αλληλεπίδραση των ατόμων συμβαδίζουν με τους τρόπους εργασίας τους. Επιπλέον, η παροχή ενός σαφούς πλαισίου επικοινωνίας και μεθόδων εργασίας, καθώς και κοινών στόχων, ανοίγει τον δρόμο για την επιτυχή συνεργασία. Ένα παράδειγμα αυτού είναι η αρχή της κοινής ιδιοκτησίας του κώδικα, η έγκαιρη συμφωνία επί της οποίας προάγει τη στενότερη συνεργασία και διασφαλίζει ότι δε θα υπάρξουν διαφωνίες στη συνέχεια. Η αδειοδότηση λογισμικού αποτελεί μέρος του σταδίου προετοιμασίας. Επιλέξτε μια άδεια χρήσης που να είναι όσο το δυνατόν πιο ανοικτή και ταυτόχρονα να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του ιδρύματός σας. Για τον σκοπό αυτό διατίθενται χρήσιμα εργαλεία, όπως το **Choose a license**.

Οι δεξιότητες και γνώσεις που υπάρχουν σε μια ομάδα επηρεάζουν την επιλογή του προγραμματιστικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, για όσες ομάδες διαθέτουν ευρύ φάσμα δεξιοτήτων, υπάρχουν βιβλιοθήκες λογισμικού που σχετίζονται στενά με τον τύπο της ανάλυσης που απαιτείται. Για παράδειγμα, υπάρχει μεγάλος αριθμός εργαλείων Επεξεργασίας Φυσικής Γλώσσας (Natural Language Processing, NLP) που είναι διαθέσιμα σε γλώσσες προγραμματισμού όπως η Python και η Java, ενώ η μηχανική όραση (computer vision) έχει τις ρίζες της στη C++.

Δημιουργία εργαλείων

Στο περιβάλλον των Εργαστηρίων, η συγγραφή τεκμηρίωσης κατά τη διάρκεια της διαδικασίας μοντελοποίησης είναι σημαντική: η τεκμηρίωση πρέπει να αποτελεί μέρος της διαδικασίας δημιουργίας, καθώς έτσι παρέχεται διαφάνεια και πλαίσιο. Σχετική με αυτό είναι και η οδηγούμενη από ελέγχους ανάπτυξη (test-driven development), που επιτρέπει πιο τολμηρές αλλαγές.

Όπως συμβαίνει με κάθε ανάπτυξη λογισμικού, η χρήση ενός συστήματος παρακολούθησης και καταγραφής προβλημάτων (issue tracker) είναι ένας χρήσιμος τρόπος επισκόπησης των εργασιών και ταξινόμησης της ανάπτυξης. Η διαχείριση του πηγαίου κώδικα είναι ένα σύστημα για την παρακολούθηση των αλλαγών βάσει κώδικα που επιτρέπει τη συνεργασία – δίνοντας τη δυνατότητα σε πολλά άτομα να εργάζονται ταυτόχρονα στην ίδια βάση κώδικα. Αυτό επιτρέπει την εργασία των Εργαστηρίων επειδή:

- 1 Η συνεισφορά στο λογισμικό ανοικτού κώδικα απαιτεί τη χρήση της διαχείρισης του πηγαίου κώδικα για να καταστεί δυνατή η συνεισφορά και άλλων στον κώδικα και να ενισχυθεί η συνεργασία.
- 2 Η παρακολούθηση (tracking) επιτρέπει την πραγματοποίηση ριζικότερων αλλαγών στον κώδικα: υπάρχει λιγότερη ανησυχία σχετικά με την

ευθραυστότητα της εργασίας, καθώς μπορεί πάντα να γίνει επαναφορά της σε προηγούμενη έκδοση.

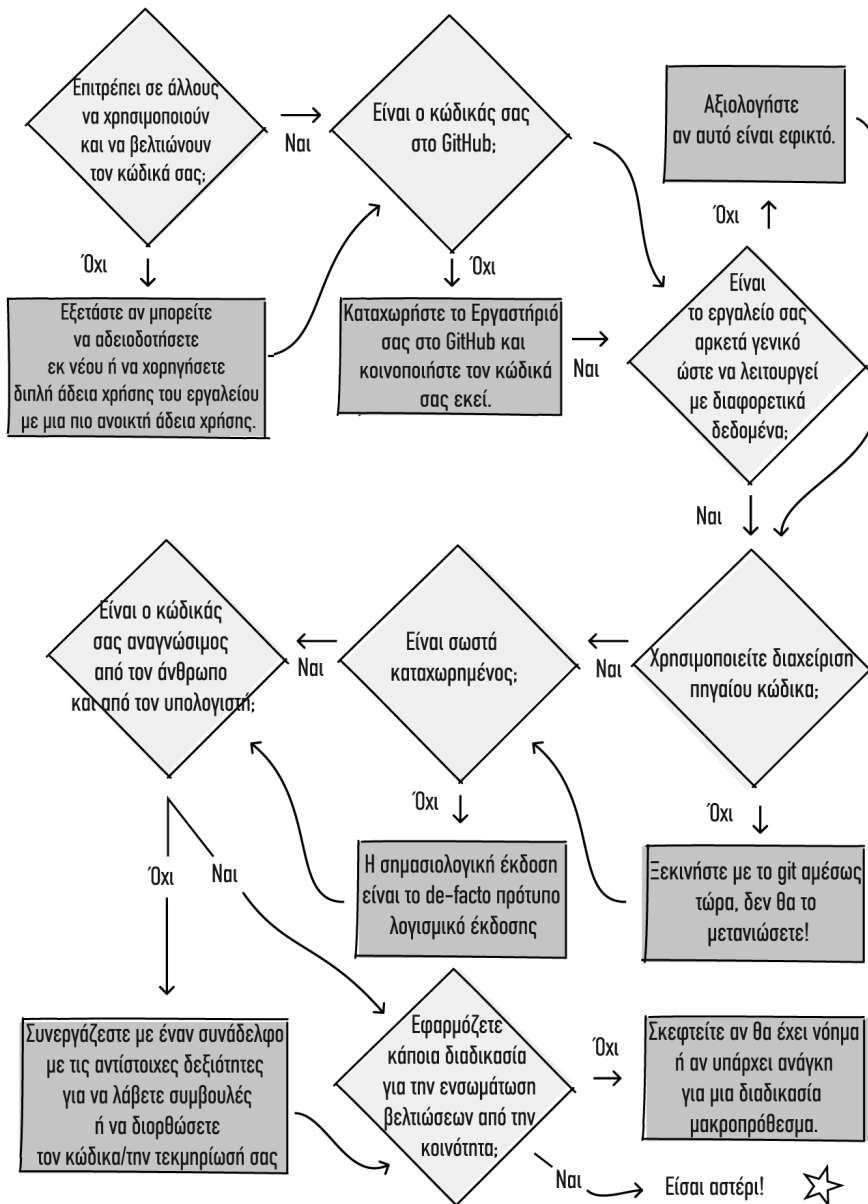
Σήμερα, το **Git** είναι το επίσημο πρότυπο διαχείρισης του πηγαιού κώδικα, καθιστώντας εύκολη τη επέκταση και τον πειραματισμό με τον κώδικα.

Συνεχής Ολοκλήρωση/ Συνεχής Ανάπτυξη (CI/CD) σημαίνει ότι διαθέτετε μια αλυσίδα εργαλείων που δημιουργεί αυτόματα το προϊόν σας από τον κώδικά σας και το αναπτύσσει. Αυτό επιτρέπει την ταχεία ανακύκλωση των χαρακτηριστικών, καθώς και τον πειραματισμό. Υποστηρίζει τη δυνατότητα αξιολόγησης των αλλαγών μαζί με τους χρήστες και μια επαναληπτική προσέγγιση στην επίλυση προβλημάτων.

Η ταχεία ανάπτυξη πρωτοτύπων/ Ελάχιστου Βιώσιμου Προϊόντος (MVP) είναι πρωταρχικής σημασίας για την ιδέα του πειραματισμού και επιτρέπει την κατανόηση του κατά πόσο ο κώδικας λειτουργεί. Επιτρέπει επίσης τη γρήγορη αποτυχία της εργασίας (work) ή των έργων/προγραμμάτων (projects), με αποτέλεσμα να υπάρχει η δυνατότητα να προχωρήσει κανείς παρακάτω και, ως εκ τούτου, να προοδεύσει ταχύτερα. Σε ένα πειραματικό περιβάλλον, δεν είναι πάντοτε σαφές το πού κατευθύνεται ένα έργο. Ακόμη και ένα βασικό πρωτότυπο είναι καλύτερο από άτακτες σκέψεις, γιατί θα επιτρέψει τη συνέχιση της επανάληψης, της ανάπτυξης και της βελτίωσης. Η ταχεία ανάπτυξη πρωτοτύπων βοηθά επίσης στον περιορισμό των επιλογών της γλώσσας προγραμματισμού.

Βιωσιμότητα των εργαλείων

Η βιωσιμότητα είναι το σημείο εκείνο όπου όλα αρχίζουν να παίρνουν τον δρόμο τους. Οι επιλογές που αφορούν την άδεια χρήσης, τη διαχείριση του ελέγχου πηγαιού κώδικα και την κοινή ιδιοκτησία κώδικα έχουν μεγάλο αντίκτυπο στη βιωσιμότητα των εργαλείων σας: είναι σημαντικό να υπάρχει σχεδιασμός για βιωσιμότητα καθ' όλη τη διάρκεια δημιουργίας των εργαλείων. Κατά την ανάπτυξη νέου λογισμικού, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ένα Σχέδιο Βιωσιμότητας Λογισμικού (Software Sustainability Plan) για τον σχεδιασμό της παραγωγής και των ενσωματωμένων βιώσιμων επιλογών. Ένα καλό παράδειγμα ενός τέτοιου σχεδίου είναι το **NL eScience Center Software Sustainability Protocol**. Η δημοσίευση κώδικα για διατήρηση και κοινή χρήση θα πρέπει ιδανικά να γίνεται σε μια ανοικτή και βιώσιμη πλατφόρμα. Ο κώδικας που δημοσιεύεται στο Github, για παράδειγμα, μπορεί επίσης να διατηρηθεί και στο Zenodo, προσθέτοντας έτσι αυτόματα ένα DOI στον κώδικα, συμβάλλοντας και πάλι στη βιωσιμότητα του λογισμικού. Το ακόλουθο διάγραμμα προτείνει μια μέθοδο για την αξιολόγηση της βιωσιμότητας των εργαλείων.

Απόσυρση εργαλείων

Τα εργαλεία που προσφέρετε μπορεί κάποια στιγμή να καταστούν απαρχαιωμένα ή να καταλήξουν να χρησιμοποιούνται από ελάχιστους χρήστες. Συνιστάται, επομένως, να τα επαναξιολογήτε σε ετήσια βάση προκειμένου είτε να τους κάνετε ενημέρωση είτε να τα αποσύρετε. Ενημερώστε ότι η ανάπτυξη ενός εργαλείου έχει διακοπεί ώστε να καταστεί δυνατή η συνέχιση της ανάπτυξης άλλων.

Ο κατάλογος ελέγχου που ακολουθεί παρέχει συμβουλές σχετικά με το τι πρέπει να σκεφτείτε κατά την απόσυρση ενός εργαλείου:

- 1** Τι είδους εργαλείο πρέπει να σταματήσει;
- 2** Είμαστε υποχρεωμένοι να διατηρούμε αυτό το εργαλείο σε λειτουργία; (Αυτό μπορεί να συμβαίνει, για παράδειγμα, όταν συνεργαζόμαστε με έναν εξωτερικό χρηματοδότη).
- 3** Μπορεί/πρέπει το εργαλείο να απορροφηθεί από τον μητρικό οργανισμό;
- 4** Ποιος συμμετέχει στην ανάπτυξη αυτού του εργαλείου;
- 5** Ποιος χρησιμοποιεί το εργαλείο;
- 6** Υπάρχουν εξωτερικοί σύνδεσμοι προς αυτό το εργαλείο που πρέπει να ληφθούν υπόψη;
- 7** Πώς πρέπει να διατηρηθεί το εργαλείο;
- 8** Τι τεκμηρίωση απαιτείται;
- 9** Ποιος πρέπει να γνωρίζει ότι η ανάπτυξη αυτού του εργαλείου θα σταματήσει;

Μελέτη περίπτωσης: Από κατά παραγγελία εργαλείο σε υπηρεσία: το SMURF της Βασιλικής Βιβλιοθήκης της Δανίας

Πριν από μερικά χρόνια, τα μέλη του τμήματος Πληροφορικής της Βασιλικής Βιβλιοθήκης της Δανίας συμμετείχαν σε ένα σεμινάριο υπό τη μορφή «εργαστηρίου» στο Πανεπιστήμιο Aarhus με θέμα τις Ψηφιακές Ανθρωπιστικές Επιστήμες (Digital Humanities). Στο σεμινάριο αυτό παρουσιάστηκαν διάφορα εργαλεία και μέθοδοι που έδειχναν πώς οι ερευνητές χρησιμοποιούν τα στατιστικά στοιχεία και τα σύνολα δεδομένων. Ένα από τα εργαλεία αυτά ήταν ένα πρόγραμμα n-gram viewer. Δεδομένου ότι τα τμήματα πληροφορικής έχουν μεγάλη γνώση των συλλογών και διαθέτουν σημαντικές ικανότητες ανάπτυξης frontend και backend συστημάτων, οι συμμετέχοντες αποφάσισαν να πραγματοποιήσουν μία επίδειξη της αρχής λειτουργίας ενός n-gram viewer στη συλλογή εφημερίδων, η οποία κατέληξε, λίγο αργότερα στη δημιουργία του SMURF. Στη συνέχεια, το n-gram viewer παρουσιάστηκε σε επιλεγμένους πανεπιστημιακούς ερευνητές, οι οποίοι θεώρησαν το εργαλείο ιδιαίτερα σημαντικό και χρήσιμο. Το εργαλείο μπορεί να εφαρμοστεί στη διδασκαλία, αλλά και σε μια πιο διερευνητική προσέγγιση της μελέτης των θεμάτων. Σε αυτό το σημείο, η λύση εφαρμοζόταν ακόμη σε εσωτερικό επίπεδο. Στη συνέχεια, προκειμένου να καταστεί το εργαλείο διαθέσιμο στους φοιτητές, ξεκίνησε μια συνεργασία με έναν νομικό σύμβουλο ώστε να διευκρινιστεί ποια δεδομένα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από τη συλλογή. Η διαδικασία ήταν χρονοβόρα, αλλά η ανταλλαγή απόψεων και η συνεργατική διερεύνηση του τρόπου προβολής των δεδομένων στο κοινό ήταν απαραίτητη και τελικά καρποφόρα, με το SMURF να κυκλοφορεί το 2016. Σήμερα το SMURF χρησιμοποιείται από διάφορα πανεπιστήμια της Δανίας, όπου τα γραφήματα SMURF εμφανίζονται στο διδακτικό υλικό και ενσωματώνονται σε διάφορα πανεπιστημιακά μαθήματα. Σήμερα, λόγω της μεγάλης χρήσης του εργαλείου, το Τμήμα Πληροφορικής εργάζεται για τη μετακίνηση του εργαλείου εκτός του Εργαστηρίου.

Βασικά σημεία

Μετασχηματισμός:

- Βρίσκεται στο επίκεντρο της διαδικασίας του Εργαστηρίου.
- Επιτρέπει στα Εργαστήρια να υπερασπίζονται την οργανωτική, πολιτιστική και υπηρεσιακή αλλαγή.
- Προωθεί την ανάπτυξη πρωτοτύπων ως μονοπάτι για την πρακτική.
- Επιτρέπει τόσο τη βιωσιμότητα όσο και την απόσυρση των εργαλείων.

Χρηματοδότηση & βιωσιμότητα

Τα Εργαστήρια δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς χρήματα. Υπάρχουν πολλοί μηχανισμοί χρηματοδότησης που μπορούν να εφαρμοστούν σε ένα Εργαστήριο, από τη διαρθρωτική χρηματοδότηση του ιδρύματος έως την εξωτερική χρηματοδότηση, ο καθένας με τις δικές του επιπτώσεις στη βιωσιμότητα του Εργαστηρίου. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζουμε τις διάφορες επιλογές χρηματοδότησης με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους, καθώς και τον τρόπο σχεδιασμού της βιωσιμότητας ενός Εργαστηρίου.

Χρηματοδότηση

Τα μοντέλα χρηματοδότησης εξαρτώνται από το οργανωσιακό πλαίσιο και τα επιμέρους σχέδια των Εργαστηρίων - αλλά παρέχουν και ενημέρωση για το τι είναι εφικτό να γίνει με ένα Εργαστήριο και προς τα πού μπορεί να στραφεί η μελλοντική κατεύθυνση ενός Εργαστηρίου.

Διαρθρωτική οργανωσιακή χρηματοδότηση

Διαρθρωτική χρηματοδότηση, σε αντίθεση με τη χρηματοδότηση ενός πιλοτικού σχεδίου, που διαρκεί μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα, σημαίνει ότι το Εργαστήριο σχεδιάζεται να διατηρηθεί για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Έτσι, ενώ το πραγματικό ποσό που διατίθεται σε ένα Εργαστήριο μπορεί να αυξομειώνεται από έτος σε έτος, η περίοδος χρηματοδότησης θα πρέπει να αντιστοιχεί τουλάχιστον στην περίοδο του στρατηγικού σχεδίου του ιδρύματος. Το Εργαστήριο ΚΒ της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ολλανδίας είναι ένα σχετικό παράδειγμα.

Πλεονεκτήματα

- Προσφέρει την πιο ασφαλή και βιώσιμη μορφή χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων, των ανθρώπων και του περιεχομένου του Εργαστηρίου.
- Ενσωματώνει σαφώς το Εργαστήριο στη γενική οργανωτική δομή.

Μειονεκτήματα

- Ως είδος χρηματοδότησης είναι μάλλον άκαμπο, καθώς ο διατιθέμενος προϋπολογισμός δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τις καθημερινές δραστηριότητες του οργανισμού, γεγονός που αποδεικνύεται πρόκληση για τα ιδρύματα με μικρή χρηματοδότηση.
- Τα Εργαστήρια μπορεί να παγιδευτούν σε αδιέξοδο: από τη μια χρειάζονται διαρθρωτική χρηματοδότηση για τη δημιουργία του Εργαστηρίου, αλλά από την άλλη, για να κερδίσουν αυτή τη χρηματοδότηση, θα πρέπει να είναι ήδη εδραιωμένα ώστε να αποδείξουν την αξία τους.

Βραχυπρόθεσμη οργανωσιακή χρηματοδότηση

Συχνά, τα Εργαστήρια ξεκινούν ως πιλοτικά έργα που πρέπει αρχικά να αποδείξουν την αξία τους για τον οργανισμό λαμβάνοντας μόνο προσωρινή και βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση. Η προσωρινή χρηματοδότηση αυτή καθαυτή είναι προβληματική, καθώς εμποδίζει τη σταθερότητα των θέσεων εργασίας

και καθιστά τις δραστηριότητες των Εργαστηρίων αβέβαιες. Εάν το Εργαστήριο δημιουργηθεί ως πιλοτικό έργο, καλό θα είναι να προσδιοριστούν και να προγραμματιστούν γύροι χρηματοδότησης σε περίπτωση που επιτύχει. Όταν ένα Εργαστήριο χρηματοδοτείται για περιορισμένο χρονικό διάστημα, το διάστημα αυτό δεν θα πρέπει να είναι πολύ μικρό (για παράδειγμα, καλύτερα να χρηματοδοτηθεί για 4 χρόνια αντί για 2). Αυτό θα επιτρέψει στο Εργαστήριο να προγραμματίσει τις δραστηριότητές του και να εδραιωθεί. Η αξιολόγηση του Εργαστηρίου θα μπορεί να προγραμματιστεί ως μέρος των δραστηριοτήτων του και να ανατεθεί σε εξωτερική εταιρεία για να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του. Εναλλακτικά, τον ρόλο του «κριτικού φίλου» θα μπορούσε να αναλάβει το προσωπικό από άλλο τμήμα του ίδιου οργανισμού. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης θα πρέπει να εξετάζονται ειδικά και να μην επηρεάζουν τη συνολική χρηματοδότηση του Εργαστηρίου. Μόλις ληφθεί μια απόφαση για το μέλλον του Εργαστηρίου - είτε πρόκειται για τη διακοπή των δραστηριοτήτων του, είτε για την ενσωμάτωσή του στον οργανισμό, είτε για την απόκτηση νέας ή πρόσθετης χρηματοδότησης - θα πρέπει να κοινοποιηθεί στην ομάδα Εργαστηρίου. Η βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση περιλαμβάνει συχνά την πρόθεση να ενσωματωθεί ένα εργαστήριο στον οργανισμό και, ως εκ τούτου, λειτουργεί ως προπομπός της διαρθρωτικής χρηματοδότησης, καθιστώντας την επιλογή χρηματοδότησης συνολικά βιώσιμη. Παραδείγματα Εργαστηρίων που βασίζονται σε αυτό το είδος χρηματοδότησης είναι το **Τεχνικό Εργαστήριο ΚΒ** στη Βασιλική Βιβλιοθήκη της Δανίας και τα **Εργαστήρια ÖNB** στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστρίας.

Πλεονεκτήματα

- Επιτρέπει στα ιδρύματα να εξετάσουν τα οφέλη που μπορεί να έχει ένα Εργαστήριο.
- Παρέχει χρόνο σε ένα Εργαστήριο για τη δημιουργία μακροπρόθεσμου οικονομικού σχεδίου.

Μειονεκτήματα

- Εισάγει αβεβαιότητα στο έργο του Εργαστηρίου, επιβαρύνοντας όλες τις πτυχές του, συμπεριλαμβανομένων - και ενδεχομένως κυρίως - των ανθρώπων του.
- Απαιτεί χρόνο για τον προγραμματισμό του μέλλοντος του Εργαστηρίου πέραν των κύκλων χρηματοδότησης.
- Το προσωπικό είναι πιθανό να εγκαταλείψει επισφαλείς θέσεις εργασίας και να αναζητήσει νέα απασχόληση πριν τη λήξη της σύμβασής του.

Βραχυπρόθεσμη εξωτερική χρηματοδότηση

Τα βραχυπρόθεσμα εξωτερικά κεφάλαια επιτρέπουν σε ένα Εργαστήριο να επεκτείνει τους πόρους του βάσει έργων και προγραμμάτων. Υπάρχουν διάφορες επιλογές χρηματοδότησης για τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Δείτε για παράδειγμα τα **στοιχεία χρηματοδότησης** της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή τα **στοιχεία επιχορηγήσεων** του National Endowment for Humanities στις Ηνωμένες Πολιτείες ή εκείνα του ιδρύματος **Andrew W. Mellon** για άλλα μέρη του κόσμου. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης, επικοινωνήστε με τον εθνικό φορέα χρηματοδότησης ή τον υπεύθυνο επικοινωνίας για την κυβερνητική χρηματοδότηση. Ενδέχεται επίσης να υπάρχουν άλλοι κατάλογοι με πληροφορίες για φιλανθρωπικούς οργανισμούς, που ενδέχεται να χρηματοδοτούν το Εργαστήριο. Παράδειγμα φιλανθρωπικής χρηματοδότησης είναι εκείνη για την ίδρυση των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (BL). Τα βραχυπρόθεσμα εξωτερικά κεφάλαια δεν είναι μεν βιώσιμα, αλλά παρέχουν ευκαιρίες για τη διερεύνηση της επιλογής ενός Εργαστηρίου, για τη συνέχιση μιας συγκεκριμένης πτυχής ενός Εργαστηρίου μετά τη λήξη της βραχυπρόθεσμης οργανωσιακής χρηματοδότησης ή για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που δεν καλύπτονται από τη διαρθρωτική χρηματοδότηση.

Πλεονεκτήματα

- Εάν η εξωτερική χρηματοδότηση σημαίνει πρόσθετη χρηματοδότηση, τότε παρέχει ευκαιρίες για την ανάπτυξη ή τη συνέχιση του Εργαστηρίου.
- Η επίτευξη εξωτερικής χρηματοδότησης ελαχιστοποιεί τον οικονομικό κίνδυνο για τον οργανισμό.
- Με τη συνεργασία με εξωτερικούς εταίρους, το δίκτυο του Εργαστηρίου μεγαλώνει.

Μειονεκτήματα

- Η απόκτηση πρόσθετης χρηματοδότησης είναι χρονοβόρα διαδικασία και απαιτεί ιδιαίτερες δεξιότητες.
- Μπορεί να οδηγήσει σε πρόσθετες απαιτήσεις, όπως συχνή υποβολή εκθέσεων ή δραστηριότητες συμμετοχής του κοινού.
- Η επιχειρησιακή χρηματοδότηση μπορεί να μην περιλαμβάνεται στα μοντέλα της εξωτερικής χρηματοδότησης, οπότε οι λειτουργικές δαπάνες μπορεί να χρειαστεί να καλυφθούν από τον μητρικό οργανισμό.

- Η απόκτηση βραχυπρόθεσμης εξωτερικής χρηματοδότησης μπορεί να οδηγήσει σε εξάρτηση από αυτό το μοντέλο ή σε προσδοκίες για απόκτηση περαιτέρω κεφαλαίων από τον μητρικό οργανισμό.

Μοντέλα χρηματοδότησης για συγκεκριμένες εργαστηριακές δραστηριότητες

Επιλογές χρηματοδότησης δραστηριοτήτων

Τα Εργαστήρια μπορούν επίσης να αποκτήσουν πρόσθετα κεφάλαια με τη χρέωση τελών χρήσης για ορισμένες δραστηριότητες, μέσω δωρεών από χορηγούς, με πληθοπορισμό για συγκεκριμένες δραστηριότητες ή με τη διοργάνωση εκδηλώσεων που αποφέρουν έσοδα. Η εξεύρεση πόρων είναι μια ειδική δεξιότητα που μπορεί να είναι δύσκολο να αποκτηθεί. Εάν η σχεδιάζεται ως πηγή εσόδων, αυτό θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την επιλογή της ομάδας, ή η συγκέντρωση χρημάτων θα πρέπει να παρέχεται από τη μητρική οργάνωση.

Πλεονεκτήματα

- Η πρόσθετη χρηματοδότηση παρέχει ευκαιρίες για την ανάπτυξη ή τη συνέχιση του Εργαστηρίου.
- Με τη χρήση του πληθοπορισμού, η κοινότητα του Εργαστηρίου έχει τη δυνατότητα να συνεισφέρει στην ανάπτυξη του Εργαστηρίου.

Μειονεκτήματα

- Το συγκεκριμένο είδος εξωτερικής χρηματοδότησης προορίζεται μόνο για βραχυπρόθεσμες δραστηριότητες.
- Η απόκτηση πρόσθετης χρηματοδότησης είναι μια χρονοβόρα διαδικασία.
- Η εξεύρεση πόρων απαιτεί συγκεκριμένες δεξιότητες που μπορεί να μην είναι διαθέσιμες σε όλα τα μέλη της ομάδας.
- Μπορεί να προσθέσει απαιτήσεις και προσδοκίες, όπως η συχνή υποβολή εκθέσεων ή οι δραστηριότητες συμμετοχής του κοινού.
- Η χρέωση τελών για υπηρεσίες Εργαστηρίου αυξάνει τις προσδοκίες των πελατών που πληρώνουν, οι οποίες πρέπει να ικανοποιηθούν για να διατηρηθεί η φήμη του Εργαστηρίου.

Συνεισφορές σε είδος

Εκτός από τις χρηματικές δωρεές, ένα Εργαστήριο μπορεί να κατοχυρώσει συνεισφορές σε είδος, όπως κορηγούμενο υλικό (hardware), εθελοντικό χρόνο ή βελτιώσεις δεδομένων από πληθοπορισμό. Οι συνεισφορές που προέρχονται από τον πληθοπορισμό αντιπροσωπεύουν σημαντικές εργατοώρες και αυτό το επίπεδο (εθελοντικής) διάθεσης πόρων μπορεί να είναι εξίσου πολύτιμο με τις χρηματικές δωρεές.

Πλεονεκτήματα

- Η εθελοντική προσφορά εργατοωρών μπορεί να είναι πολύτιμη για ένα Εργαστήριο, καθώς μπορούν να κατευθυνθούν για να συνεισφέρουν στην (μεγαλύτερη) εκκαθάριση ή στην επισήμανση δεδομένων.
- Η συμμετοχή του ευρύτερου δικτύου των Εργαστηρίων συμβάλει στην οικοδόμηση συνοχής και αίσθησης συμμετοχής σε μια κοινότητα που διευκολύνει τη συνεργασία.
- Οι συνεισφορές σε υλικό (hardware) θα μπορούσαν να επιτρέψουν στους ανθρώπους να εργαστούν με νέα εξαρτήματα χωρίς κανένα κόστος.

Μειονεκτήματα

- Η εργασία με το πλήθος μπορεί να είναι χρονοβόρα και πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή ένας μηχανισμός ποιοτικού ελέγχου.
- Η κοινότητα του Εργαστηρίου μπορεί επίσης να περιμένει κάτι ως αντάλλαγμα για τη συνεισφορά της.
- Μπορεί να προσθέσει απαιτήσεις και προσδοκίες, όπως η συχνή υποβολή εκθέσεων ή οι δραστηριότητες συμμετοχής του κοινού.

Χρηματοδοτικές ανάγκες

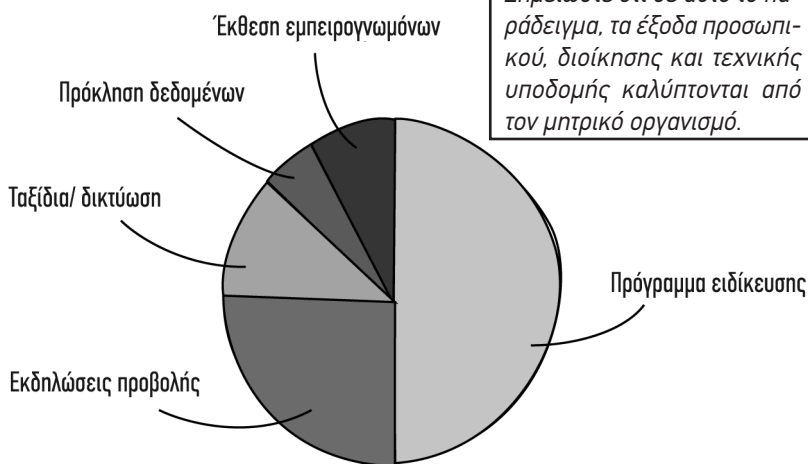
Η χρηματοδότηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις δραστηριότητες σχεδιασμού που είναι απαραίτητες για τη δημιουργία ενός Εργαστηρίου. Το ποσό της χρηματοδότησης που απαιτείται για ένα νεοσυσταθέν Εργαστήριο εξαρτάται από το όραμα για το Εργαστήριο, τις υπηρεσίες που σκοπεύει να παρέχει και το μοντέλο στελέχωσης που απαιτείται για τη δημιουργία και την παροχή αυτών των υπηρεσιών.

Ιεράρχηση των δαπανών

Εάν ένα Εργαστήριο πρέπει να εργαστεί με πολύ περιορισμένα κεφάλαια, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να προχωρήσει σε ιεράρχηση δαπανών. Η ιεράρχηση αυτή συνδέεται σταθερά με τους στόχους του Εργαστηρίου. Παραδείγματα δαπανών του Εργαστηρίου περιγράφονται λεπτομερώς στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου. Όταν έχετε να αντιμετωπίσετε έναν περιορισμένο προϋπολογισμό, θα ήταν σκόπιμο να επιδιώκετε ο προϋπολογισμός αυτός να είναι ευέλικτος. Μη δεσμεύεστε σε ακριβές ετήσιες συμβάσεις παροχής υπηρεσιών ή σε μεγάλες αγορές υποδομών. Υιοθετήστε μοντέλα λογισμικού ως υπηρεσία (SaaS) για πλατφόρμες και διακομιστές νέφους (cloud platforms and servers). Ένα στοιχείο που δεν πρέπει να διατηρείται ευέλικτο ή περιορισμένο είναι οι δαπάνες για το προσωπικό. Τα Εργαστήρια είναι άμεσα συνδεδεμένα με τους ανθρώπους τους, επομένως το προσωπικό πρέπει να εκτιμάται με κάθε κόστος. Στην ενότητα που ακολουθεί διερευνώνται και παρουσιάζονται διάφοροι τύποι προϋπολογισμών Εργαστηρίων.

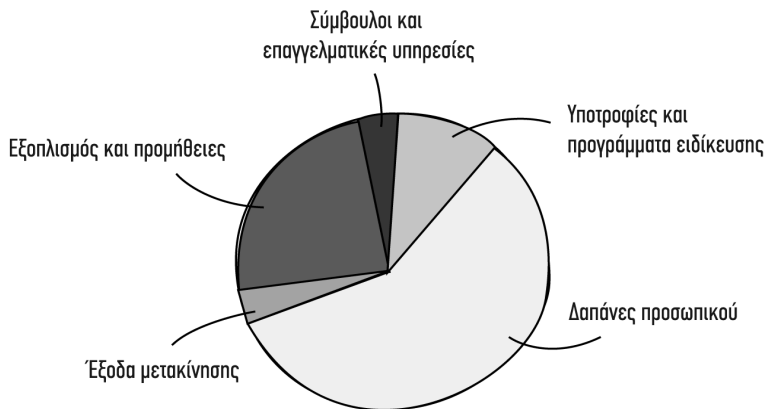
Παραδείγματα προϋπολογισμού

1. Ο επιχειρησιακός προϋπολογισμός ενός Εργαστηρίου μπορεί να εστιάζει σε μεγάλο βαθμό σε ένα πρόγραμμα ειδίκευσης (residency) για ερευνητές, αλλά και να περιλαμβάνει μεγάλες δαπάνες για δραστηριότητες προβολής και προϋπολογισμένες δαπάνες για ταξίδια και δικτύωση, προκλήσεις και εκθέσεις εξωτερικών εμπειρογνομόνων.

Παράδειγμα επιχειρησιακού προϋπολογισμού Εργαστηρίου

2. Ο προϋπολογισμός μιας εξωτερικής επιχορήγησης ενδεχομένως να επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στην πρόσληψη πρόσθετου προσωπικού και στη φιλοξενία προγραμμάτων υποτροφίας και ειδίκευσης. Τα νέα έργα απαιτούν πρόσθετο εξοπλισμό και προμήθειες, και οι περαιτέρω δαπάνες μπορεί να περιλαμβάνουν ταξίδια, αμοιβές συμβούλων και συνέδρια.

Παράδειγμα προϋπολογισμού για ένα σύστημα εξωτερικής χρηματοδότησης

3. Ο βραχυπρόθεσμος προϋπολογισμός ενός Εργαστηρίου είναι πιθανό να διατίθεται σε μεγάλο βαθμό για δαπάνες προσωπικού: τρία μέλη προσωπικού τείνουν να είναι το ελάχιστο. Εκτός από αυτό, διατίθενται κονδύλια και για κατάρτιση του προσωπικού, έξοδα υπηρεσιών νέφους (cloud services), εκδηλώσεις και ταξίδια.

Παράδειγμα προϋπολογισμού Εργαστηρίου που λαμβάνει βραχυπρόθεσμη εσωτερική χρηματοδότηση.

Κατανομή του προϋπολογισμού

Σε αυτό το μέρος περιγράφονται οι επτά διακριτοί τομείς που απαιτούν δημοσιονομικές εκτιμήσεις. Ενώ υπάρχουν αναμφίβολα και άλλοι τομείς, ωστόσο οι κατηγορίες αυτές υφίστανται σε διάφορα Εργαστήρια GLAM και συμβάλλουν στην υγεία και την ευημερία του Εργαστηρίου.

Προσωπικό

Η στελέχωση ενός Εργαστηρίου υποστηρίζει άμεσα τους επιχειρησιακούς του στόχους. Τα Εργαστήρια βασίζονται σε ανθρώπους και καθοδηγούνται από αυτούς. Αναμφισβήτητα, οι συνολικές δαπάνες προσωπικού μπορούν να αποτελέσουν σαφή δείκτη της βιωσιμότητας ενός Εργαστηρίου. Γενικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι όσο περισσότερα δαπανά ένα Εργαστήριο για τους ανθρώπους του, τόσο πιο βιώσιμες είναι οι δραστηριότητές του και οι υπηρεσίες και τα εργαλεία που παράγει.

Λειτουργικές δαπάνες

Ανάλογα με το μοντέλο κόστους και χρηματοδότησης που χρησιμοποιείται στο περιβάλλον του εκάστοτε Εργαστηρίου, οι λειτουργικές δαπάνες παρέχονται είτε απευθείας από τον μητρικό οργανισμό ή ως ξεχωριστό κονδύλι του προϋπολογισμού του Εργαστηρίου. Μπορεί να περιλαμβάνουν πράγματα όπως εγκαταστάσεις (εάν η έδρα του Εργαστηρίου έχει φυσική υπόσταση), εξοπλισμό γραφείου, γραφική ύλη, υλικό προώθησης, φιλοξενία ιστοτόπου, έξοδα δημοσίευσης, αμοιβές λογιστών και νομικών συμβούλων.

Υλικό/ λογισμικό

Ως υποσύνολο των λειτουργικών δαπανών, η χρηματοδότηση που σχετίζεται με το υλικό και το λογισμικό καταλαμβάνει μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού ενός Εργαστηρίου. Εάν τα Εργαστήρια στελεχώνονται από ανθρώπους που παρέχουν δραστηριότητες βασισμένες σε ψηφιακά δεδομένα, τότε απαιτείται η χρήση υλικού και λογισμικού. Με βάση τα μοντέλα του τρόπου υποστήριξης του υλικού και του λογισμικού μέσα σε έναν οργανισμό, οι υπηρεσίες αυτές μπορεί να φιλοξενοούνται τοπικά, να παρέχονται μέσω υπηρεσιών νέφους ή να συντηρούνται από το τμήμα πληροφορικής του μητρικού οργανισμού.

Προϋπολογισμός ψυχαγωγίας / τούρτας / καφέ

Σημαντικό μέρος του Εργαστηρίου είναι οι εταίροι του - εσωτερικοί και εξωτερικοί - και η κοινότητά του. Αυτό περιλαμβάνει πολύ συχνά κοινωνικές δρα-

στηριότητες, όπως γεύματα και συναντήσεις για καφέ. Η δημιουργία ενός προϋπολογισμού ειδικά για τις δραστηριότητες δικτύωσης βοηθά την ομάδα να προγραμματίσει αυτές τις δραστηριότητες και κάνει τους εταίρους να αισθάνονται ευπρόσδεκτοι. Μικρές χειρονομίες φιλοξενίας μπορούν να έχουν μεγάλη σημασία και να επηρεάσουν σημαντικά την εργασία που παράγει ένα Εργαστήριο. Η συνάντηση με έναν επιμελητή συλλογών ή έναν συνεργάτη για καφέ και η δυνατότητα προϋπολογισμού για τέτοιου είδους συναντήσεις μπορεί να είναι καθοριστικός παράγοντας για την απόκτηση μιας νέας συλλογής, τη δημιουργία μιας νέας συνεργασίας ή την έναρξη ενός νέου έργου.

Διαγωνισμοί

Οι διαγωνισμοί βοηθούν τα Εργαστήρια να αναπτύξουν κοινότητες και να δημιουργήσουν αντίκτυπο. Η διεξαγωγή διαγωνισμών, ωστόσο, έχει επιπτώσεις στα έξοδα και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως απαραίτητη πτυχή του προϋπολογισμού. Μερικά αξιοσημείωτα παραδείγματα διαγωνισμών Εργαστηρίων είναι ο διαγωνισμός των Εργαστηρίων της Βρετανικής Βιβλιοθήκης με το βραβείο **BL Labs Award** και το βραβείο **Young Creative Technologist Award** των Εργαστηρίων της DX της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Νέας Νότιας Ουαλίας, όπως φαίνεται παρακάτω.

Παράδειγμα: Young Creative Technologist Award, Εργαστήρια DX

Το Εργαστήριο DX της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Νέας Νότιας Ουαλίας προσέφερε μια μοναδική ευκαιρία σε έναν νέο δημιουργικό τεχνολόγο να αναλάβει ένα καινοτόμο έργο της επιλογής του.

Το βραβείο **Young Creative Technologist Award**, με την υπερήφανη υποστήριξη του ομίλου Macquarie Group, έδωσε σε έναν νέο ηλικίας 18-25 ετών την ευκαιρία να δημιουργήσει μια καινοτόμο ψηφιακή εμπειρία αξιοποιώντας μερικές από τις 12 εκατομμύρια και άνω ψηφιοποιημένες εικόνες της Βιβλιοθήκης με χρηματικό έπαθλο 10.000 δολαρίων.

Υπότροφοι

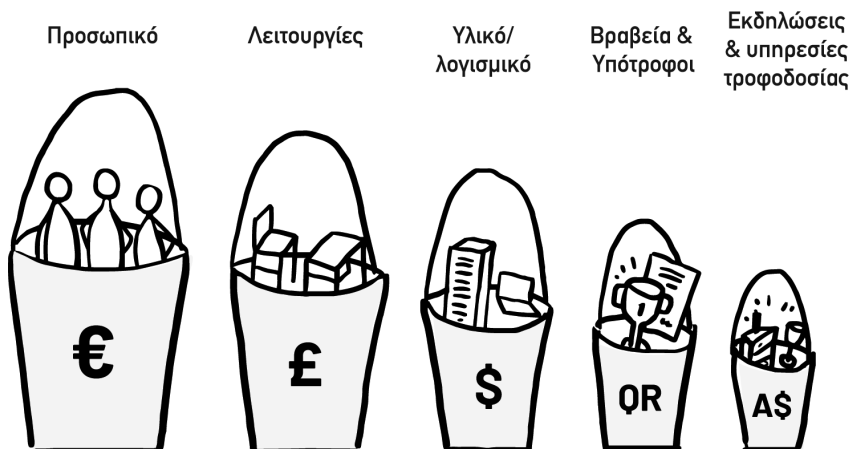
Αντίστοιχα με τους διαγωνισμούς, οι υποτροφίες (fellowships) και οι φιλοξενούμενοι ερευνητές (researchers-in-residence) προσφέρουν ουσιαστικές ευκαιρίες σε ένα Εργαστήριο και μπορεί να έχουν θεμελιώδη αντίκτυπο. Όσον αφορά τη χρηματοδότηση ενός υποτρόφου, υπάρχουν δύο επιλογές: είτε να δοθεί ένα εφάπαξ ποσό στον ερευνητή, είτε ο ερευνητής να αποσπαστεί στον οργανισμό. Το εφάπαξ ποσό είναι ευκολότερο να προϋπολογιστεί, όπως στο παράδειγμα που ακολουθεί, αλλά αυτό μπορεί να απαιτήσει από τον ερευνητή να εργαστεί για αμοιβή κατώτερη του συνήθους μισθού του.

Παράδειγμα: Φιλοξενούμενος Ερευνητής, Εργαστήριο ΚΒ

Το Εργαστήριο ΚΒ φιλοξενεί ετησίως δύο φιλοξενούμενους ερευνητές μέσω απόσπασης με ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης (ΙΠΑ) 0,5 για 6 μήνες. Για την απόσπαση δύο ερευνητών που βρίσκονται στο ξεκίνημα της σταδιοδρομίας τους, τη θεσμική υποστήριξη από την ομάδα του Εργαστηρίου και όλα τα γενικά έξοδα δαπανώνται περίπου 50.000 ευρώ ετησίως.

Εκδηλώσεις

Εκδηλώσεις όπως η παρουσίαση διαγωνισμών και υποτροφιών, η διοργάνωση hackathons ή συμποσίων, μπορούν να αποτελέσουν βασικές δραστηριότητες του Εργαστηρίου. Η παρουσίαση των καινοτομιών και των πειραμάτων του Εργαστηρίου στο κοινό συνεπάγεται ποικίλα έξοδα για ανθρώπους, χώρους, τρόφιμα και εξοπλισμό, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα. Εφόσον η φιλοξενία εκδηλώσεων αποτελεί μέρος του σχεδίου του Εργαστηρίου, οι προϋπολογισμοί εκδηλώσεων θα πρέπει να αποτελούν βασικό μέρος του προϋπολογισμού του.

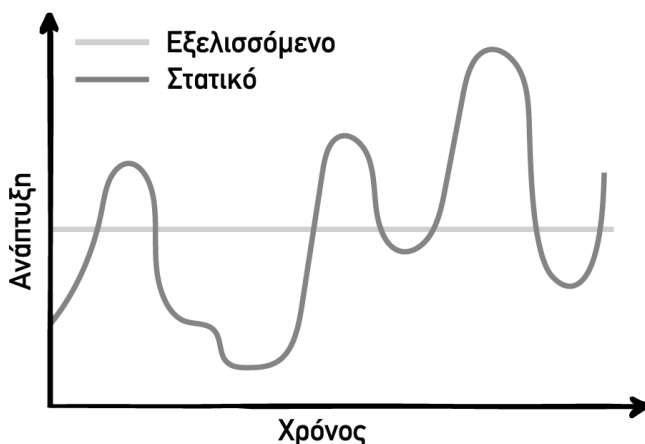
Κατανομή των δαπανών

Βιωσιμότητα

Ένα δύσκολο αλλά κρίσιμο ερώτημα είναι πώς θα διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των Εργαστηρίων. Έτσι, τα στοιχεία ενός Εργαστηρίου μπορεί να μην είναι καθόλου βιώσιμα και η βιωσιμότητα ενός Εργαστηρίου δεν είναι απαραίτητα μέτρο επιτυχίας, ένας ή περισσότεροι, οι στόχοι του εκάστοτε εργαστηρίου βοηθούν να καθοριστεί το είδος και ο βαθμός σημασίας της βιωσιμότητάς του.

Βιωσιμότητα έναντι συνέχειας

Πρώτον, είναι σημαντικό να γίνει διάκριση μεταξύ βιωσιμότητας και συνέχειας. Ενώ το βιώσιμο Εργαστήριο είναι ένας ζωντανός οργανισμός - που ενδεχομένως αναπτύσσεται, ή μάλλον εξελίσσεται - το Εργαστήριο που λειτουργεί σε συνεχή βάση είναι στατικό. Αφενός υπάρχει διοίκηση και πραγματοποίηση δραστηριοτήτων, αφετέρου δεν καταβάλλεται καμία προσπάθεια για την ανάπτυξη του οργανισμού του Εργαστηρίου. Σε αυτή την περίπτωση μπορεί να είναι αμφισβητήσιμο αν το Εργαστήριο είναι πραγματικά Εργαστήριο ή απλώς μια δραστηριότητα που φέρει το σήμα του Εργαστηρίου. Το διάγραμμα που ακολουθεί δείχνει τη διαφορά μεταξύ της στατικής, μη εξελισσόμενης ομάδας και του συνεχώς μεταβαλλόμενου, αναπτυσσόμενου Εργαστηρίου - συμπεριλαμβανομένων των επιτυχιών και των αποτυχιών του.

Διαφορά μεταξύ βιωσιμότητας και συνέχειας

Σκέψεις για τη βιωσιμότητα

Ο καθορισμός των στόχων ενός Εργαστηρίου σε πρώιμο στάδιο, όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο 4, δίνει επίσης την ευκαιρία να συζητηθεί η βιωσιμότητα και το μέλλον του. Φυσικά, οι στόχοι αυτοί μπορεί να περιλαμβάνουν διάφορα επίπεδα βιωσιμότητας, όπως και οι υπηρεσίες και οι δραστηριότητες που θα προκύψουν. Ωστόσο, θα πρέπει από την αρχή να είναι σαφές σε ποιο βαθμό και με ποια μορφή η βιωσιμότητα αποτελεί στόχο που πρέπει να επιδιωχθεί και ποιες θα είναι οι απαιτούμενες ενέργειες και συνέπειες σε περίπτωση που το Εργαστήριο ή συγκεκριμένες πτυχές του δεν είναι βιώσιμα.

Παραδείγματα επίτευξης της βιωσιμότητας

■ Στόχος: Η εισαγωγή Έρευνας & Ανάπτυξης στον οργανισμό

Όταν το Εργαστήριο δημιουργείται ως το κέντρο Έρευνας & Ανάπτυξης ενός οργανισμού, είναι ζωτικής σημασίας η βιωσιμότητα να αποτελεί προτεραιότητα, ιδίως όσον αφορά την οργανωσιακή συγκρότηση του Εργαστηρίου και της ομάδας του. Θα πρέπει να αποτελεί ανεξάρτητο τμήμα του οργανισμού, αλλά να εφαρμόζεται με τη συμμετοχή όλων. Είναι σημαντικό να υπάρχει οικονομική και στρατηγική δέσμευση από το ίδρυμα (π.χ. συμμετοχή) από την υλοποίηση του Εργαστηρίου, εάν πρόκειται να είναι μακροπρόθεσμα βιώσιμο.

■ Στόχος: Ομαδοποίηση (νέων) ερευνητικών δραστηριοτήτων

Ο όρος Εργαστήριο χρησιμοποιείται συχνά για να υποδηλώσει δραστηριότητες οι οποίες αρχικά δεν έχουν συγκεκριμένη θέση στον οργανισμό, όπως η παροχή δεδομένων (data delivery) και τα εξωτερικά χρηματοδοτούμενα ερευνητικά έργα. Τα Εργαστήρια αυτά διεξάγουν ουσιαστικά συνήθεις δραστηριότητες και χρειάζεται να σχεδιάσουν τον τρόπο με τον οποίο θα καταφέρουν να επιτύχουν την μακροπρόθεσμη εφαρμογή τους, αφού αποσαφηνιστεί το αντικείμενο και οι απαιτήσεις τους. Όσον αφορά τη βιωσιμότητα αυτών των ερευνητικών δραστηριοτήτων, μπορεί να αφορά περισσότερο την εμφάνισή τους στον οργανισμό παρά την ύπαρξη ή τη διατήρηση ενός πραγματικού Εργαστηρίου.

■ Στόχος: Αλλαγή της νοοτροπίας του οργανισμού

Ένα Εργαστήριο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο αλλαγής, καθώς απαιτεί έναν διαφορετικό τρόπο εργασίας: εντός των ομάδων, με τις συλλογές, αλλά και με εξωτερικούς συνεργάτες. Εάν ο στόχος του Εργαστηρίου είναι να εγκαινιάσει αυτή την αλλαγή στην εργασία, το Εργαστήριο πρέπει να ενσωματωθεί και πάλι στο ίδρυμα: αυτό αποτελεί από μόνο του μια μορφή βιωσιμότητας, καθώς η γνώση και η κουλτούρα του Εργαστηρίου παραμένουν.

■ Στόχος: Συνεργασία με τους χρήστες

Όταν ένα Εργαστήριο δημιουργείται για να υπάρχει χώρος συνεργασίας με τους χρήστες, είναι πολύ σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη η βιωσιμότητα, καθώς οι εξωτερικοί συνεργάτες μπορεί να εξαρτώνται από το Εργαστήριο. Εάν αυτή η εξάρτηση δεν είναι επιθυμητή, ο προσωρινός ή ad-hoc χαρακτήρας του Εργαστηρίου πρέπει να γνωστοποιείται με σαφήνεια στους χρήστες του.

Μελέτη περίπτωσης: Η εξέλιξη του Εργαστηρίου ΚΒ

Το Εργαστήριο ΚΒ της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ολλανδίας ξεκίνησε να λειτουργεί επίσημα τον Ιούνιο του 2014 και έκτοτε έχει αλλάξει και έχει εξελιχθεί. Η παρούσα μελέτη περίπτωσης περιγράφει την εξέλιξή του δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο θέμα της βιωσιμότητας.

Αρχική πρόταση

Η δημιουργία του Εργαστηρίου **προτάθηκε** στη διοίκηση της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ολλανδίας τον Οκτώβριο του 2013. Η πρόταση εκπονήθηκε το 2013 από μια εσωτερική ομάδα εργασίας που συζήτησε την ανάγκη, το πεδίο εφαρμογής και τις δυνατότητες ύπαρξης ενός Εργαστηρίου Βιβλιοθήκης. Αρχικά, το Εργαστήριο σχεδιάστηκε για να προβάλλει τις δραστηριότητες του ερευνητικού τμήματος, τα εσωτερικά πρωτότυπα και τα εξωτερικά αναπτυγμένα εργαλεία, εκτός από την καλή συνεργασία με τις συλλογές της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ολλανδίας. Η πρόταση προέβλεπε ακόμη τη δημιουργία ενός φυσικού χώρου του Εργαστηρίου για τους ερευνητές και την παροχή τεχνικής υποδομής για τη συγκέντρωση των κομματιών του λογισμικού και των επιδείξεων που είχαν αρχικά διασκορπιστεί σε διάφορες υπηρεσίες φιλοξενίας της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ολλανδίας και των εταιρών της.

Φιλοξενούμενοι Ερευνητές

Τα έργα των ενταγμένων ερευνητών ξεκίνησαν λίγο μετά την έναρξη λειτουργίας του Εργαστηρίου με την ονομασία **Onderzoeker te Gast**. Με το πρόγραμμα αυτό, προσκλήθηκαν (και χρηματοδοτήθηκαν) ερευνητές που βρίσκονταν στο αρχικό στάδιο της σταδιοδρομίας τους για να ενταχθούν στο Εργαστήριο για μια περίοδο έως έξι μηνών και να συνεργαστούν με την ομάδα σε ένα έργο που θα πρότειναν οι ίδιοι. Τα τρία πρώτα έργα (από τον Σεπτέμβριο του 2014 μέχρι τον Ιούνιο του 2015) ήταν πιλοτικά και περιελάμβαναν εύκολη διαδικασία επιλογής. Ενσωματώθηκε επίσης αξιολόγηση με απόφαση υπέρ ή κατά της συνέχισής τους. Μετά το πέρας αυτών των πιλοτικών έργων το Εργαστήριο συνέχισε το πρόγραμμα με μικρές αλλαγές. Στη διαδικασία εισήχθησαν η πρόσκληση υποβολής προτάσεων και ένα έντυπο υποβολής, με τη χρήση μιας επιτροπής επιλογής αποτε-

λούμενης από εξωτερικούς συνεργάτες. Επίσης, αποφασίστηκε να γίνουν δύο αντί για τρεις τοποθετήσεις. Έκτοτε, έχουν γίνει και άλλες μικρές προσαρμογές, όπως η εισαγωγή ενός νυν φιλοξενούμενου ερευνητή στην επιτροπή επιλογής και η απόφαση να γίνουν δεκτοί στο πρόγραμμα και ανεξάρτητοι ερευνητές.

Χώροι Εργαστηρίων

Δεν έχει δημιουργηθεί κάποιος ειδικός φυσικός χώρος. Οι ενταγμένοι ερευνητές εργάζονται στα γραφεία του ερευνητικού τμήματος και για τις εκδηλώσεις του Εργαστηρίου χρησιμοποιούνται οι γενικές αίθουσες της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ολλανδίας.

Εντούτοις, ο εικονικός χώρος του Εργαστηρίου έχει αυξηθεί αρκετά. Ξεκίνησε από έναν μικρό διακομιστή και έφτασε να περιλαμβάνει δύο μεγαλύτερους και μία ερασιτεχνική ιστοσελίδα, σε μια σχεδιασμένη διαδικτυακή παρουσία στον διαδικτυακό τομέα της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ολλανδίας στη διεύθυνση <https://lab.kb.nl/>. Η ανάπτυξη του νέου ιστοτόπου το 2016 σήμαινε ότι οι **στόχοι και οι ομάδες χρηστών** του Εργαστηρίου επανεξετάζονταν και βελτιστοποιούνταν με βάση τις τρέχουσες ανάγκες.

Βιωσιμότητα

Όταν πρωτοπαρουσιάστηκε το Εργαστήριο KB το 2014, εκπονήθηκε ένα νέο σχέδιο πολιτικής. Ο προηγούμενος **στρατηγικός σχεδιασμός** της βιβλιοθήκης δεν περιλάμβανε ρητή αναφορά για το Εργαστήριο, αλλά μια σημαντική παράγραφο που παρείχε την υποστήριξη του οργανισμού και την ελευθερία για την ανάπτυξη του Εργαστηρίου:

«Πρόκειται για ερευνητές και προγραμματιστές που χρησιμοποιούν τα μεγάλα κειμενικά σύνολα δεδομένων που έχει δημιουργήσει η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας με τους εταίρους της τα τελευταία χρόνια. Όλο και περισσότεροι ερευνητές των ανθρωπιστικών επιστημών χρησιμοποιούν εργαλεία για την εξαγωγή πληροφοριών και την οπτικοποίηση δεδομένων, για να αποκτήσουν πρόσβαση σε μαζικά δεδομένα (big data), που δεν μπορούν πλέον να αναλυθούν με τον παραδοσιακό τρόπο. Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας υποστηρίζει ενεργά αυτή τη μορφή ανθρωπιστικών επιστημών, τις ψηφιακές ανθρωπιστικές επιστήμες (Digital Humanities)» (σ. 10).

Έκτοτε, το Εργαστήριο έχει παραγάγει εργαλεία, σύνολα δεδομένων, έχει δημιουργήσει νέες συνδέσεις, έχει ενταχθεί σε δίκτυα και έχει συνεργαστεί σε εξωτερικά χρηματοδοτούμενα έργα. Αυτό οδήγησε στο τρέχον **στρατηγικό σχέδιο (2019-2022)** που αναφέρει τα εξής:

«Εκτός από τα αποτελέσματα της μαζικής ψηφιοποίησης, παρέχουμε επίσης πρόσβαση σε ελεγχόμενες συλλογές δεδομένων για ερευνητικούς σκοπούς, όπως δεδομένα από την Ολλανδική Βιβλιογραφία και το σώμα κειμένων της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης Ολλανδικής Λογοτεχνίας (DBNL). Συνεργαζόμαστε με τους ερευνητές στο Εργαστήριο ΚΒ για την ανάπτυξη νέων γνώσεων και εργαλείων για χρήση με την ψηφιοποιημένη συλλογή μας» (σελ. 16).

Το γεγονός ότι η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας παρείχε στο Εργαστήριο ΚΒ ένα ασφαλές περιβάλλον προσφέροντάς του βιώσιμη χρηματοδότηση, πλήρη ένταξη στα σχέδια πολιτικής και μια οργάνωση στην οποία θα μπορούσε να εργαστεί, σήμαινε ότι το Εργαστήριο έπρεπε να τολμήσει να εξελιχθεί σε αυτό που ταιριάζει στη Βιβλιοθήκη. Τα πειράματα ενθαρρύνονταν και τα διδάγματα που αντλήθηκαν (ακόμη και τα αρνητικά) θεωρούνταν πολύτιμες υποδείξεις στην επιχείρηση. Τα επόμενα χρόνια, η ομάδα εργασίας του Εργαστηρίου ΚΒ θα συνεχίσει τη συζήτηση με τον οργανισμό σχετικά με το πώς να μεταβεί από την πρωτοτυπία και την έρευνα στη συνήθη λειτουργία.

Διακοπή δραστηριοτήτων και κλείσιμο

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το Εργαστήριο και τα στοιχεία που το αποτελούν δεν είναι απαραίτητο να διατηρούνται. Αν ληφθεί υπόψη η βιωσιμότητα - και η πιθανή έλλειψή της - κατά τη διαδικασία σχεδιασμού του Εργαστηρίου, θα μπορούν να προβλεφθούν μέτρα για τη στιγμή που θα ληφθεί η απόφαση για κλείσιμο του Εργαστηρίου ή διακοπή των δραστηριοτήτων ή των προϊόντων του.

Διακοπή μιας δραστηριότητας

Σε μακροπρόθεσμη βάση, μια συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να μην είναι σημαντική και κατάλληλη για ένα Εργαστήριο. Λόγω του ευέλικτου και πειραματικού χαρακτήρα των Εργαστηρίων, αυτό μπορεί να συμβαίνει συχνότερα από ό,τι στην καθημερινή δραστηριότητα του οργανισμού. Η ύπαρξη ενός οδηγού βήμα προς βήμα βοηθά στην οριστικοποίηση του αποτελέσματος και διευκολύνει τη διακοπή της δραστηριότητας με παραγωγικό και ξεκάθαρο τρόπο.

Κλείσιμο του Εργαστηρίου

Εάν ένα Εργαστήριο πρόκειται να κλείσει, δύο κύριες επιλογές έρχονται στο μυαλό μας:

1. Ενσωμάτωση των δραστηριοτήτων του Εργαστηρίου στον μητρικό οργανισμό.

Όταν λήξει η χρηματοδότηση του Εργαστηρίου ή δεν υπάρχει πλέον ανάγκη για αυτόνομη εργασία εργαστηριακού τύπου στον μητρικό οργανισμό, οι δραστηριότητες και η ομάδα εργασίας του Εργαστηρίου μπορούν να μεταφερθούν στον μητρικό οργανισμό. Θα ήταν σκόπιμο να χαρτογραφηθεί κάθε δραστηριότητα της ομάδας και τα δυνατά σημεία της, ώστε να διασφαλιστεί η καλή προσαρμογή της στον οργανισμό. Το προσωπικό μπορεί να παραιτηθεί εξαιτίας αυτού, καθώς αυτό που τους προσέλκυσε σε αυτή τη θέση εξ αρχής ήταν η εργαστηριακού τύπου φύση της εργασίας και όχι το ίδιο το ίδρυμα. Εάν συμβεί αυτό, η διατήρηση των γνώσεών τους εντός του οργανισμού είναι ζωτικής σημασίας.

2. Οριστικοποίηση όλων των προϊόντων που παράχθηκαν και αποθήκευσή τους για διατήρηση.

Ιδανικά, όταν ένα Εργαστήριο πρόκειται να κλείσει, το προσωπικό και οι υπηρεσίες του ενσωματώνονται στον οργανισμό. Ωστόσο, όταν αυτό δεν είναι δυνατό, όλα τα αποτελέσματα και οι υπηρεσίες του μπορεί να χρειαστεί να διαλυθούν. Το κλείσιμο ενός Εργαστηρίου δεν σημαίνει ότι η κοινότητα χρηστών εξαφανίζεται. Το κλείσιμο είναι ένα ευαίσθητο θέμα για όλους τους εμπλεκόμενους και θα πρέπει να προσεγγίζεται με τη μεγαλύτερη δυνατή προσοχή. Καθώς οι άνθρωποι είναι ο κρίσιμος παράγοντας σε ένα Εργαστήριο, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες τους και να διαφυλάσσεται το έργο και η γνώση τους. Το σχέδιο για το πώς θα διασφαλιστεί αυτή η διατήρηση θα πρέπει να ανακοινωθεί δημόσια και τα προϊόντα του Εργαστηρίου να είναι διαθέσιμα στην κοινότητα των χρηστών για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Βασικά σημεία

Χρηματοδότηση και βιωσιμότητα ενός Εργαστηρίου GLAM:

- Περιλαμβάνει τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τους συμβιβασμούς μεταξύ βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων επιλογών χρηματοδότησης.
- Σημαίνει διάκριση μεταξύ συνέχειας και βιωσιμότητας και δυνατότητα εξέλιξης του Εργαστηρίου και των στόχων του.
- Σημαίνει την εξέταση ζητημάτων προϋπολογισμού, όπως για τα δαπάνες προσωπικού, τα λειτουργικά έξοδα, το υλικό και το λογισμικό, τους υπότροφους, τις εκδηλώσεις και τον ευκαιριακό καφέ.
- Μπορεί να οδηγήσει στην διακοπή μεμονωμένων δραστηριοτήτων ή ακόμη και στο οριστικό κλείσιμο και παροπλισμό ολόκληρου του Εργαστηρίου, που περιλαμβάνει τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη διατήρηση των προϊόντων του και τη μεταφορά των υπηρεσιών του σε άλλα τμήματα.

Στο μέλλον με τα Εργαστήρια GLAM

Στο μέλλον με τα Εργαστήρια GLAM

Τα Εργαστήρια GLAM αποτελούν μια από τις σημαντικότερες και ανατρεπτικότερες επιρροές στους οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς στην εποχή της ψηφιακής παραγωγής και του ψηφιακού μετασχηματισμού. Σε όλο τον κόσμο, τα ιδρύματα γίνονται μάρτυρες της αξίας και της δυναμικής που προσδίδουν τα Εργαστήρια GLAM στις συλλογές τους, καθιστώντας τις περισσότερο προσβάσιμες, χρησιμοποιούμενες, κοινόχρηστες και διασκεδαστικές για τους χρήστες τους. Τα Εργαστήρια GLAM είναι ζωντανά, προοδευτικά και μετασχηματιστικά. Διευρύνουν τα όρια, ανοίγουν νέες προοπτικές, δημιουργούν περιεχόμενο και ενθαρρύνουν την συνεργασία με τις κοινότητες.

Οι άνθρωποι που εργάζονται στα Εργαστήρια GLAM διακατέχονται από πάθος και ενέργεια. Εξερευνούν και εκμεταλλεύονται καινοτόμες τεχνολογίες, τις ωθούν στα όριά τους, τις κατακερματίζουν, τις διορθώνουν, τις αναμειγνύουν και τις δημοσιεύουν, και αυτό είναι που κάνει αυτά τα Εργαστήρια μια τόσο ισχυρή δύναμη για την κοινότητα και έναν μοχλό αλλαγής. Οι μηχανές από μόνες τους δεν μπορούν να κάνουν αυτό που κάνουν τα Εργαστήρια: οι ανθρωποκεντρικές δημιουργικές δεξιότητες καθιστούν τις τεχνολογίες πραγματικά ελκυστικές, χρήσιμες και εμπνευσμένες.

Η υιοθέτηση της ανοικτότητας μπορεί να είναι πρόκληση, αλλά είναι απαραίτητη για την επιτυχία των Εργαστηρίων GLAM και απαιτεί τόλμη και δέσμευση. Ενθαρρύνει τη συνεργασία που είναι ο καταλύτης για τις μετασχηματιστικές αλλαγές σε ολόκληρο τον τομέα των GLAM. Τα κοινά πειράματα, η καινοτομία και η ανάπτυξη στα εργαστήρια βοηθούν τα ιδρύματα να διερευνήσουν τα επόμενα βήματά τους, για να βελτιώσουν τις υπηρεσίες, τις μεθόδους και τις προσεγγίσεις τους. Η τεχνολογία θα συνεχίσει να αλλάζει με ρυθμό που μπορεί να είναι δύσκολο για τους ανθρώπους και τα ιδρύματα να ακολουθήσουν - αλλά είναι αναπόφευκτο να το κάνουν. Τα Εργαστήρια GLAM εξερευνούν, πειραματίζονται και προετοιμάζονται για την ευρείας κλίμακας υιοθέτηση αναδυόμενων τεχνολογιών, δημιουργώντας αξία από αυτό που μπορεί να είναι μια άβολη, ταχεία τεχνολογική αλλαγή.

Τα Εργαστήρια GLAM είναι ο χαμένος κρίκος μεταξύ τεχνολογίας, ανθρώπων και κοινοτήτων. Εάν τα Εργαστήρια GLAM υποστηριχθούν και ενισχυθούν, τα GLAMs και οι κοινότητές τους θα επωφεληθούν από ένα πιο συνδεδεμένο, ανοιχτό, καινοτόμο και χωρίς αποκλεισμούς μέλλον. Ανοίξτε ένα Εργαστήριο GLAM!

Παραρτήματα

Βιβλιογραφία και υλικό για περαιτέρω μελέτη

Agile software development. In Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Agile_software_development (Accessed on 28 September, 2019).

Angelaki, G., Badzmierowska, K., Brown, D., Chiquet, V., Colla, J., Finlay-McAlester, J., & Werla, M. (2019) *How to Facilitate Cooperation between Humanities Researchers and Cultural Heritage Institutions*. Guidelines. Warsaw, Poland: Digital Humanities Centre at the Institute of Literary Research of the Polish Academy of Sciences. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2587481> (Accessed on 28 September, 2019).

Baker, S. (2019) The Audience Impact Model and *Interpretation AUT Library Summer Conference*. Available: <https://ojs.aut.ac.nz/lsc/index.php/LSC/article/view/3> (Accessed on 28 September, 2019).

Bogaard, T., Hollink, L., Wielemaker, J., Hardman, L. & van Ossenbruggen, J.R. (2019) *Searching for old news: User interests and behavior within a national collection*. In *CHIIR '19 Proceedings of the 2019 Conference on Human Information Interaction and Retrieval* (pp. 113–121). <https://research.vu.nl/en/publications/searching-for-old-news-user-interests-and-behavior-within-anatio> (Accessed on 28 September, 2019).

Brooks, M., & Heller, M. (2013) *Library labs. Reference & User Services Quarterly*, 52(3), 186-190.

Candela, G., Escobar, P., Carrasco, R., Marco-Such, M. (2018) *Migration of a library catalogue into RDA linked open data*. *Semantic Web* 9(4): 481-491. Pre-print Available: <http://www.semantic-webjournal.net/system/files/swj1453.pdf> (Accessed on 28 September, 2019)

Chambers, S., Mahey, M., Gasser, K., Dobрева-McPherson, M., Kokegei, K., Potter, A., Ferriter, M., and Osman, R. (2019) *Growing an international Cultural Heritage Labs community*. Libraries as Research Partner in Digital Humanities, Digital Humanities Pre-conference Workshop, KB, National Library of the Netherlands, The Hague. 8 July 2019. Available: Chambers, S. (2019) Library Labs as experimental incubators for Digital Humanities research. Presented

at: 23rd International Conference Theory and Practice of Digital Libraries (TPDL 2019), OsloMet - Oslo Metropolitan University, Oslo, Norway, 9-12 September, (2019) Available:

<https://docs.google.com/presentation/d/1GcqB1VNtHH9z3vEPI6r8zEQOpQcXQu33dGffDzatDp8/edit?usp=sharing> (Accessed on 28 September, 2019).

Cooper, E. (2019) *The World Wide Lab: Building Library Labs - Part II*. Digital Scholarship Blog. The British Library. Available:

<https://blogs.bl.uk/digital-scholarship/2019/02/the-world-wide-lab-building-library-labspart-ii.html> (Accessed on 28 September, 2019).

Dobрева, M., O'Dwyer, A., Feliciati, P. (2012) *User Studies in Digital Library Development*. Facet Publishing, London.

Dobрева, M., Phiri, F. (2019) *Cultural Heritage Innovation Labs in Africa*. figshare. Dataset. Available: <https://doi.org/10.5522/04/9685127.v1> (Accessed on 28 September, 2019).

Elves, R. (2017) *Innovation in libraries: Report from the Business Librarian Association annual conference*, SCONUL Focus 68, p.89

<https://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/Focus%2068.pdf> (Accessed on 28 September, 2019).

Escobar, M. P., Candela, G., Marco, M., Carrasco, R. (2017) *Improving access to Culture Heritage: data.cervantesvirtual.com*. Presented at: WikidataCon 2017:

https://www.wikidata.org/wiki/Wikidata:WikidataCon_2017/Submissions/Improving_access_to_Culture_Heritage_data.cervantesvirtual.com

(Accessed on 28 September, 2019).

European Commission report on Cultural Heritage: Digitisation, Online Accessibility and Digital Preservation. Report/Study. 12 June 2019. <https://ec.europa.eu/digital-singlemarket/en/news/european-commission-report-cultural-heritage-digitisation-online-accessibility-anddigital> (Accessed on 28 September, 2019).

<https://ec.europa.eu/digital-singlemarket/en/news/european-commission-report-cultural-heritage-digitisation-online-accessibility-anddigital> (Accessed on 28 September, 2019).

Ferriter, M. (2019) *Design Principles for System Features & Capabilities*. Available:

<https://github.com/LibraryOfCongress/concordia/blob/master/docs/design-principles.md> (Accessed on 28 September, 2019).

Gallinger, M., and Chudnov, D. (2016) *Library of Congress Lab*. Library of Congress Digital Scholar's Lab Pilot Project:

https://labs.loc.gov/static/portals/labs/meta/images/DChudnovMGallinger_LCLabReport.pdf (Accessed on 28 September, 2019).

Gryszkiewicz, L., Toivonen, T. & Lykourantzou, I. (2016) *Innovation Labs: 10 Defining Features*, *Stanford Social Innovation Review* Nov. 3. https://ssir.org/articles/entry/innovation_labs_10_defining_features (Accessed on 28 September, 2019).

Harnessing the Power of AI: The Demand for Future Skills (2019) <https://www.robertwalters.co.uk/hiring/campaigns/harnessing-AI.html> (Accessed on 28 September, 2019).

Heller, L. and Brinken, H. (2018) *How to run a book sprint – in 16 steps*. LSE Impact Blog. <https://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2018/11/20/how-to-run-a-book-sprint-in-16-steps/> (Accessed on 28 September, 2019).

Koster, L., Woutersen-Windhouwer, S. (2018) *FAIR Principles for Library, Archive and Museum Collections: A proposal for standards for reusable collections*, *The Code4Lib Journal*, (40), available: <https://journal.code4lib.org/articles/13427> (Accessed on 28 September, 2019).

Library Carpentry, <https://librarycarpentry.org/> (Accessed on 28 September, 2019).

ISO 9241-210:2019 (2019) *Ergonomics of human-system interaction - Part 210. Human-centred design for interactive systems*.

Laursen, D., Roued-Cunliffe, H., & Svenningsen, S. R. (2018) *Challenges and perspectives on the use of open cultural heritage data across four different user types: Researchers, students, app developers and hackers*. In *Digital Humanities in the North* (Vol. 2084, pp. 412-418).

Magruder, M. T. (Ed.) (2019) *Imaginary Cities*, London, UK, The British Library.

Mahey, M. (2018) *Building Library Labs around the world -the event and complete our survey!* Digital Scholarship Blog. The British Library. Available: <https://blogs.bl.uk/digitalscholarship/2018/09/building-library-labs-around-the-world.html> (Accessed on 28 September, 2019).

Mahey, M. and Dobрева-McPherson, M. (2019) *Invitation to join 'Digital Cultural Heritage Innovation Labs Book Sprint'*, Doha, Qatar, 23-27 September 2019. Digital Scholarship Blog. The British Library. Available: <https://blogs.bl.uk/dig->

[ital-scholarship/2019/07/invitation-to-join-digital-cultural-heritageinnovation-labs-book-sprint-doha-qatar-23-27-september-.html](#) (Accessed on 28 September, 2019).

Mahey, M. (2019a) *Imaginary Cities: Building a Conversation with British Library Labs* in Magruder, M. T. (Ed.) (2019) *Imaginary Cities*, London, UK, The British Library.

Mahey, M. (2019b) *Labbers of the world unite to write a book in 1 week through a Book Sprint*. Digital Scholarship Blog. The British Library. Available: <https://blogs.bl.uk/digitalscholarship/2019/09/labbers-of-the-world-unite-to-write-a-book-in-1-week-through-a-booksprint.html> (Accessed on 28 September, 2019).

McGregor, N. (2018) *Building Library Labs - Summary Survey Responses*. Available: https://docs.google.com/presentation/d/1yg72727ak9EGLHzkN3ogHSQ6CMK3WlRgfUSRElPH_E/edit?usp=sharing (Accessed on 28 September, 2019).

McGregor, N., Ridge, M., Wisdom, S., Alencar-Brayner, A. (2016) *The Digital Scholarship Training Programme at British Library: Concluding Report & Future Developments*. In *Digital Humanities 2016: Conference Abstracts*. Jagiellonian University & Pedagogical University, Kraków, pp. 623-625.

Meyrick, J., Phiddian, R., Barnett, T. (2018) *What Matters? Talking Value in Australian Culture*. Clayton, Australia, Monash University Publishing. Available: <http://theconversation.com/beyond-bulldustbenchmarks-and-numbers-what-matters-in-australian-culture-101459> (Accessed on 28 September, 2019).

Moiraghi, E. (2018) *Le Projet Corpus et ses publics potentiels. Une étude prospective sur les besoins et les attentes des futurs usagers*. BnF: <https://hal-bnf.archives-ouvertes.fr/hal-01739730> (Accessed on 28 September, 2019).

Neudecker, C. (2018) *Building library labs - what do they do and who are they for?* EuropeanaPro website. Available: <https://pro.europeana.eu/post/building-library-labs-what-do-they-do-and-who-are-theyfor> (Accessed on 28 September, 2019).

Nowiskie, B. (2013) *Skunks in the Library: A Path to Production for Scholarly R&D*, *Journal of Library Administration*, 53:1, 53-66, DOI: [10.1080/01930826.2013.756698](https://doi.org/10.1080/01930826.2013.756698) (Accessed on 28 September, 2019).

Padilla, T., Allen, L., Frost, H., Potvin, S., Russey Roke, E., Varner, S. (2019) *Final Report - Always Already Computational: Collections as Data*. Available: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3152935>, <https://osf.io/mx6uk/wiki/home/> (Accessed on 28 September, 2019).

Parcell, L. (2019) *Creating the library of the future*. 3 May 2019. JISC Blog. <https://www.jisc.ac.uk/blog/creating-the-library-of-the-future-03-may-2019> (Accessed on 28 September, 2019).

Posner, M. (2012) *What are some challenges to doing DH in the library?* Miriam Posner's Blog. Available: <https://miriamposner.com/blog/what-are-some-challenges-to-doing-dh-in-the-library/> (Accessed on 28 September, 2019).

Rawson, K., Muñoz, T. (2016) *Against Cleaning*. Blog. <http://curatingmenus.org/articles/againstcleaning/> (Accessed on 28 September, 2019).

Simon, N. (2010) *The participatory museum. Museum 2.0*. <http://www.participatorymuseum.org/> (Accessed on 28 September, 2019).

Snickars, P. (2018) *Datalabb på KB: En föstudie*. National Library of Sweden. http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2018/1.2.1-2017-752.pdf (Accessed on 28 September, 2019).

The Open Science Training Handbook (2018) <https://book.fosteropenscience.eu/en/> (Accessed on 28 September, 2019).

Unsworth, J. (1999) *The Library as Laboratory*. Annual Meeting of the American Library Association. Session of the ACRL Law and Political Science Section and the ARL Office of Scholarly Communication: 'The Politics of Scholarly Communication in the New Millennium' Sunday, June 27, 1999. Available: <http://www.people.virginia.edu/~jmu2m/ala99.htm> (Accessed on 28 September, 2019).

Vershbow, B. (2013) NYPL Labs: *Hacking the Library*. Journal of Library Administration, 53:79–96, 2013. Available: https://www.nypl.org/sites/default/files/nypl-labs-hacking-the-library-vershbow-ja_0.pdf (Accessed on 28 September, 2019).

Wilms, L., Derven, C., O'Dwyer, L., Lingstadt, K., & Verbeke, D. (2019) *Europe's Digital Humanities Landscape: A Study From LIBER's Digital Humanities & Digital Cultural Heritage Working Group*. <http://doi.org/10.5281/zenodo.3247286> (Accessed on 28 September, 2019).

Wickham, H. (2014) *Tidy Data*, Vol. 59, Issue 10, Sep 2014, Journal of Statistical Software. <http://www.jstatsoft.org/v59/i10> (Accessed on 28 September, 2019).

Winesmith, K. (2018) *On Collaboration: SFMOMA and Adobe Rethink the Selfie*. Available: <https://www.sfmoma.org/read/on-collaboration-sfmoma-adobe-rethink-selfie/> (Accessed on 28 September, 2019).

Zaagsma, G. (2019) *Digital history and the politics of digitisation*. Presentation at DH Benelux 2019, University of Liège, Belgium: http://2019.dhbenelux.org/wp-content/uploads/sites/13/2019/08/DH_Benelux_2019_paper_27.pdf (Accessed on 28 September, 2019).

Ακρωνύμια

ALTO-Analysed Layout and Text Object

API-Application Program Interface/
Διασύνδεση Προγραμματισμού
Εφαρμογών

BIBO-Bibliographic Ontology/
Βιβλιογραφική Οντολογία

BL-British Library/ Βρετανική
Βιβλιοθήκη

CC-Creative Commons open licences
CIDOC - Conceptual Reference Model
(CRM)

CILIP-Chartered Institute of Library
and Information Professionals/
Βρετανικό Ίδρυμα Βιβλιοθηκονόμων
και Επαγγελματιών της Πληροφόρησης

CWI-Centrum voor Wiskunde en
Informatica, /Εθνικό Ινστιτούτο
Ερευνών του τομέα των Μαθηματικών
και της Επιστήμης των Υπολογιστών
της Ολλανδίας

CSV-Comma Separated Values

D.C.-District of Columbia/ Περιφέρεια
της Κολούμπια

DH-Digital Humanities/ Ψηφιακές
ανθρωπιστικές επιστήμες

DIDL-Digital Item Declaration

DIY-Do it yourself

DK-Det Kongelige Bibliotek, /Βασιλική
Βιβλιοθήκη της Δανίας

DOI-Digital Object Identifier

Εργαστήριο DX-The State Library of
NSW experimental Innovation Lab/ Το
πειραματικό Εργαστήριο Καινοτομίας
της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Νέας
Νότιας Ουαλίας

EAD-Encoding Archival Description

EDM-Europeana Data Model

ΕΕ-Ευρωπαϊκή Ένωση

ETL-Extract, Transform, Load –
διαδικασία αντιγραφής δεδομένων από
μία ή περισσότερες πηγές σε ένα σύ-
στημα προορισμού

EU-European Union/ Ευρωπαϊκή
Ένωση

FAIR-Findability, Accessibility,
Interoperability and Reusability/
Ευρεσιμότητα, Προσβασιμότητα,
Διαλειτουργικότητα και
Επαναχρησιμοποίηση

FRBR-Functional Requirements for
Bibliographic Records/ Λειτουργικές
απαιτήσεις για βιβλιογραφικές
εγγραφές

FTE-Full Time Equivalent Staff/
Ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης
(ΙΠΑ)

GDPR-General Data and Protection Regulations (EU)/ Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ)	JSON-JavaScript Object Notation
GhentCDH-Ghent Centre for Digital Humanities / Κέντρο Ανθρωπιστικών Επιστημών της Γάνδης	KB-Koninklijke Bibliotheek /Εθνική Βιβλιοθήκη της Ολλανδίας
GLAM-Galleries, Libraries, Archives and Museums/ Πινακοθήκες, Βιβλιοθήκες, Αρχαία και Μουσεία	LC-Library of Congress/ Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου
GLAM Labs-Galleries, Libraries, Archives and Museums Laboratories/ Εργαστήρια Πινακοθηκών, Βιβλιοθηκών, Αρχαίων και Μουσείων	LARA-Liberal Arts Refugee Alliance
hOCR-Hypertext Optical Character Recognition	LIDO-Lightweight Information Describing Objects
HTML-HyperText Markup Language	MARC-Machine-Readable Cataloguing/ Κατάλογος με δυνατότητα ανάγνωσης από μηχανή
HTR-Handwritten Text Recognition/ Αναγνώριση χειρόγραφου κειμένου	MARC formats-Εργαλείο για αναπαραγωγή και ανταλλαγή βιβλιογραφικών δεδομένων σε μηχαναγνώσιμη μορφή
IFLA-International Federation of Library Associations and Institutions/ Διεθνής Ομοσπονδία Ενώσεων και Ιδρυμάτων Βιβλιοθηκών	METS-Metadata Encoding and Transmission Standard/ Πρότυπο Κωδικοποίησης και Μετάδοσης Μεταδεδομένων
IPR-Intellectual Property Rights/ Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας	MPEG 21-Moving Picture Experts Group 21
ISO-International Organisation for Standardisation/ Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης	NL-Netherlands/ Ολλανδία
IT-Information Technology/ Τεχνολογία της Πληροφορίας	NLP-Natural Language Processing/ Επεξεργασία Φυσικής Γλώσσας
JPEG 2000-Joint Photographic Experts Group	NSW-New South Wales/ Νέα Νότια Ουαλία
	NYPL-New York Public Library/ Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Υόρκης
	OCR-Optical Character Recognition/ Οπτική Αναγνώριση Χαρακτήρων

OA-Open Access / Ανοικτή Πρόσβαση

PhD-Doctor of Philosophy

Q & A-Questions and Answers /
Ερωτήσεις και Απαντήσεις

QF-Qatar Foundation

QNL-Qatar National Library/ Εθνική
Βιβλιοθήκη του Κατάρ

QU-Qatar University/ Πανεπιστήμιο
του Κατάρ

R & D-Research and Development/
Έρευνα και Ανάπτυξη

RDA-Resource Description
and Access

RDF-Resource Description
Framework

SA-South Australia/ Νότιος Αυστραλία

TEI-Text Encoding Initiative

TIFF-Tagged Image File Format

UCL-University College London/ Πα-
νεπιστημιακό Κολλέγιο του Λονδίνου

UK-United Kingdom/ Ηνωμένο
Βασίλειο

VR-Virtual Reality/ Εικονική
Πραγματικότητα

XML-eXtensible Markup Language/
Επεκτάσιμη Γλώσσα Σήμανσης

Archival Lab	Lab leader
Creative tech Lab	Lab-like initiative
Cultural heritage Lab	Lab manual
Digital Cultural Heritage Innovation Lab	Lab member
Digital Innovation Lab	Lab outcomes
Digital Lab	Lab project
Digital research Lab	Lab research
Experimental laboratory	Lab researcher
Gallery Lab	Lab-style manner
GLAM lab	Lab-style way
Global GLAM Labs meeting	Lab-style work
Individual Labber	Labs network
Innovation Lab	Lab team
International GLAM Labs Community	Lab team member
Lab	Lab user
Lab activities	Lab user groups
Lab-branded activity	Lab work
Lab collections	Lab vision
Lab community	Large-scale data visualisation Lab
Lab competition	Learning technology Lab
Lab culture	Library Lab
Lab Data Recipe	Museum Lab
Lab Developer	Physical Lab
Lab event	Pop-up Lab
Lab innovation	University library Lab

Μορφές δεδομένων

Σε ένα Εργαστήριο χρησιμοποιούνται συχνά διάφορες μορφές δεδομένων. Ο κατάλογος που ακολουθεί δεν είναι σε καμία περίπτωση πλήρης, αλλά παρέχει μια επισκόπηση των πιθανών μορφών δεδομένων.

Εικόνες

- **Tagged Image File Format** (TIFF) [<https://en.wikipedia.org/wiki/TIFF>]
- **Joint Photographic Experts Group** (JPEG 2000), [https://en.wikipedia.org/wiki/JPEG_2000]

Κείμενο

- **Analysed Layout and Text Object** (ALTO) [https://en.wikipedia.org/wiki/ALTO_XML] είναι μια μορφή XML που περιγράφει το αναγνωρισμένο κείμενο και το **layout** μιας εικόνας. Χρησιμοποιείται συχνά σε συνεργασία με το METS (βλ. παρακάτω).
- **Hypertext Optical Character Recognition** (hOCR) [<https://en.wikipedia.org/wiki/HOCR>] είναι μια μορφή XML, που περιγράφει το αναγνωρισμένο κείμενο και τη θέση του σε μια εικόνα, που χρησιμοποιείται από μηχανές OCR ανοικτού κώδικα, όπως η Tesseract.
- **Text Encoding Initiative** (TEI) [https://en.wikipedia.org/wiki/Text_Encoding_Initiative] είναι μια μορφή XML που χρησιμοποιείται για την κωδικοποίηση κειμένου με λεπτομέρειες. Χρησιμοποιείται συχνά για ψηφιακές εκδόσεις.

Data

- **Comma Separated Values** (CSV) [https://en.wikipedia.org/wiki/Comma-separated_values] είναι ένας μορφότυπος που χρησιμοποιείται για την αναπαράσταση δεδομένων σε μορφή πίνακα σε τιμές διαχωρισμένες με κόμμα.
- **JavaScript Object Notation** (JSON) [<https://en.wikipedia.org/wiki/JSON>] είναι ένας μορφότυπος που χρησιμοποιείται για τη μετάδοση δεδομένων με τρόπο αναγνώσιμο από τον άνθρωπο

eXtensible Markup Language (XML) [<https://en.wikipedia.org/wiki/XML>] είναι μια γλώσσα σήμανσης όπως η HTML.

Δομικά metadata

- **Moving Picture Experts** (MPEG21) [<https://en.wikipedia.org/wiki/MPEG-21>] είναι μια μορφή XML που περιγράφει τη δομή ενός ψηφιακού αντικειμένου. Συχνά συνδυάζεται με το Digital Item Declaration (DIDL) για την περιγραφή της δομής.
- **Metadata Encoding and Transmission Standard** (METS) [https://en.wikipedia.org/wiki/Metadata_Encoding_and_Transmission_Standard] είναι μια μορφή XML που περιγράφει τη δομή ενός ψηφιακού αντικειμένου. Χρησιμοποιείται συχνά σε συνεργασία με το ALTO (βλέπε παραπάνω).

Βιβλιογραφικά metadata

- **Functional Requirements for Bibliographic Records** (FRBR) [<https://vocab.org/frbr/core>] είναι ένα εννοιολογικό μοντέλο που αναπτύχθηκε από τη Διεθνή Ομοσπονδία Ενώσεων και Ιδρυμάτων Βιβλιοθηκών (IFLA), το οποίο επικεντρώνεται στις εργασίες ανάκτησης και πρόσβασης των χρηστών στους καταλόγους των ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών από μια προοπτική προσανατολισμένη στον χρήστη.
- **Bibframe** [<https://www.loc.gov/bibframe/>] ξεκίνησε από τη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου προκειμένου να αντικαταστήσει το πρότυπο MARC και να υιοθετήσει τις αρχές των συνδεδεμένων δεδομένων.
- **Resource Description and Access** (RDA) [www.rdaregistry.info] είναι μια δέσμη στοιχείων δεδομένων, κατευθυντήριων γραμμών και οδηγιών για τη δημιουργία μεταδεδομένων πόρων βιβλιοθήκης και πολιτιστικής κληρονομιάς, που είναι καλά διαμορφωμένα σύμφωνα με διεθνή πρότυπα για εφαρμογές συνδεδεμένων δεδομένων με επίκεντρο τον χρήστη.

Bibliographic Ontology (BIBO) [bibliontology.com] παρέχει βασικές έννοιες και ιδιότητες για την περιγραφή παραπομπών και βιβλιογραφικών αναφορών (π.χ. αποσπάσματα, βιβλία, άρθρα κ.λπ.) στον Σημασιολογικό Ιστό (Semantic Web).

Metadata μουσείων

Lightweight Information Describing Objects (LIDO) είναι ένα σχήμα XML που υποστηρίζει ένα πλήρες φάσμα περιγραφικών πληροφοριών σχετικά με μουσειακά αντικείμενα.

Αρχειακά metadata

Encoding Archival Description (EAD) [<https://www.loc.gov/ead/>] είναι ένα XML πρότυπο για την κωδικοποίηση αρχειακών βοηθημάτων εύρεσης.

Metadata Πολιτιστικής Κληρονομιάς

- **Europeana Data Model** (EDM) [<https://pro.europeana.eu/page/edm-documentation>] είναι η επίσημη προδιαγραφή των κατηγοριών και των ιδιοτήτων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην Europeana, την ψηφιακή πλατφόρμα της ΕΕ για την πολιτιστική κληρονομιά.
- **CIDOC Conceptual Reference Model** (CRM) [www.cidoc-crm.org] παρέχει ορισμούς και μία επίσημη δομή για την περιγραφή των υπονοούμενων και ρητών εννοιών και σχέσεων που χρησιμοποιούνται στην τεκμηρίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Κολοφώνας

Γραμματοσειρές: Στην αγγλική έκδοση: «Paytone» One για τους τίτλους and «Carter One» για λεζάντες by Vernon Adams, και «Open Sans» by Steve Matteson

Στην ελληνική μετάφραση: «CF Din Book».

Η ομάδα της Book Sprints (www.booksprints.net):

- Laia Ros (Διοργανώτρια)
- Lennart Wolfert (Εικονογράφος)
- Agathe Baëz (Παραγωγός)
- Raewyn Whyte και Christine Davis (Επιμελητές κειμένων)

